

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

മഹർഷി വേദവ്യാസപ്രണീതം ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമഃ സ്കന്ധഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

വിഷയസൂചി

1	പ്രഥമോദ്യായഃ	3
2	ദ്വിതീയോദ്യായഃ	11
3	തൃതീയോദ്യായഃ	16
4	ചതുർഥോദ്യായഃ	20
5	പഞ്ചമോദ്യായഃ	24
6	ഷഷ്ഠോദ്യായഃ	31
7	സപ്തമോദ്യായഃ	35
8	അഷ്ടമോദ്യായഃ	38
9	നവമോദ്യായഃ	44
10	ദശമോദ്യായഃ	49
11	ഏകാദശോദ്യായഃ	55
12	ദ്വാദശോദ്യായഃ	59
13	ത്രയോദശോദ്യായഃ	63
14	ചതുർദശോദ്യായഃ	68
15	പഞ്ചദശോദ്യായഃ	76
16	ഷോഡശോദ്യായഃ	79
17	സപ്തദശോദ്യായഃ	84
18	അഷ്ടാദശോദ്യായഃ	89
19	ഏകോനവിംശോദ്യായഃ	97

20	വിംശോദ്യായഃ	103
21	ഏകവിംശോദ്യായഃ	111
22	ദ്വാവിംശോദ്യായഃ	115
23	ത്രയോവിംശോദ്യായഃ	119
24	ചതുർവിംശോദ്യായഃ	122
25	പഞ്ചവിംശോദ്യായഃ	129
26	ഷഡ്വിംശോദ്യായഃ	133

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ പ്രഥമോഽധ്യായഃ ॥

രാജോവാച

പ്രിയവ്രതോ ഭാഗവത ആത്മാരാമഃ കഥം മൂനേ |
 ഗൃഹേഽരമത യൻമൂലഃ കർമബന്ധഃ പരാഭവഃ || 1 ||

ന നൂനം മൂക്തസംഗാനാം താദൃശാനാം ദ്വിജർഷഭ |
 ഗൃഹേഷ്വഭിനിവേശോഽയം പുംസാം ഭവിതുമർഹതി || 2 ||

മഹതാം ഖലു വിപ്രർഷേ ഉത്തമശ്ലോകപാദയോഃ |
 ഛായാനിർവൃതചിത്താനാം ന കുടുംബേ സ്സഹാമതിഃ || 3 ||

സംശയോഽയം മഹാൻ ബ്രഹ്മൻ ദാരാഗാരസുതാഭിഷു |
 സകൃത്സ്യ യത്സിദ്ധിരഭൂത്കൃഷ്ണേ ച മതിരച്യുതാ || 4 ||

ശ്രീശുക ഉവാച
 ബാഘമൂക്തം ഭഗവത ഉത്തമശ്ലോകസ്യ ശ്രീമച്ചരണാരവിന്ദ -
 മകരന്ദരസ ആവേശിതചേതസോ ഭാഗവത പരമഹംസ -
 ദധിതകഥാം കിഞ്ചിദന്തരായവിഹതാം സ്വാം ശിവതമാം
 പദവീം ന പ്രായേണ ഹിൻവന്തി || 5 ||

യർഹി വാവ ഹ രാജൻ സ രാജപുത്രഃ പ്രിയവ്രതഃ
 പരമഭാഗവതോ നാരദസ്യ ചരണോപസേവയാഞ്ജസാവഗത -
 പരമാർഥസതത്തത്ത്വാ ബ്രഹ്മസത്രേണ ദീക്ഷിഷ്യമാണോഽവനി -

തലപരിപാലനായാജ്ഞാതപ്രവരഗുണഗണൈകാന്തഭാജനതയാ
 സ്വപിത്രോപാമന്ത്രിതോ ഭഗവതി വാസുദേവ ഏവാവ്യവധാന -
 സമാധിയോഗേന സമാവേശിതസകലകാരകക്രിയാകലാപോ
 നൈവാഭ്യനന്ദദ്യപി തദപ്രത്യാജ്ഞാതവ്യം തദധികരണ
 ആത്മനോന്യസ്താദസത്ത്വോപി പരാഭവമൻവീക്ഷമാണഃ || 6 ||

6

അഥ ഹ ഭഗവാനാദിദേവ ഏതസ്യ ഗുണവിസർഗസ്യ
 പരിബൃഹണാനുധ്യാനവ്യവസിതസകലജഗദഭിപ്രായ
 ആത്മയോനിരഖിലനിഗമനീജഗണപരിവേഷിതഃ
 സ്വഭവനാഭവതതാര || 7 ||

7

സ തത്ര തത്ര ഗഗനതല ഉഡുപതിരിവ വിമാനാവലിഭി -
 രനുപഥമമരപരിവൃദ്ധൈരഭിപൂജ്യമാനഃ പഥി പഥി ച
 വരൂഥശഃ സിദ്ധഗന്ധർവസാധ്യചാരണമുനിഗണൈരുപഗീയ -
 മാനോ ഗന്ധമാദനഭ്രാണീമവഭാസയന്നുപസസർപ || 8 ||

8

തത്ര ഹ വാ ഏനം ദേവർഷിർഹംസയാനേന പിതരം ഭഗവന്തം
 ഹിരണ്യഗർഭമുപലഭമാനഃ സഹസൈവോത്ഥായാർഹണേന
 സഹ പിതാപുത്രാഭ്യാമവഹിതാഞ്ജലിരുപതസ്ഥേ || 9 ||

9

ഭഗവാനപി ഭാരത തദുപനീതാർഹണഃ സൂക്തവാക്യേനാതിതരാ -
 മുദിതഗുണഗണാവതാരസുജയഃ പ്രിയവ്രതമാദിപുരുഷസ്തം
 സദയഹാസാവലോക ഇതി ഹോവാച || 10 ||

10

ശ്രീഭഗവാനുവാച

നിബോധ താതേദമൃതം ബ്രവീമി

മാസൂയിതും ദേവമർഹസ്യപ്രമേയം |

വയം ഭവന്തേ തത ഏഷ മഹർഷി -

ർവഹാമ സർവേ വിവശാ യസ്യ ദിഷ്ടം || 11 ||

11

- ന തസ്യ കശ്ചിത്തപസാ വിദ്യയാ വാ
 ന യോഗവീര്യേണ മനീഷയാ വാ |
 നൈവാർഥധർമ്മൈഃ പരതഃ സ്വതോ വാ
 കൃതം വിഹന്തും തനുഭുദ്വിഭുയാത് || 12 || 12
- ഭവായ നാശായ ച കർമ്മ കർതും
 ശോകായ മോഹായ സദാ ഭവായ |
 സുഖായ ദുഃഖായ ച ദേഹയോഗ -
 മവ്യക്തദിഷ്ടം ജനതാംഗ ധത്തേ || 13 || 13
- യദ്വാചി തന്ത്യാം ഗുണകർമ്മദാമഭിഃ
 സുദുസ്തരൈർവത്സ വയം സുയോജിതാഃ |
 സർവേ വഹാമോ ബലിമീശ്വരായ
 പ്രേതാ നസീവ ദ്വിപദേ ചതുഷ്പദഃ || 14 || 14
- ഈശാഭിസൃഷ്ടം ഹ്യവരുന്ധ്വമഹേംഗ
 ദുഃഖം സുഖം വാ ഗുണകർമ്മസംഗാത് |
 ആസ്ഥായ തത്തദ്യദയുക്ത നാമ -
 ശ്വക്ഷുഷ്ഠതാസാ ഇവ നീയമാനാഃ || 15 || 15
- മുക്തോപി താവദ്ബിഭുയാത്സ്വദേഹ -
 മാരബ്ധമശ്നന്നഭിമാനശൂന്യഃ |
 യമാനുഭൂതം പ്രതിയാതനിദ്രഃ
 കിം ത്വന്യദേഹായ ഗുണാന വ്യക്തേ || 16 || 16
- ഭയം പ്രമത്തസ്യ വനേഷ്യപി സ്യാ -
 ദൃതഃ സ ആസ്തേ സഹഷ്ട്സപതഃ |
 ജിതേന്ദ്രിയസ്യാത്മരതേർബുധസ്യ
 ഗൃഹാശ്രമഃ കിം നു കരോത്യവദ്യം || 17 || 17

യഃ ഷട്സപത്താൻ വിജിഗീഷമാണോ

ഗൃഹേഷു നിർവിശ്യ യതേത പുർവം |

അത്യേതി ദുർഗാശ്രിത ഊർജ്ജിതാരിൻ

ക്ഷീണേഷു കാമം വിചരേദ്വിപശ്ചിത് || 18 ||

18

ത്വം ത്വബ്ജനാഭാംഘ്രിസരോജകോശ -

ദുർഗാശ്രിതോ നിർജ്ജിതഷട്സപത്തഃ |

ദുഷ്ടേഷ്വഹ ഭോഗാൻ പുരുഷാതിദിഷ്ടാൻ

വിമുക്തസംഗഃ പ്രകൃതിം ഭജന്ത്യ || 19 ||

19

ശ്രീശുക ഉവാച

ഇതി സമഭിഹിതോ മഹാഭാഗവതോ ഭഗവതസ്ത്രിഭുവന -

ഗുരോരനുശാസനമാത്മനോ ലഘുതയാവനതശിരോധരോ

ബാഘമിതി സബഹുമാനമുവാഹ || 20 ||

20

ഭഗവാനപി മന്നുനാ യമാവദുപകൽപിതാപചിതിഃ

പ്രിയവ്രതനാരദയോരവിഷമമഭിസമീക്ഷമാണയോരാത്മ -

സമവസ്ഥാനമവാങ്മനസം ക്ഷയമവ്യവഹൃതം

പ്രവർത്തയന്നഗമത് || 21 ||

21

മനുരപി പരേണൈവം പ്രതിസന്ധിതമനോരമഃ സുരർഷിവരാനു -

മതേനാത്മജമഖിലധരാമണ്ഡലസ്ഥിതിഗുപ്തയ ആസ്ഥാപ്യ

സ്വയമതിവിഷമവിഷയവിഷജലാശയാശായാ ഉപരരാമ || 22 ||

22

ഇതി ഹ വാവ സ ജഗതീപതിരീശ്വരേഷ്ടയാധിനിവേശിത -

കർമാധികാരോഖിലജഗദ്ബന്ധധ്വംസനപരാനുഭാവസ്യ

ഭഗവത ആദിപുരുഷസ്യാംഘ്രിയുഗലാനവരതധ്വാനാനുഭാവേന

പരിരന്ധിതകഷായാശയോവദാത്ത്വോപി മാനവർധനോ

മഹതാം മഹീതലമനുശാസ || 23 ||

23

അഥ ച ദുഹിതരം പ്രജാപതേർവിശ്വകർമ്മണ ഉപയേമേ ബർഹിഷ്ഠിതിം
നാമ തസ്യാമു ഹ വാവ ആത്മജാനാത്മസമാനശീലഗുണകർമ്മ -
രൂപവീര്യോദാരാൻ ദശ ഭാവയാംബഭൂവ കന്യാം ച യവീയസി -
മൂർജസ്വതിം നാമ || 24 ||

24

ആഗ്നീധ്രോഽമജിഹ്വയജ്ഞബാഹുമഹാവീരഹിരൺയ -
രേതോഘൃതപൃഷ്ടസവനമേധാതിഥിവീതിഹോത്രകവയ
ഇതി സർവ ഏവാഗ്നിനാമാനഃ || 25 ||

25

ഏതേഷാം കവീർമ്മഹാവീരഃ സവന ഇതി ത്രയ ആസന്നൂർധ്വരേത -
സസ്ത ആത്മവിദ്യാമാർദ്ദഭാവാദാരഭ്യ കൃതപരിചയാഃ
പാരമഹംസ്യമേവാശ്രമമഭജൻ || 26 ||

26

തസ്മിന്നു ഹ വാ ഉപശമശീലാഃ പരമർഷയഃ സകലജീവ -
നികായാവാസസ്യ ഭഗവതോ വാസുദേവസ്യ ഭീതാനാം
ശരണഭൂതസ്യ ശ്രീമച്ചരണാരവിന്ദാവിരതസ്മരണാവിഗലിത -
പരമഭക്തിയോഗാനുഭാവേന പരിഭാവിതാന്തർഹൃദയാധിഗതേ
ഭഗവതി സർവേഷാം ഭൂതാനാമാത്മഭൂതേ
പ്രത്യഗാത്മന്യേവാത്മനസ്താദാത്മ്യമവിശേഷേണ സമീയുഃ || 27 ||

27

അന്യസ്യാമപി ജായായാം ത്രയഃ പുത്രാ
ആസന്നുത്ത്വമസ്താമസോ ദൈവത ഇതി മൻവന്തരാധിപതയഃ || 28 ||

28

ഏവമുപശമായനേഷു സ്വതനയേഷുഥ ജഗതീപതിർജഗതീ -
മർബുദാൻയേകാദശപരിവത്സരാണാമവ്യാഹതാഖിലപുരുഷകാര -
സാരസംഭൃതദോർഭണ്ഡയുഗലാപീഡിതമൗർവീഗുണസ്തനിത -
വിരമിതധർമ്മപ്രതിപക്ഷോ ബർഹിഷ്ഠത്യാശ്ചാനുദിനമേധമാന -
പ്രമോദപ്രസരണയൗഷിൺയവ്രീഡാപ്രമുഷിതഹാസാവലോക -

രുചിരക്ഷേപ്തയാദിഭിഃ പരാഭൂയമാനവിവേക ഇവാനവബുധ്യമാന
ഇവ മഹാമനാ ബുദ്ധുജേ || 29 ||

29

യാവദവഭാസയതി സുരഗിരിമനുപരിക്രാമൻ ഭഗവാനാദിത്യോ
വസുധാതലമർധേനൈവ പ്രതപത്യർധേനാവച്ഛാദയതി തദാ ഹി
ഭഗവദുപാസനോപചിതാതിപുരുഷപ്രഭാവസ്തദനഭിനന്ദൻ
സമജുവേന രഥേന ജ്യോതിർമയേന രജനീമപി ദിനം കരിഷ്യാമീതി
സപ്തകൃത്യസ്തരണിമനുപര്യക്രാമദ്വിതീയ ഇവ പതംഗഃ || 30 ||

30

യേ വാ ഉ ഹ തദ്രഥചരണനേമികൃതപരിവാതാസ്മേ
സപ്തസിന്ധവ ആസൻ യത ഏവ കൃതാഃ സപ്ത ഭുവോ ദ്വിപാഃ || 31 ||

31

ജംബൂപ്ലക്ഷശാൽമലികുശക്രൗഞ്ചശാകപുഷ്കരസംജ്ഞാസ്മേഷാം
പരിമാണം പൂർവസ്താത്പൂർവസ്താദുത്തര ഉത്തരോ യമാസംഖ്യം
ദ്വിഗുണമാനേന ബഹിഃ സമന്തത ഉപക്ലൃപ്താഃ || 32 ||

32

ക്ഷാരോദേക്ഷുരസോദസുരോദഘൃതോദക്ഷീരോദദധി -
മണ്ഡോദശുഭോദാദാഃ സപ്തജലധയഃ സപ്തദ്വിപപരിവാ
ഇവാഭ്യന്തരദ്വിപസമാനാ ഏകൈകശ്യേന യമാനുപൂർവം
സപ്തസ്വപി ബഹിർദ്വിപേഷു പൃഥക്പരിത ഉപകൽപിതാസ്മേഷു
ജംബ്വാദിഷു ബർഹിഷ്ഠിപതിരനുവ്രതാ -
നാത്മജാനാഗ്നീന്ദ്രേയ്മജിഹ്വയജ്ഞബാഹുഹിരൺയരേതോ -
ഘൃതപൃഷ്ടമേധാതിഥിവീതിഹോത്രസംജ്ഞാൻ
യമാസംഖ്യേനൈകൈകസ്തിന്നേകമേവാധിപതിം വിദധേ || 33 ||

33

ദുഹിതരം ചോർജസ്വതീം നാമോശനസേ പ്രായച്ഛദ്യസ്യാ -
മാസീദ്ദേവയാനീ നാമ കാവ്യസുതാ || 34 ||

34

നൈവംവിധഃ പുരുഷകാര ഉരുക്രമസ്യ
പുംസാം തദംഘ്രിരജസാ ജിതഷഡ്ഗുണാനാം |

- ചിത്രം വിദൂരവിഗതഃ സകൃദാദദിത
യന്നാമധേയമധുനാ സ ജഹാതി ബന്ധം ||35|| 35
- സ ഏവമപരിമിതബലപരാക്രമ ഏകദാ തു ദേവർഷിചരണാ -
നുശയന്നാനുപതിതഗുണവിസർഗസംസർഗേണാനിർവൃത -
മിവാത്മാനം മന്യമാന ആത്മനിർവേദ ഇദമാഹ ||36|| 36
- അഹോ അസാധ്യനുഷ്ഠിതം യദഭിനിവേശിതോഽഹമിന്ദ്രിയൈര -
വിദ്യാരചിതവിഷമവിഷയാന്ധകൂപേ തദലമലമമുഷ്യാ
വനിതായാ വിനോദമൃഗം മാം ധിഗ്ധിഗിതി
ഗർഹയാഞ്ചകാര ||37|| 37
- പരദേവതാപ്രസാദാധിഗതാത്മപ്രത്യവമർശേനാനു -
പ്രവൃത്തേഭ്യഃ പുത്രേഭ്യ ഇമാം യഥാദായം വിഭജ്യ
ഭുക്തഭോഗാം ച മഹിഷീം മൃതകമിവ സഹ മഹാവിഭൂതിമ -
പഹായ സ്വയം നിഹിതനിർവേദോ ഹൃദി ഗൃഹീതഹരി -
വിഹാരാനുഭാവോ ഭഗവതോ നാരദസ്യ പദവീം
പുനരേവാനുസസാര ||38|| 38
- തസ്യ ഹ വാ ഏതേ ശ്ലോകാഃ -
പ്രിയവ്രതകൃതം കർമ കോ നു കുർയാദ്വിനേശ്വരം |
യോ നേമിനില്ലൈരകരോച്ഛായാം ഘ്നൻ സപ്തവാരിധീൻ ||39|| 39
- ഭൂസംസ്ഥാനം കൃതം യേന സരിദ്ഗിരിവനാദിഭിഃ |
സീമാ ച ഭൂതനിർവൃത്യൈ ദ്വീപേ ദ്വീപേ വിഭാഗശഃ ||40|| 40
- ഭൗമം ദിവ്യം മാനുഷം ച മഹിത്വം കർമയോഗജം |
യശ്ചക്രേ നിരയൗപമ്യം പുരുഷാനുജനപ്രിയഃ ||41|| 41

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം

പഞ്ചമസ്കന്ധേ പ്രിയവ്രതവിജയേ പ്രഥമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
 ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
 || പഞ്ചമസ്കന്ധേ ദ്വിതീയോദ്യായഃ ||

ശ്രീശുക ഉവാച

ഏവം പിതരി സമ്പ്രവൃത്തേ തദനുശാസനേ വർത്തമാന
 ആഗ്നീധോ ജംബൂദ്വീപൗകസഃ പ്രജാ
 ഔരസവദ്ധർമാവേക്ഷമാണഃ
 പര്യഗോപായത് || 1 ||

42

സ ച കദാചിത്പിതൃലോകകാമഃ
 സുരവരവനിതാക്രിഡാചലഭ്രാൺയാം
 ഭഗവന്തം വിശ്വസൃജാം പതിമാഭ്യുതപരിചർയോപകരണ
 ആത്മൈകാഗ്രേണ തപസ്യാരാധയാംബഭൂവ || 2 ||

43

തദുപലഭ്യ ഭഗവാനാദിപുരുഷഃ സദസി ഗായന്തീം
 പൂർവചിത്തിം നാമാപ്ലരസമഭിയാപയാമാസ || 3 ||

44

സാ ച തദാശ്രമോപവനമതിരമണീയം വിവിധനിബിഡവിടപി -
 വിടപനികരസംശ്ലിഷ്ടപുരടലതാരൂഢസ്ഥലവിഹംഗമമിമുനൈഃ
 പ്രോച്യമാനശ്രുതിഭിഃ പ്രതിബോധ്യമാനസലിലകുങ്കുട -
 കാരണ്യവകലഹംസാദിഭിർവിചിത്രമുപകൂജിതാമലജലാശയ -
 കമലാകരമുപബഭ്രാമ || 4 ||

45

തസ്യാഃ സുലലിതഗമനപദവിൻയാസഗതിവിലാസായാശ്ചാനുപദം
 ഖണഖണായമാനരുചിരചരണാഭരണസ്വനമുപാകർണ്യ
 നരദേവകുമാരഃ സമാധിയോഗേനാമീലിതനയനനലിനമുകുല -
 യുഗലമീഷദികചയു വ്യചഷ്ട || 5 ||

46

താമേവാവിദുരേ മധുകരീമിവ സുമനസ ഉപജിഘ്രന്തിം
 ദിവിജമനുജമനോനയനാഘ്നാദദുഃഖൈർഗതിവിഹാരവ്രീഡാ -
 വിനയാവലോകസുസ്വരാക്ഷരാവയവൈർമനസി നൃണാം
 കുസുമായുധസ്യ വിദധതീം വിവരം നിജമുഖവിഗലിതാ -
 മൃതാസവസഹാസഭാഷണാമോദമദാസ്യമധുകര -
 നീകരോപരോധേന ദ്രുതപദവിൻയാസേന വൽഗുസ്തന്ദനസ്തന -
 കലശകബരഭാരരശനാം ദേവീം തദവലോകനേന
 വിവൃതാവസരസ്യ ഭഗവതോ മകരധ്വജസ്യ വശമുപനീതോ
 ജഡവദിതി ഹോവാച || 6 ||

47

കാ ത്വം ചികീർഷസി ച കിം മുനിവർയ ശൈലേ
 മായാസി കാപി ഭഗവത്പരദേവതായാഃ |
 വിജ്ഞേ ബിഭർഷി ധനുഷീ സുഹൃദാത്മനോർഥേ
 കിം വാ മൃഗാൻ മൃഗയസേ വിപിനേ പ്രമത്താൻ || 7 ||

48

ബാണാവിമൗ ഭഗവതഃ ശതപത്രപത്രൗ
 ശാന്താവപുംഖരുചിരാവതിതിഥിദന്തൗ |
 കണ്യൈ യുയുക്ഷസി വനേ വിചരൻ ന വിദ്മഃ
 ക്ഷേമായ നോ ജഡധിയാം തവ വിക്രമോക്തൂ || 8 ||

49

ശിഷ്യാ ഇമേ ഭഗവതഃ പരിതഃ പഠന്തി
 ഗായന്തി സാമ സരഹസ്യമജസ്രമീശം |
 യുഷ്മച്ഛിവാവിലുലിതാഃ സുമനോഭിവിഷ്ടീഃ
 സർവേ ഭജന്ത്യുഷിഗണാ ഇവ വേദശാഖാഃ || 9 ||

50

വാചം പരം ചരണപഞ്ജരതിത്തിരീണാം

ബ്രഹ്മന്നരൂപമുഖരാം ശൃണവാമ തുഭ്യം |

ലബ്ധാ കദംബരൂചിരകവിടകബിംബേ

യസ്യാമലാതപരിധിഃ ക്വ ച വൽകലം തേ || 10 ||

51

കിം സംഭൃതം രൂചിരയോർദ്വിജ ശൃംഗയോന്മേ

മധ്യേ കൃശോ വഹസി യത്ര ദൃശിഃ ശ്രിതാ മേ |

പങ്കോരുണഃ സുരഭിരാത്മവിഷാണ ഇന്ദ്രഗ്

യേനാശ്രമം സുഭഗ മേ സുരഭീകരോഷി || 11 ||

52

ലോകം പ്രദർശയ സുഹൃത്തമ താവകം മേ

യത്രത്യ ഇത്ഥമുരസാവയവാവപൂർവൗ |

അസുദ്വിധസ്യ മന ഉന്നയനൗ ബിഭർതി

ബഹുദ്ഭൃതം സരസരാസസുധാദിവക്ത്രേ || 12 ||

53

കാ വാഗ്വിത്ഥവൃത്തിരദനാദ്ധവിരംഗ വാതി

വിഷ്ണോഃ കലാസ്യനിമിഷോൻമകരൗ ച കർണൗ |

ഉദ്വിഗമീനയുഗലം ദ്വിജപക്തിശോചി -

രാസന്നഭൃംഗനികരം സര ഇൻമുഖം തേ || 13 ||

54

യോസൗ ത്വയാ കരസരോജഹതഃ പതംഗോ

ദിക്ഷു ഭ്രമൻ ഭ്രമത ഏജയത്യേക്ഷിണീ മേ

മുക്തം ന തേ സുരസി വക്രജടാവരുഥം

കഷോനിലോ ഹരതി ലമ്പട ഏഷ നീവിം || 14 ||

55

രൂപം തപോധന തപശ്ചരതാം തപോഘ്നം

ഹ്യേതത്തു കേന തപസാ ഭവതോപലബ്ധം |

ചർതും തപോർഹസി മയാ സഹ മിത്ര മഹ്യം

കിം വാ പ്രസീദതി സ വൈ ഭവഭാവനോ മേ || 15 ||

56

ന ത്വാം ത്യജാമി ദധിതം ദ്വിജദേവദത്തം

യസ്മിൻ മനോ ദൃഗപി നോ ന വിയാതി ലഗ്നം |

മാം ചാരുശൃംഗ്യർഹസി നേതുമനുവ്രതം തേ

ചിത്തം യതഃ പ്രതിസരന്തു ശിവാഃ സചിവ്യഃ || 16 ||

57

ശ്രീശുക ഉവാച

ഇതി ലലനാനുനയാതിവിശാരദോ ഗ്രാമ്യവൈദഗ്ധയാ

പരിഭാഷയാ താം വിബുധവധൂം വിബുധമതിരധിസഭാ -

ജയാമാസ || 17 ||

58

സാ ച തതസ്തസ്യ വീരയുഗ്മപതേർബുദ്ധിശീലരുപവയഃ -

ശ്രിയൗദാർയേണ പരാക്ഷിപ്തമനാസ്തേന സഹായുതായുത -

പരിവത്സരോപലക്ഷണം കാലം ജംബുദ്വീപപതിനാ

ഭൗമസ്വർഗഭോഗാൻ ബുദ്ധുജേ || 18 ||

59

തസ്യാമു ഹ വാ ആത്മജാൻ സ രാജവര ആഗീദ്യോ

നാഭികിമ്പുരുഷഹരിവർഷേലാവൃതരമ്യകഹിരൺമയകുരു -

ഭദ്രാശ്വകേതുമാലസംജ്ഞാൻ നവ പുത്രാനജനയത് || 19 ||

60

സാ സുത്യാമ സുതാൻ നവാനുവത്സരം ഗൃഹ ഏവാപഹായ

പൂർവചിത്തിർഭൂയ ഏവാജം ദേവമുപതസ്ഥേ || 20 ||

61

ആഗീദ്യസുതാസ്തേ മാതൂരനുഗ്രഹാദൗത്പത്തികേനൈവ

സംഹനനബലോപേതാഃ പിത്രാ വിഭക്താ ആത്മതുൽയനാമാനി

യഥാ ഭാഗം ജംബുദ്വീപവർഷാണി ബുദ്ധുജുഃ || 21 ||

62

ആഗീദ്യോ രാജാത്യുപ്ലഃ കാമാനാമപ്ലരസമേവാനുദിന -

മധിമന്യമാനസ്തസ്യഃ സലോകതാം ശ്രുതിഭിരവാരുന്ധ

യത്ര പിതരോ മാദയന്തേ || 22 ||

63

സമ്പരേതേ പിതരി നവ ഭ്രാതരോ മേരുദുഹിതൂർമേരുദേവീം
 പ്രതിരുപാമുഗ്രദംശ്രീം ലതാം രമ്യാം ശ്യാമാം
 നാരിം ഭദ്രാം ദേവവീതിമിതി സംജ്ഞാ നവോദവഹൻ || 23 ||

64

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാദമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ആഗ്നീധ്രവർണനം നാമ ദ്വിതീയോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ തൃതീയോദ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

നാഭിരപത്യകാമോപ്രജയാ മേരുദേവ്യാ ഭഗവന്തം
 യജ്ഞപുരുഷമവഹിതാത്മായജ്ഞത ॥ 1 ॥

65

തസ്യ ഹ വാവ ശ്രദ്ധയാ വിശുദ്ധഭാവേന യജ്ഞതഃ
 പ്രവർഗ്യേഷു പ്രചരത്സു ദ്രവ്യദേശകാലമന്ത്രർത്രിഗ് -
 ദക്ഷിണാവിധാനയോഗോപപത്ത്യാ ദുരധിഗമോപി ഭഗവാൻ
 ഭാഗവതവാത്സല്യതയാ സുപ്രതീക ആത്മാനമപരാജിതം
 നിജ്ജനാഭിപ്രേതാർത്ഥവിധിത്വയാ ഗൃഹീതഹൃദയോ
 ഹൃദയംഗമം മനോനയനാനന്ദനാവയവാഭിരാ -
 മമാവിശ്വകാര ॥ 2 ॥

66

അഥ ഹ തമാവിഷ്ണുതദുജയുഗലദ്വയം ഹിരൺമയം
 പുരുഷവിശേഷം കപിശകൗശേയാംബരധരമുരസി
 വിലസശ്ചീവത്സലലാമം ദരവരവനരുഹവനമാലാച്ഛർയ -
 മൃതമണിഗദാദിഭിരുപലക്ഷിതം സ്തുടകിരണപ്രവരമുകുട -
 കുണ്ഡലകടകകടിസൂത്രഹാരകേയൂരനൂപുരാദ്യംഗഭൂഷണ -
 വിഭൂഷിതമൃത്രികസദസ്യഗൃഹപതയോദ്യനാ
 ഇവോത്തമധനമുപലഭ്യ സബഹുമാനമർഹണേനാവന -
 തശീർഷാണ ഉപതസ്ഥുഃ ॥ 3 ॥

67

ഋതിജ ഊചുഃ

അർഹസി മുഹൂർത്തമാർഹണമസ്മാകമനുപമാനാം നമോ
നമ ഇത്യേതാവത്സദുപശിക്ഷിതം കോർഹതി പുമാൻ പ്രകൃതി -
ഗുണവൃതികരമതിരനീശ ഈശ്വരസ്യ പരസ്യ പ്രകൃതിപുരുഷയോ -
ർവാക്തനാഭിർനാമരൂപാകൃതിഭി രൂപനിരൂപണം || 4 ||

68

സകലജനനികായവൃജിനനിരസനശിവതമപ്രവര -
ഗുണഗണൈകദേശകമനാദൃതേ || 5 ||

69

പരിജനാനുരാഗവിരചിതശബലസംശബ്ദസലിലസിത -
കിസലയതുലസികാദൂർവാങ്കുരൈരപി സംഭൃതയാ
സപര്യയാ കില പരമ പരിതുഷ്യസി || 6 ||

70

അമാനയാപി ന ഭവത ഇജ്യയോരുഭാരഭരയാ സമുചിത -
മർമമിഹോപലഭാമഹേ || 7 ||

71

ആത്മനി ഏവാനുസവനമഞ്ജസാവൃതിരേകേണ ബോദ്ധ്യമാ -
നാശേഷപുരുഷാർത്ഥസ്വരൂപസ്യ കിന്തു നാമാശിഷ
ആശാസാനാനാമേതദഭിസംരാധനമാത്രം ഭവിതുമർഹതി || 8 ||

72

തദ്യഥാ ബാലിശാനാം സ്വയമാത്മനഃ ശ്രേയഃ പരമവിദുഷാം
പരമ പരമപുരുഷ പ്രകർഷകരുണയാ സ്വമഹിമാനം
ചാപവർഗാഖ്യമുപകൽപയിഷ്യൻ സ്വയം നാപചിത
ഏവേതരവദിഹോപലക്ഷിതഃ || 9 ||

73

അമായമേവ വരോ ഹൃർഹത്തമ യർഹി ബർഹിഷി
രാജർഷേർവരദർഷഭോ ഭവാൻ നിജപുരുഷേക്ഷണവിഷയ
ആസീത് || 10 ||

74

അസംഗനിശിതജ്ഞാനാനലവിധൂതാശേഷമലാനാം
 ഭവത്ത്വഭാവാനാമാത്മാരാമാണാം മുനീനാമനവരത -
 പരിഗുണിതഗുണഗണപരമമംഗലായനഗുണഗണ
 കമനോസി || 11 ||

75

അഥ കമഞ്ചിത്സ്ഖലനക്ഷുത്പതനജ്യംഭണദുരവസ്ഥാനാദിഷു
 വിവശാനാം നഃ സ്മരണായ ജ്വരമരണദശായാമപി സകല -
 കശ്ചലനിരസനാനി തവ ഗുണകൃതനാമധേയാനി
 വചനഗോചരാണി ഭവന്തു || 12 ||

76

കിഞ്ചായം രാജർഷിരപത്യകാമഃ പ്രജാം ഭവാദ്യശീമാശാസാന
 ഈശ്വരമാശിഷാം സ്വർഗാപവർഗയോരപി ഭവന്തമുപധാവതി
 പ്രജായാമർഥപ്രത്യയോ ധനദമിവാധനഃ ഫലീകരണം || 13 ||

77

കോ വാ ഇഹ ത്വേപരാജിത്വോപരാജിതയാ മായയാ -
 നവസിതപദവ്യാനാവൃതമതിർവിഷയവിഷരയാനാവൃത -
 പ്രകൃതിരനുപാസിതമഹച്ചരണഃ || 14 ||

78

യദു ഹ വാവ തവ പുനരഭദ്രകർതരിഹ സമാഹൃത -
 സ്തത്രാർഥധിയാം മന്ദാനാം നസ്തദ്യദ്ഭേവഹേലനം
 ദേവദേവാർഹസി സാമ്യേന സർവാൻ പ്രതിവോഽശുഭ -
 വിദുഷാം || 15 ||

79

ശ്രീശുക ഉവാച
 ഇതി നിഗദേനാദിഷ്ടൂയമാനോ ഭഗവാനനിമിഷർഷഭോ
 വർഷധരാദിവാദിതാദിവന്ദിതചരണഃ സദയമിദമാഹ || 16 ||

80

ശ്രീഭഗവാനുവാച
 അഹോ ബതാഹമൃഷയോ ഭവദ്ഭിരവിതഥഗീർഭിർവരമസുലഭ -
 മഭിയാചിതോ യദമൃഷ്യാത്മജോ മയാ സദ്യശോ ഭൂയാദിതി

മമാഹമേവാഭിരുപഃ കൈവൽയാദമാപി ബ്രഹ്മവാദോ ന മൃഷാ
ഭവിതുമർഹതി മമൈവ ഹി മുഖം യദ് ദ്വിജദേവകുലം || 17 || 81

തത ആഗ്നീധ്രിയേത്ശകലയാവതരിഷ്യാമ്യാത്മതുൽയ -
മനുപലഭമാനഃ || 18 || 82

ശ്രീശുക ഉവാച
ഇതി നിശാമയന്ത്യാ മേരുദേവ്യാഃ പതിമഭിധായാ -
ന്തർദധേ ഭഗവാൻ || 19 || 83

ബർഹിഷി തസ്മിന്നേവ വിഷ്ണുദത്ത ഭഗവാൻ പരമർഷിഭിഃ
പ്രസാദിതോ നാഭഃ പ്രിയചികീർഷയാ തദവരോധായനേ
മേരുദേവ്യാം ധർമാൻ ദർശയിതുകാമോ വാതരശനാനാം
ശ്രമണാനാമൃഷീണാമൂർധ്വമന്വിനാം ശുക്ലയാ
തനുവാവതതാര || 20 || 84

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
പഞ്ചമസ്കന്ധേ നാഭിചരിതേ ഋഷഭാവതാരോ നാമ തൃതീയോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ചതുർഥോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

അഥ ഹ തമുത്പത്തൈവദിവ്യജ്യോതിഭഗവൽലക്ഷണം
 സാമ്യോപശമവൈരാഗ്യൈശ്വര്യമഹാവിഭൂതിഭിരനുദിന -
 മേധമാനാനുഭാവം പ്രകൃതയഃ പ്രജാ ബ്രാഹ്മണാ
 ദേവതാശ്ചാവനിതലസമവനായാതിതരാം ജഗദ്യുഃ ॥ 1 ॥

85

തസ്യ ഹ വാ ഇത്ഥം വർഷണാ വരീയസാ
 ബൃഹച്ഛ്ലോകേന ചൗജസാ ബലേന ശ്രീയാ യശസാ
 വീര്യശൗർയാഭ്യാം ച പിതാ ഋഷഭ ഇതീദം നാമ ചകാര ॥ 2 ॥

86

തസ്യ ഹീന്ദ്രഃ സ്പർധമാനോ ഭഗവാൻ വർഷേ ന വവർഷ
 തദവധാർയ ഭഗവാൻ ഋഷഭദേവോ യോഗേശ്വരഃ
 പ്രഹസ്യാത്മയോഗമായയാ സ്വവർഷമജനാഭം
 നാമാഭ്യവർഷത് ॥ 3 ॥

87

നാഭിസ്തൂ യഥാഭിലഷിതം സുപ്രജസ്തുമവരുധ്യാതി -
 പ്രമോദഭരവിഹൃലോ ഗദ്ഗദാക്ഷരയാ ഗിരാ സ്നൈരം
 ഗൃഹീതനരലോകസധർമം ഭഗവന്തം പുരാണപുരുഷം
 മായാവിലസിതമതിർവത്സ താതേതി സാനുരാഗ -
 മൂപലാലയൻ പരാം നിർവൃതിമുപഗതഃ ॥ 4 ॥

88

വിദിതാനുരാഗമാപൗരപ്രകൃതിജനപദോ രാജാ
 നാഭിരാത്മജം സമയസേതുരക്ഷായാമഭിഷിച്യ
 ബ്രഹ്മണേഷുപനിധായ സഹ മേരുദേവ്യാ വിശാലായാം
 പ്രസന്നനിപുണേന തപസാ സമാധിയോഗേന
 നരനാരായണാഖ്യം ഭഗവന്തം വാസുദേവമുപാസീനഃ
 കാലേന തന്മഹിമാനമവാപ || 5 || 89

യസ്യ ഹ പാണ്ഡവേയ ശ്ലോകൊനേ -
 കോ നു തത്കർമ രാജർഷേർനാഭേരൻവാചരേത്പുമാൻ |
 അപത്യതാമഗാദ്യസ്യ ഹരിഃ ശുദ്ധേന കർമണാ || 6 || 90

ബ്രഹ്മണ്യോന്യഃ കുതോ നാഭേർവിപ്രാ മംഗലപൂജിതാഃ |
 യസ്യ ബർഹിഷി യജ്ഞേശം ദർശയാമാസുരോജസാ || 7 || 91

അഥ ഹ ഭഗവാൻ ഋഷഭദേവഃ സ്വവർഷം കർമക്ഷേത്ര -
 മനുമന്യമാനഃ പ്രദർശിതഗുരുകുലവാസോ ലബ്ധവരെ -
 രഗുരുഭിരനുജ്ഞാതോ ഗൃഹമേധിനാം ധർമാനനു -
 ശിക്ഷമാണോ ജയന്ത്യാമിന്ദ്രദത്തായാമുദയലക്ഷണം കർമ
 സമാപ്തായാപ്താമഭിയുജ്ജന്നാത്മജാനാമാത്മസമാനാനാം
 ശതം ജനയാമാസ || 8 || 92

യേഷാം ഖലു മഹായോഗീ ഭരതോ ജ്യേഷ്ഠഃ ശ്രേഷ്ഠഗുണ
 ആസീദ്യനേദം വർഷം ഭാരതമിതി വ്യപദിശന്തി || 9 || 93

തമനു കുശാവർത ഇലാവർതോ ബ്രഹ്മാവർതോ മലയഃ
 കേതുർഭദ്രസേന ഇന്ദ്രസ്സുഗ്വിദർഭഃ കീകഃ ഇതി നവ
 നവതിപ്രധാനാഃ || 10 || 94

കവിർഹരിരന്തരിക്ഷഃ പ്രബുദ്ധഃ പിപ്പലായനഃ |
 ആവിർഹോത്രോഥ ദ്രുമിലശ്ചമസഃ കരഭാജനഃ || 11 || 95

- ഇതി ഭാഗവതധർമ്മദർശനാ നവ മഹാഭാഗവതാസ്തേഷാം
സുചരിതം ഭഗവൻ മഹിമോപബ്ധംഹിതം വസുദേവനാരദ -
സംവാദമുപശമായനമുപരിഷ്ടാദ്യർണയിഷ്ടാമഃ || 12 || 96
- യവീയാംസ ഏകാശീതിർജായന്തേയാഃ പിതൃരാദേശകരാ
മഹാശാലീനാ മഹാശ്രോത്രിയാ യജ്ഞശീലാഃ കർമ്മവിശുദ്ധാ
ബ്രാഹ്മണാ ബഭൂവുഃ || 13 || 97
- ഭഗവാൻ ഋഷഭസംജ്ഞേ ആത്മതന്ത്രഃ സ്വയം നിത്യ -
നിവൃത്താനർഥപരമ്പരഃ കേവലാനന്ദാനുഭവ ഇൗശ്വര ഏവ
വിപരീതവത്കർമാൺയാരഭമാണഃ കാലേനാനുഗതം
ധർമ്മാചരണേനോപശിക്ഷയന്നതദ്വിദാം സമ ഉപശാന്തോ
മൈത്രഃ കാരുണികോ ധർമ്മാർഥയശഃ പ്രജാനന്ദാമൃതാ -
വരോധേന ഗൃഹേഷു ലോകം നിയമയത് || 14 || 98
- യദ്യച്ഛീർഷൺയാചരിതം തത്തദനുവർത്തതേ ലോകഃ || 15 || 99
- യദ്യപി സ്വവിദിതം സകലധർമം ബ്രാഹ്മം ഗുഹ്യം
ബ്രാഹ്മണൈർദർശിതമാർഗേണ സാമാദിദിരുപായൈർജന -
താമനുശശാസ || 16 || 100
- ദ്രവ്യദേശകാലവയഃശ്രദ്ധർത്വിഗ്വിവിധോദ് -
ദേശോപചിതൈഃ സർവൈരപി ക്രതുദിർയഥോപദേശം
ശതകൃത്യ ഇയാജ || 17 || 101
- ഭഗവതർഷഭേണ പരിരക്ഷ്യമാണ ഏതസ്മിൻ വർഷേ ന കശ്ചന
പുരുഷോ വാഛരത്യവിദ്യമാനമിവാത്മനോന്യസ്മാത്
കഥഞ്ചന കിമപി കർഹിച്ചിദവേക്ഷതേ ദർതര്യനുസവനം
വിജ്യംഭിതസ്തേഹാതിശയമന്തരേണ || 18 || 102

സ കദാചിദഽമാനോ ഭഗവാൻ ജഷഭോ ബ്രഹ്മാവർതഗതോ
 ബ്രഹ്മർഷിപ്രവരസഭായാം പ്രജാനാം നിശാമയന്തീനാ -
 മാത്മജാനവഹിതാത്മനഃ പ്രശ്രയപ്രണയഭരസുയന്ത്രിതാ -
 നപുപശിക്ഷയന്നിതി ഹോവാച || 19 ||

103

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ചതുർഥോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
 ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
 || പഞ്ചമസ്കന്ധേ പഞ്ചമോദ്യായഃ ||

ഋഷഭ ഉവാച

നായം ദേഹോ ദേഹഭാജാം നൃലോകേ
 കഷ്ടാൻ കാമാനർഹതേ വിദ്യഭുജാം യേ |
 തപോ ദിവ്യം പുത്രകാ യേന സത്ത്വം
 ശുദ്ധ്യദ്യസ്താദ്ബ്രഹ്മസൗഖ്യം ത്വനന്തം || 1 ||

104

മഹത്സേവാം ദ്വാരമാഹുർവിമുക്തേ -
 സ്തമോദ്വാരം യോഷിതാം സംഗിസംഗം |
 മഹാന്തസ്തേ സമചിത്താഃ പ്രശാന്താ
 വിമന്യവഃ സുഹൃദഃ സാധവോ യേ || 2 ||

105

യേ വാ മയിശേ കൃതസൗഹൃദാർഥാ
 ജനേഷു ദേഹംഭരവാർതികേഷു |
 ഗൃഹേഷു ജായാത്മജരാതിമത്സു
 ന പ്രീതിയുക്താ യാവദർഥാശ്ച ലോകേ || 3 ||

106

നൂനം പ്രമത്തഃ കുരുതേ വികർമ
 യദിന്ദ്രിയപ്രീതയ ആപുണോതി |
 ന സാധു മന്യേ യത ആത്മനോദ്യ -
 മസന്നപി ക്ലേശദ ആസ ദേഹഃ || 4 ||

107

പരാഭവസ്താവദബോധജാതോ

യാവന്ന ജിജ്ഞാസത ആത്മതത്ത്വം |

യാവത്ക്രിയാസ്താവദിദം മനോ വൈ

കർമാത്മകം യേന ശരീരബന്ധഃ || 5 ||

108

ഏവം മനഃ കർമവശം പ്രയുക്തേ

അവിദ്യയാജ്ഞന്യുപധീയമാനേ |

പ്രീതിർന യാവൻമയി വാസുദേവേ

ന മുച്യതേ ദേഹയോഗേന താവത് || 6 ||

109

യദാ ന പശ്യത്യയഥാ ഗുണേഹാം

സ്വാർഥേ പ്രമത്തഃ സഹസാ വിപശ്ചിത് |

ഗതസ്മൃതിർവിനതി തത്ര താപാ -

നാസാദ്യ മൈമുന്യമഗാരമജ്ഞഃ || 7 ||

110

പുംസഃ സ്ത്രിയാ മിമുനീഭാവമേതം

തയോർമിഥോ ഹൃദയഗ്രന്ഥിമാഹുഃ |

അതോ ഗൃഹക്ഷേത്രസുതാപ്തവിത്തൈ -

ർജുനസ്യമോഹോഽയമഹം മമേതി || 8 ||

111

യദാ മനോഹൃദയഗ്രന്ഥിരസ്യ

കർമാനുബദ്ധോ ദൃഢഃ ആശ്ശമേത |

തദാ ജനഃ സമ്പരിവർതത്യേസ്മാ -

ൻമുക്തഃ പരം യാത്യതിഹായ ഹേതും || 9 ||

112

ഹംസേ ഗുരൗ മയി ഭക്ത്യാനുവൃത്യാ

വിതൃഷ്ണയാ ദ്വന്ദ്വതിതിക്ഷയാ ച |

സർവത്ര ജ്ഞോർവ്യസനാവഗത്യാ

ജിജ്ഞാസയാ തപസേഹാനിവൃത്തയാ || 10 ||

113

മത്കർമദിർമത്കഥയാ ച നിത്യം

മദ്ദേവസംഗാദ്ഗുണകീർതനാൻമേ |

നിർവൈരസാമ്യോപശമേന പുത്രോ

ജിഹാസയാ ദേഹഗേഹാത്മബുദ്ധഃ || 11 ||

114

അധ്യാത്മയോഗേന വിവിക്ലതസേവയാ

പ്രാണേന്ദ്രിയാത്മാദിജയേന സദ്യുക്ത |

സപ്താഭയാ ബ്രഹ്മചര്യേണ ശശ്വ -

ദസമ്പ്രമാദേന യമേന വാചാം || 12 ||

115

സർവത്ര മദ്ഭാവവിചക്ഷണേന

ഇത്താനേന വിഇത്താനവിരാജിതേന |

യോഗേന ധൃത്യുദ്യമസത്തയുക്തോ

ലിംഗം വ്യപോഹേത്കുശലോഹമാഖ്യം || 13 ||

116

കർമാശയം ഹൃദയഗ്രന്ഥിബന്ധ -

മവിദ്യയാസ്സാദിതമപ്രമത്തഃ |

അനേന യോഗേന യഥോപദേശം

സമ്യഗ്യപോഹ്യോപരമേത യോഗാത് || 14 ||

117

പുത്രാംശ്ച ശിഷ്യാംശ്ച നൃപോ ഗുരുർവാ

മൽലോകകാമോ മദനുഗ്രഹാർഥഃ |

ഇത്ഥം വിമന്യൂരനുശിഷ്യാദതജ്ഞാൻ

ന യോജയേത്കർമസു കർമമുന്മാൻ |

കം യോജയൻ മനുജോർഥം ലഭേത

നിപാതയൻ നഷ്ടദുശം ഹി ഗർഭതേ || 15 ||

118

ലോകഃ സ്വയം ശ്രേയസി നഷ്ടദൃഷ്ടി -

ർയോർഥമാൻ സമീഹേത നികാമകാമഃ |

അന്യോന്യവൈരഃ സുഖലേശഹേതോ -

രനന്തദുഃഖം ച ന വേദ മുഢഃ || 16 ||

119

കന്ധം സ്വയം തദഭിജ്ഞാ വിപശ്ചി -

ദവിദ്യായാമന്തരേ വർത്തമാനം |

ദൃഷ്ട്വാ പുനസ്തം സഘൃണഃ കുബുദ്ധിം

പ്രയോജയേദുത്പഥഗം യമാന്ധം || 17 ||

120

ഗുരുർന സ സ്യാത്സജനോ ന സ സ്യാത്

പിതാ ന സ സ്യാജ്ജനനീ ന സാ സ്യാത് |

ദൈവം ന തത്ത്വാന പതിശ്ച സ സ്യാ -

ന്ന മോചയേദ്യഃ സമുപേതമൃത്യും || 18 ||

121

ഇദം ശരീരം മമ ദുർവിഭാവ്യം

സത്ത്വം ഹി മേ ഹൃദയം യത്ര ധർമഃ |

പൃഷ്ഠേ കൃതോ മേ യദധർമ ആരാ -

ദതോ ഹി മാമൃഷഭം പ്രാഹുരാർയാഃ || 19 ||

122

തസ്മാദ്ഭവന്തോ ഹൃദയേന ജാതാഃ

സർവേ മഹിയാംസമമും സനാഭം |

അക്ലിഷ്ടബുദ്ധ്യാ ദരതം ദജ്വലം

ശുശ്രൂഷണം തദ്ഭരണം പ്രജാനാം || 20 ||

123

ഭൂതേഷു വീരുദ്ഭ്യ ഉദുത്തമാ യേ

സരീസൃപാസ്തേഷു സബോധനിഷ്ഠാഃ |

തതോ മനുഷ്യാഃ പ്രമമാസ്തതോപി

ഗന്ധർവസിദ്ധാ വിബുധാനുഗാ യേ || 21 ||

124

ദേവാസുരേഭ്യോ മഘവത്പ്രധാനാ

ദക്ഷാദയോ ബ്രഹ്മസുതാസ്തു തേഷാം |

ഭവഃ പരഃ സോഽഥ വിരിഞ്ചവീര്യഃ

സ മത്പരോഹം ദ്വിജദേവദേവഃ || 22 ||

125

ന ബ്രാഹ്മണൈസ്സുലയേ ഭൂതമന്യ -

ത്പശ്യാമി വിപ്രാഃ കിമതഃ പരം തു |

യസ്തിൻ നൃഭിഃ പ്രഹുതം ശ്രദ്ധയാഹ -

മശ്ശാമി കാമം ന തഥാഗ്നിഹോത്രേ || 23 ||

126

ധൃതാ തനുരുശതീ മേ പുരാണീ

യേനേഹ സത്ത്വം പരമം പവിത്രം |

ശമോ ദമഃ സത്യമനുഗ്രഹശ്ച

തപസ്സിതിക്ഷാനുഭവശ്ച യത്ര || 24 ||

127

മത്തോഽപ്യനന്താത്പരതഃ പരസ്മാ -

ത്വഗ്ഗാപവർഗാധിപതേർന കിഞ്ചിത് |

യേഷാം കിമു സ്വാദിതരേണ തേഷാ -

മകിഞ്ചനാനാം മയി ഭക്തിഭാജാം || 25 ||

128

സർവാണി മദ്ധിഷ്ഠ്യതയാ ഭവദ്ഭി -

ശ്ചരാണി ഭൂതാനി സുതാ ധ്രുവാണി |

സംഭാവിതവ്യാനി പദേ പദേ വോ

വിവിക്തദ്യുഗ്ഭിസ്സദു ഹാർഹണം മേ || 26 ||

129

മനോവചോദ്യുക്തരണേഹിതസ്യ

സാക്ഷാത്കൃതം മേ പരിബർഹണം ഹി |

വിനാ പുമാൻ യേന മഹാവിമോഹാത്

കൃതാന്തപാശാന വിമോക്തുമീശേത് || 27 ||

130

ശ്രീശുക ഉവാച

ഏവമനുശാസ്യാത്മജാൻ സ്വയമനുശിഷ്ടാനപി

ലോകാനുശാസനാർത്ഥം മഹാനുഭാവഃപരമസുഹൃദ് -
 ഭഗവാൻ ഋഷഭാപദേശ ഉപശമശീലാനാ -
 മൂപരതകർമ്മണാം മഹാമുനീനാം ഭക്തിജ്ഞാന -
 വൈരാഗ്യലക്ഷണം പാരമഹംസ്യധർമ്മമുപശിക്ഷമാണഃ
 സ്വതന്ത്രയശതജ്യേഷും പരമഭാഗവതം
 ഭഗവജ്ജനപരായണം ഭരതം ധരണിപാലനായാ -
 ഭിഷിച്യ സ്വയം ഭവന ഏവോർവരിതശരീരമാത്ര -
 പരിഗ്രഹ ഉൻമത്ത ഇവ ഗഗനപരിധാനഃ
 പ്രകീർണകേശ ആത്മന്യാരോപിതാഹവനീയോ
 ബ്രഹ്മാവർതാത്പ്രവവ്രാജ || 28 ||

131

ജഡാന്ധമുകബധിരപിശാചോൻമാദകവദവധൂതവേഷോ -
 ഭിഭാഷ്യമാണോപി ജനാനാം ഗൃഹീതമൗന -
 വ്രതസ്തൂഷ്മിം ബഭൂവ || 29 ||

132

തത്ര തത്ര പുരഗ്രാമാകരവേടവാടവർവശിബിരവ്രജഘോഷ -
 സാർഥഗിരിവനാശ്രമാഭിഷ്വനുപമമവനിചരാപസദൈഃ
 പരിഭൂയമാനോ മക്ഷികാഭിരിവ വനഗജസ്തർജ്ജനതാഡനാ -
 വമേഹനഷീവനഗ്രാവശകൃദ്രജഃപ്രക്ഷേപപൂതി -
 വാതദുരൂക്തൈസ്തദവിഗണയനേവാസത്സംസ്ഥാന
 ഏതസ്തിൻ ദേഹോപലക്ഷണേ സദപദേശ ഉഭയാനുഭവ -
 സ്വരൂപേണ സ്വമഹിമാവസ്ഥാനേനാസമാരോപിതാ -
 ഹമ്മമാഭിമാനത്യാദവിഖണ്ഡിതമനഃ പൃഥിവീമേകചരഃ
 പരിബഭ്രാമ || 30 ||

133

അതിസുകുമാരകരചരണോരഃസ്ഥലവിപുലബാഹ്യാംസഗലവദനാ -
 ദ്യവയവവിൻയാസഃ പ്രകൃതിസുന്ദരസ്വഭാവഹാസസുമുഖോ
 നവനലിനദലായമാനശിശിരതാരാരുണായതനയനരുചിരഃ

സദ്യശസുഭഗകപോലകർണകംഠനാസോ വിഗുഡസ്മിതവദന -
 മഹോത്സവേന പുരവനിതാനാം മനസി കുമുദശരാസനമു -
 പദധാനഃ പരാഗവലംബമാനകുടിലജടിലകപിശകേശ -
 ഭൂരിഭാരോഽവധൂതമലിനനിജശരീരേണ ഗ്രഹഗൃഹീത
 ഇവാദ്യശൃത || 31 ||

134

യർഹി വാവ സ ഭഗവാൻ ലോകമിമം യോഗസ്യാധാ
 പ്രതീപമിവാചക്ഷാണസ്തപ്രതിക്രിയാകർമ ബീഭത്സിതമിതി
 വ്രതമാജഗരമാസ്ഥിതഃ ശയാന ഏവാശ്ഠാതി പിബതി
 ഖാദത്യവമേഹതി ഹദതി സു ചേഷ്ടമാന ഉച്ചരിത
 ആദിഗ്ധോദ്ദേശഃ || 32 ||

135

തസ്യ ഹ യഃ പുരീഷസുരഭിസൗഗന്ധ്യവായുസ്തം ദേശം
 ദശയോജനം സമന്താത്സുരഭിം ചകാര || 33 ||

136

ഏവം ഗോമൃഗകാകചര്യയാ വ്രജംസ്തിഷ്ണന്നാസിനഃ ശയാനഃ
 കാകമൃഗഗോചരിതഃ പിബതി ഖാദത്യവമേഹതി സു || 34 ||

137

ഇതി നാനായോഗചർയാചരണോ ഭഗവാൻ കൈവൽയപതിരൂഷ -
 ഭ്യോഽവിരതപരമമഹാനന്ദാനുഭവ ആത്മനി സർവേഷാം
 ഭൂതാനാമാത്മഭൂതേ ഭഗവതി വാസുദേവ ആത്മനോഽവ്യവ -
 ധാനാനന്തരോദരഭാവേന സിദ്ധസമസ്താർഥപരിപൂർണോ
 യോഗൈശ്വര്യയാണി വൈഹായസമനോജവാന്തർധാനപരകായ -
 പ്രവേശദൂരഗ്രഹണാദിനി യദൃച്ഛയോപഗതാനി നാഞ്ജസാ
 നൃപ ഹൃദയേനാഭ്യനന്ദത് || 35 ||

138

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഋഷഭദേവാനുചരിതേ പഞ്ചമോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ ॥

രാജോവാച

ന നൂനം ഭഗവ ആത്മാരാമാണാം യോഗസമീരിതജ്ഞാനാവ -
 ഭർജ്ജിതകർമബീജാനാം ഐശ്വര്യയാണി പുനഃ ക്ലേശദാനി
 ഭവിതുമർഹന്തി യദ്യുച്ഛയോപഗതാനി ॥ 1 ॥

139

ഋഷിരുവാച

സത്യമുക്തം കിന്ത്വിഹ വാ ഏകേ ന മനസോഽഭ്യാ വിശ്രംഭ -
 മനവസ്ഥാനസ്യ ശംകിരാത ഇവ സംഗച്ഛന്തേ ॥ 2 ॥

140

തഥാ ചോക്തം -

ന കുർയാത്കർഹിച്ചിത്സഖ്യം മനസി ഹ്യനവസ്ഥിതേ ।
 യദ്വിശ്രംഭാച്ചിരാച്ചീർണം ചസ്തന്ദ തപ ഐശ്വരം ॥ 3 ॥

141

നിത്യം ദദാതി കാമസൃച്ഛിദ്രം തമനു യ്യേരയഃ ।

യോഗിനഃ കൃതമൈത്രസ്യ പത്വുർജായേവ പുംശ്ചലീ ॥ 4 ॥

142

കാമോ മന്യുർമദോ ലോഭഃ ശോകമോഹദയാദയഃ ।

കർമബന്ധശ്ച യന്മൂലഃ സ്വീകുർയാത്കോ നു തദ് ബുധഃ ॥ 5 ॥

143

അഥൈവമഖിലലോകപാലലലാമോഽപി

വിലക്ഷണൈർജഡവദവധൂതവേഷഭാഷാചരിതൈ -

രവിലക്ഷിതഭഗവത്പ്രഭാവോ യോഗിനാം

സാമ്പരായവിധിമനുശിക്ഷയൻ സ്വകലേവരം
ജിഹാസുരാത്മൻയാത്മാനമസംവ്യവഹിത -
മനർമാന്തരഭാവേനാൻവീക്ഷമാണ
ഉപരതാനുവൃത്തിരുപരരാമ || 6 ||

144

തസ്യ ഹ വാ ഏവം മുക്തലിംഗസ്യ ഭഗവത
ഋഷഭസ്യ യോഗമായാവാസനയാ ദേഹ ഇമാം
ജഗതീമഭിമാനാഭാസേന സക്രമമാണഃ
കോങ്കവേങ്കകുടകാൻ ദക്ഷിണകർണാടകാൻ
ദേശാൻ യദൃച്ഛയോപഗതഃ കുടകാചലോപവന
ആസ്യകൃതാശ്ശുകവല ഉൻമാദ ഇവ
മുക്തമൂർധജോഽസംവീത ഏവ വിചചാര || 7 ||

145

അഥ സമീരവേഗവിധൂതവേണുവികർഷണജാതോഗ്ര -
ദാവാനലസ്തദ്വനമാലേലിഹാനഃ സഹ തേന ദദാഹ || 8 ||

146

യസ്യ കിലാനുചരിതമുപാകർണ്യ കോങ്കവേങ്കകുടകാനാം
രാജാർഹന്നാമോപശിക്ഷ്യ കലാവധർമ ഉത്കൃഷ്ടമാണേ
ഭവിതവ്യേന വിമോഹിതഃ സ്വധർമപഥമകുതോഭയമപഹായ
കുപഥപാവണ്യമസമഞ്ജസം നിജമനീഷയാ മനഃ
സമ്പ്രവർതയിഷ്യതേ || 9 ||

147

യേന ഹ വാവ കലൗ മനുജാപസദാ ദേവമായാമോഹിതാഃ
സ്വവിധിനിയോഗശൗചചാരിത്രവിഹീനാ ദേവഹേലനാ -
ന്യപവ്രതാനി നിജനിജേഷ്ടയാ ഗൃഹ്ണാനാ അസ്നാനാ -
നാചമനാശൗചകേശോൽപുഞ്ചനാദീനി കലിനാധർമബഹുലേനോ -
പഹതധിയോ ബ്രഹ്മബ്രാഹ്മണയജ്ഞപുരുഷലോകവിദുഷകാഃ
പ്രായേണ ഭവിഷ്യന്തി || 10 ||

148

തേ ച ഹൃദ്വാക്തനയാ നിജലോകയാത്രയാന്ധപരമ്പരയാ -
 ശ്വസ്താസ്തമസ്യന്ധേ സ്വയമേവ പ്രപതിഷ്യന്തി || 11 || 149

അയമവതാരോ രജസോപപ്ലുതകൈവൽയോപശിക്ഷണാർഥഃ || 12 || 150

തസ്യാനുഗുണാൻ ശ്ലോകാൻ ഗായന്തി -
 അഹോ ഭുവഃ സപ്തസമുദ്രവത്യാ
 ദ്വിപേഷു വർഷേഷ്യധിപുണ്യമേതത് |
 ഗായന്തി യത്രത്യജ്ഞാ മുരാദരഃ
 കർമാണി ഭദ്രാഞ്ചയവതാരവന്തി || 13 || 151

അഹോ നു വംശോ യശസാവദാതഃ
 പ്രൈവ്രതോ യത്ര പുമാൻ പുരാണഃ |
 കൃതാവതാരഃ പുരുഷഃ സ ആദ്യ -
 ശ്വചാര ധർമം യദകർമഹേതും || 14 || 152

കോ ന്വസ്യ കാഷ്ഠാമപരോനൂഗച്ഛേ -
 ന്മനോരഥേനാപ്യഭവസ്യ യോഗീ |
 യോ യോഗമായാഃ സ്പൃഹയത്യുദസ്താ
 ഹ്യസത്തയാ യേന കൃതപ്രയതാഃ || 15 || 153

ഇതി ഹ സു സകലവേദലോകദേവബ്രാഹ്മണഗവാം
 പരമഗുരോർഭഗവത ഋഷഭാഖ്യസ്യ വിശുദ്ധാചരിതചീരിതം
 പുംസാം സമസ്തദുശ്ചരിതാഭിഹരണം പരമമഹാ -
 മംഗലായനമിദമനുശ്രദ്ധയോപചിതയാനുശൃണോത്യാ -
 ശ്രാവയതി വാവഹിതോ ഭഗവതി തന്മിൻ വാസുദേവ
 ഏകാന്തതോ ഭക്തിരനയോരപി സമനുവർതതേ || 16 || 154

യസ്യാമേവ കവയ ആത്മാനമവിരതം വിവിധവൃജ്ജിനസംസാര -
 പരിതാപോപതപ്യമാനമനുസവനം സ്താപയന്തസ്തയൈവ പരയാ

നിർവൃത്യാ ഹൃപവർഗമാത്യന്തികം പരമപുരുഷാർഥമപി
 സ്വയമാസാദിതം നോ ഏവാദ്രിയന്തേ ഭഗവദീയത്വേനൈവ
 പരിസമാപ്തസർവാർഥാഃ || 17 ||

155

രാജൻ പതിർഗുരുരലം ഭവതാം യദുനാം
 ദൈവം പ്രിയഃ കുലപതിഃ ക്വ ച കിങ്കരോ വഃ |
 അന്യേവമംഗ ഭഗവാൻ ഭജതാം മുകുന്ദോ
 മുക്തിം ദദാതി കർഹിച്ചിത്ഥ ന ഭക്തിയോഗം || 18 ||

156

നിത്യാനുഭൂതനിജലാഭനിവൃത്തത്യുഷഃ
 ശ്രേയസ്യതദ്രചനയാ ചിരസുപ്തബുദ്ധേഃ |
 ലോകസ്യ യഃ കരുണയാഭയമാത്മലോക -
 മാഖ്യാനമോ ഭഗവതേ ഋഷഭായ തസ്മൈ || 19 ||

157

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഋഷഭദേവാനുചരിതേ ഷഷ്ഠോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ സപ്തമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

ഭരതസ്തൂ മഹാഭാഗവതോ യദാ ഭഗവതാവനിതല -
 പരിപാലനായ സഞ്ചിന്തിതസ്തദനുശാസനപരഃ
 പഞ്ചജനീം വിശ്വരൂപദുഹിതരമുപയേമേ || 1 ||

158

തസ്യാമു ഹ വാ ആത്മജാൻ കാർത്ത്യന്യേനാനുരൂപാ -
 നാത്മനഃ പഞ്ച ജനയാമാസ ഭൂതാദിരിവ
 ഭൂതസൂക്ഷ്മാണി സുമതിം രാഷ്ട്രഭൃതം
 സുദർശനമാവരണം ധൂമ്രകേതുമിതി || 2 ||

159

അജനാഭം നാമൈതദ്വർഷം ഭാരതമിതി യത ആരഭ്യ
 വ്യപദിശന്തി || 3 ||

160

സ ബഹുവിൻമഹീപതിഃ പിതൃപിതാമഹവദുരുവത്സലതയാ
 സ്വേ സ്വേ കർമണി വർതമാനഃ പ്രജാഃ സ്വധർമ്മമനു -
 വർതമാനഃ പര്യപാലയത് || 4 ||

161

ഈജേ ച ഭഗവന്തം യജ്ഞക്രതുരൂപം ക്രതുഭിരുച്ചാവചൈഃ
 ശ്രദ്ധയാഹ്വതാഗ്നിഹോത്രദർശപൂർണ്ണമാസ -
 ചാതുർമാസ്യപശുസോമാനാം പ്രകൃതിവികൃതിഭിരനുസവനം
 ചാതുർഹോത്രവിധിനാ || 5 ||

162

സമ്പ്രചരത്സു നാനായാഗേഷു വിരചിതാംഗക്രിയേഷുപൂർവം
 യത്തത്ക്രിയാഫലം ധർമാഖ്യം പരേ ബ്രഹ്മണി യജ്ഞപുരുഷേ
 സർവദേവതാലിംഗാനാം മന്ത്രാണാമർഥനിയാമകതയാ
 സാക്ഷാത്കർതരി പരദേവതായാം ഭഗവതി വാസുദേവ ഏവ
 ഭാവയമാന ആത്മനൈപുണ്യമുദിതകഷായോ
 ഹവിഃഷ്യധ്യർയുദിർഗൃഹ്യമാണേഷു സ യജമാനോ
 യജ്ഞഭാജോ ദേവാംസ്താൻ പുരുഷാവയവേഷ്യദ്യ -
 ധ്യായത് || 6 ||

163

ഏവം കർമവിശുദ്ധ്യാ വിശുദ്ധസത്ത്വസ്യാന്തർഹൃദയാ -
 കാശശരീരേ ബ്രഹ്മണി ഭഗവതി വാസുദേവേ മഹാപുരുഷ -
 രൂപോ പലക്ഷണേ ശ്രീവത്സകൗസ്തുഭവനമാലാദരഗദാദിഭി -
 രൂപലക്ഷിതേ നിജപുരുഷഹൃൽലിഖിതേനാത്മനി പുരുഷരൂപേണ
 വിരോചമാന ഉച്ചൈസ്തരാം ഭക്തിമനുദിനമേധമാന -
 രജയാജായത || 7 ||

164

ഏവം വർഷായുതസഹസ്രപര്യന്താവസിതകർമനിർവാണാ -
 വസരോദ്യിഭുജ്യമാനം സ്വതനയേഭ്യോ രിക്ലമം
 പിതൃപൈതാമഹം യഥാദായം വിഭജ്യ സ്വയം സകല -
 സമ്പന്നികേതാത്പുലഹാശ്രമം പ്രവവ്രാജ || 8 ||

165

യത്ര ഹ വാവ ഭഗവാൻ ഹരിരദ്യാപി തത്രത്യാനാം
 നിജജനാനാം വാത്സൽയേന സന്നിധാപ്യത ഇച്ഛാരുപേണ || 9 ||

166

യത്രാശ്രമപദാൻയുഭയതോ നാഭിഭിർഭുഷച്ചക്രൈശ്ചക്രനദി
 നാമ സരിത്പ്രവരാ സർവതഃ പവിത്രീകരോതി || 10 ||

167

തസ്മിൻ വാവ കില സ ഏകലഃ പുലഹാശ്രമോപവനേ
 വിവിധകുസുമകിസലയതുലസികാംബുഭിഃ കന്ദമൂല -

ഫലോപഹാരൈശ്ച സമീഹമാനോ ഭഗവത ആരാധനം വിവിക്ത
 ഉപരതവിഷയാഭിലാഷ ഉപഭൂതോപശമഃ പരാം
 നിർവൃതിമവാപ || 11 ||

168

തയേത്ഥമവിരതപുരുഷപരിചര്യയാ ഭഗവതി പ്രവർധമാനാ -
 നൂരാഗഭരദ്രുതഹൃദയശൈമിന്യഃ പ്രഹർഷവേഗേ -
 നാത്മന്യുദ്ഭിദ്യമാനരോമപുലകകുലകൗത്കംഠ്യ -
 പ്രവൃത്തപ്രണയബാഷ്പനിരുദ്ധാവലോകനയന ഏവം
 നിജരമണാരുണചരണാരവിനാനുധ്യാന -
 പരിചിതഭക്തിയോഗേന പരിപ്ലുതപരമാഘ്നാദഗംഭീരഹൃദയ -
 ഹ്രദാവഗാഢധിഷണസ്താമപി ക്രിയമാണാം
 ഭഗവത്സപർയാം ന സന്ധാര || 12 ||

169

ഇത്ഥം ധൃതഭഗവദ്വ്രത ഐണേയാജിനവാസസാനുസവ -
 നാഭിഷേകാർദ്രകപിശകുടിലജടാകലാപേന ച വിരോചമാനഃ
 സൂര്യർചാ ഭഗവന്തം ഹിരൺമയം പുരുഷമുജ്ജിഹാനേ
 സൂര്യമണ്ഡലേദ്യുപതിഷ്ഠന്നേതദു ഹോവാച — || 13 ||

170

പരോരജഃ സവിതൂർജാതവേദോ
 ദേവസ്യ ഭർഗോ മനസേദം ജ്ഞാന |
 സുരേതസാദഃ പുനരാവിശ്യ ചഷ്ടേ
 ഹംസം ഗൃധ്രാണാം നൃഷ്ടദ്രിംഗിരാമിമഃ || 14 ||

171

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഭരതചരിതേ ഭഗവത്പരിചര്യായാം സപ്തമോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ അഷ്ടമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച
 ഏകദാ തു മഹാനദ്യാം കൃതാഭിഷേകനൈയമികാവശ്യകോ
 ബ്രഹ്മാക്ഷരമഭിഗൃണാനോ മുഹൂർത്തത്രയമുദകാന്ത
 ഉപവിവേശ || 1 || 172

തത്ര തദാ രാജൻ ഹരിണീ പിപാസയാ
 ജലാശയാഭ്യാശമേകൈവോപജഗാമ || 2 || 173

തയാ പേപീയമാന ഉദകേ താവദേവാവിദുരേണ നദതോ
 മൃഗപതേരുന്നാദോ ലോകഭയങ്കര ഉദപത്ത് || 3 || 174

തമുപശ്രുത്യ സാ മൃഗവധുഃ പ്രകൃതിവിക്ലവാ ചകിത -
 നിരീക്ഷണാ സുതരാമപി ഹരിഭയാഭിനിവേശവ്യഗ്രഹൃദയാ
 പാരിപ്ലവദ്യഷ്ടിരഗതതൃഷാ ഭയാത്സഹസൈ -
 വോച്ചക്രാമ || 4 || 175

തസ്യാ ഉത്പതന്ത്യാ അന്തർവത്യാ ഉരുഭയാവഗലിതോ
 യോനിനിർഗതോ ഗർഭഃ സ്രോതസി നിപപാത || 5 || 176

തത്പ്രസവോത്സർപണഭയഖേദാതുരാ സ്വഗണേന
 വിയുജ്യമാനാ കന്യാഞ്ചിദുർയാം കൃഷ്ണസാരസതീ
 നിപപാതാമ ച മമാര || 6 || 177

തം ത്വേണകുണകം കൃപണം സ്രോതസാനുഹൃമാനമഭി -
 വീക്ഷ്യാപവിദ്ധം ബന്ധുരിവാനുകമ്പയാ രാജർഷി -
 ര്ഭരത ആദായ മൃതമാതരമിത്യാശ്രമപദമനയത് || 7 ||

178

തസ്യ ഹ വാ ഏണകുണക ഉച്ചൈരേതസ്തിൻ കൃതനിജാഭി -
 മാനസ്യാഹരഹസ്തത്പോഷണപാലനലാലനപ്രീണനാ -
 നുധ്യാനേനാത്മനിയമാഃ സഹയമാഃ പുരുഷപരിചർയാദയ
 ഏകൈകശഃ കതിപയേനാഹർഗണേന വിയുജ്യമാനാഃ കില
 സർവ ഏവോദവസൻ || 8 ||

179

അഹോ ബതായം ഹരിണകുണകഃ കൃപണ ഈശ്വരരഥചരണ -
 പരിഭ്രമണരയേണ സ്വഗണസുഹൃദ്ബന്ധുഭ്യഃ പരിവർജ്ജിതഃ
 ശരണം ച മോപസാദിതോ മാമേവ മാതാപിതരൗ
 ഭ്രാതൃജ്ഞാതീൻ യൗമികാംശൈവോപേയായ നാൻയം
 കഞ്ചന വേദ മയ്യതിവിസ്രബ്ധശ്ചാത ഏവ മയാ
 മത്പരായണസ്യ പോഷണപാലനപ്രീണനലാലനമനസൂയുനാ -
 നുഷ്ടേയം ശരൺയോപേക്ഷാ ദോഷവിദുഷാ || 9 ||

180

നൂനം ഹ്യാർയാഃ സാധവ ഉപശമശീലാഃ കൃപണസുഹൃദ
 ഏവംവിധാർഥേ സ്വാർഥാനപി ഗുരുതരാനുപേക്ഷന്തേ || 10 ||

181

ഇതി കൃതാനുഷംഗ ആസനശയനാടനസ്നാനാശനാദിഷു
 സഹ മൃഗജഹുനാ സ്നേഹാനുബദ്ധഹൃദയ ആസീത് || 11 ||

182

കുശകുസുമസമിത്പലാശഫലമൂലോദകാൻയാഹരിഷ്യമാണോ
 വൃകസാലാവൃകാദിഭ്യോ ദയമാശംസമാനോ യദാ സഹ
 ഹരിണകുണകേന വനം സമാവിശതി || 12 ||

183

പഥിഷു ച മുഗ്ധഭാവേന തത്ര തത്ര വിഷകൃതമതിപ്രണയ -
 ഭരഹൃദയഃ കാർപണ്യോത്സുകന്ധനോദ്യഹതി ഏവമുത്സംഗ
 ഉരസി ചാധായോപലാലയൻ മുദം പരമാമവാപ || 13 || 184

ക്രിയായാം നിർവർത്യമാനായാമന്തരാല്ല്യപുത്മായോത്മായ
 യദൈനമഭിചക്ഷീത തർഹി വാവ സ വർഷപതിഃ പ്രകൃതിസ്ഥേന
 മനസാ തസ്മാ ആശിഷ ആശാസ്തേ സ്വസ്തി സ്താദ്യത്സ
 തേ സർവത ഇതി || 14 || 185

അന്യദാ ഭൃശമുദ്വിഗ്നമനാ നഷ്ടദ്രവിണ ഇവ കൃപണഃ
 സകരുണമതിതർഷേണ ഹരിണകുണകവിരഹവിഹൃലഹൃദയ -
 സന്താപസ്തമേവാനുശോചൻ കില കശ്ശലം മഹദഭി -
 രംഭിത ഇതി ഹോവാച || 15 || 186

അപി ബത സ വൈ കൃപണ ഏണബാലകോ മൃതഹരിണീ -
 സുതോഽഹോ മമാനാർയസ്യ ശംകിരാതമതേരകൃതസുകൃതസ്യ
 കൃതവിസ്രംഭ ആത്മപ്രത്യയേന തദവിഗണയൻ സുജന
 ഇവാഗമിഷ്യതി || 16 || 187

അപി ക്ഷേമേണാസ്തിന്നാശ്രമോപവനേ ശഷ്ണാണി ചരന്തം
 ദേവഗുപ്തം ദ്രക്ഷ്യാമി || 17 || 188

അപി ച ന വൃകഃ സാലാവൃകോഽന്യതമോ വാ നൈകചര
 ഏകചരോ വാ ദക്ഷയതി || 18 || 189

നില്ലോചതി ഹ ഭഗവാൻ സകലജഗത്ക്ഷേമോദയസ്ത്വയാ -
 ത്താദ്യാപി മമ ന മൃഗവധൂന്യാസ ആഗച്ഛതി || 19 || 190

അപിസിദകൃതസുകൃതമാഗത്യ മാം സുഖയിഷ്യതി
ഹരിണരാജകുമാരോ വിവിധരുചിരദർശനീയനീജമൃഗ -
ദാരകവിനോദൈരസന്തോഷം സ്യാനാമപനുദൻ || 20 || 191

ക്ഷേലികായാം മാം മൃഷാ സമാധിനാഽമീലിതദൃശം
പ്രേമസംരംഭേണ ചകിതചകിത ആഗത്യ പുഷ്പപരൂഷ -
വിഷാണാഗ്രേണ ലുംതി || 21 || 192

ആസാദിതഹവിഷി ബർഹിഷി ദൃഷിതേ മയോപാലബ്ധോ
ഭീതഭീതഃ സപദ്യുപരതരാസ ഋഷികുമാരവദവഹിത -
കരണകലാപ ആസ്തേ || 22 || 193

കിം വാ അരേ ആചരിതം തപസ്തപസിൻയാനയാ
യദിയമവനിഃ സവിനയകൃഷ്ണസാരതനയതനൂതര -
സുഭഗശിവതമാഖരഖുരപദപങ്ക്തിഭിർഭ്രവിണ -
വിധുരാതൂരസ്യ കൃപണസ്യ മമ ഭ്രവിണപദവീം
സൂചയന്ത്യാത്മാനം ച സർവതഃ കൃതകൗതുകം
ദ്വിജാനാം സ്വർഗാപവർഗകാമാനാം ദേവയജനം
കരോതി || 23 || 194

അപിസിദസൗ ഭഗവാനുഡുപതിരേനം മൃഗപതിഭയാ -
ൻമൃതമാതരം മൃഗബാലകം സ്യാശ്രമപരിഭ്രഷ്ടമനു -
കമ്പയാ കൃപണജനവത്സലഃ പരിപാതി || 24 || 195

കിം വാഽത്മജവിശ്ലേഷജ്വരദവദഹനശിഖാഭി -
രൂപതപ്യമാനഹൃദയസ്ഥലനലിനീകം മാമുപസൃത -
മൃഗീതനയം ശിശിരശാന്താനുരാഗഗുണിതനീജ -
വദനസലിലാമൃതമയഗദസ്തിഭിഃ സ്വധയതീതി ച || 25 || 196

ഏവമഘടമാനമനോരമാകുലഹൃദയോ മൃഗദാരകാ -
 ഭാസേന സ്വാരഞ്ജകർമണാ യോഗാരംഭണതോ വിഭ്രംശിതഃ സ
 യോഗതാപസോ ഭഗവദാരാധനലക്ഷണാച്ച കഥമിതരഥാ
 ജാത്യന്തര ഏണകുണക ആസംഗഃ സാക്ഷാന്നിഃശ്രേയസ -
 പ്രതിപക്ഷതയാ പ്രാക്പരിത്യക്തദുസ്സ്വജഹൃദയാഭിജാതസ്യ
 തസ്യൈവമന്തരായവിഹതയോഗാരംഭണസ്യ രാജർഷേർഭരതസ്യ
 താവൻമൃഗാർഭകപോഷണപാലനപ്രീണനലാലനാനുഷംഗേണാ -
 വിഗണയത ആത്മാനമഹിരിവാബുബിലം ദുരതിക്രമഃ
 കാലഃ കരാലരഭസ ആപദ്യത || 26 ||

197

തദാനീമപി പാർശ്വവർതിനമാത്മജമിവാനുശോചന്ത -
 മഭിവീക്ഷമാണോ മൃഗ ഏവാഭിനിവേശിതമനാ വിസൃജ്യ
 ലോകമിമം സഹ മൃഗേണ കലേവരം മൃതമനു ന മൃതജന്മാ -
 നുസ്യുതിരിതരവൻമൃഗശരീരമവാപ || 27 ||

198

തത്രാപി ഹ വാ ആത്മനോ മൃഗത്വകാരണം ഭഗവ -
 ദാരാധനസമീഹാനുഭാവേനാനുസ്യുത്യ ഭൃശമനു -
 തപ്യമാന ആഹ || 28 ||

199

അഹോ കഷ്ടം ഭ്രഷ്ടോഽഹമാത്മവതാമനുപമാദ്യദ്വിമുക്ത -
 സമസ്തസംഗസ്യ വിവിക്തപുണ്യാരണ്യശരണസ്യാത്മവത
 ആത്മനി സർവേഷാമാത്മനാം ഭഗവതി വാസുദേവേ
 തദനുശ്രവണമനനസങ്കീർതനാരാധനാനുസ്മരണാ -
 ഭിയോഗേനാശൂന്യസകലയാമേന കാലേന സമാവേശിതം
 സമാഹിതം കാർത്ത്യന്യേന മനസ്തന്തു പുനർമമാബുധസ്യാ -
 രാൻമൃഗസുതമനു പരിസുസ്രാവ || 29 ||

200

ഇത്യേവം നിഗൂഢനിർവേദോ വിസൃജ്യ മൃഗീം മാതരം
 പുനർഭഗവത്ക്ഷേത്രമുപശമശീലമുനിഗണദധിതം

ശാലഗ്രാമം പുലസ്ത്യപുലഹാശ്രമം കാലഞ്ജരാ -
 ത്പ്രത്യാജഗാമ ||30 ||

201

തസ്മിന്നപി കാലം പ്രതീക്ഷമാണഃ സംഗാച്ച ഭൃശമുദ്വിഗ്ന
 ആത്മസഹചരഃ ശുഷ്കപർണത്യുണവീരൂധാ വർതമാനോ
 മൃഗത്വനിമിത്താവസാനമേവ ഗണയൻ മൃഗശരീരം
 തീർഥോദകക്ലിന്നമുത്സസർജ ||31 ||

202

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഭരതചരിതേ അഷ്ടമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ നവമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

അഥ കന്യാചിദ് ദ്വിജവരസ്യാംഗിരഃപ്രവരസ്യ ശമദമതപഃ -
 സ്വാധ്യായാധ്യയനത്യാഗസന്തോഷതിതിക്ഷാപ്രശ്രയവിദ്യാ -
 നസ്മയാത്മജ്ഞാനാനന്ദയുക്തസ്യാത്മസദ്യശശ്രൂതശീലാചാര -
 രൂപൗദാർയഗുണാ നവസോദർയാ അംഗജാ ബഭൂവുർമിമുനം ച
 യവീയസ്യാം ഭാർയായാം ॥ 1 ॥

203

യസ്തു തത്ര പുമാംസ്തം പരമഭാഗവതം രാജർഷിപ്രവരം
 ഭരതമുത്സൃഷ്ടമൃഗശരീരം ചരമശരീരേണ വിപ്രത്വം
 ഗതമാഹുഃ ॥ 2 ॥

204

തത്രാപി സ്വജനസംഗാച്ച ഭൃശമുദ്വിജമാനോ ഭഗവതഃ
 കർമബന്ധവിധ്വംസനശ്രവണസ്മരണഗുണവിവരണ -
 ചരണാരവിന്ദയുഗലം മനസാ വിദധദാത്മനഃ
 പ്രതിഘാതമാശങ്കമാനോ ഭഗവദനുഗ്രഹേണാനുസ്മൃത -
 സ്വപൂർവജന്മാവലിരാത്മാനമുൻമത്തജ്ഞാധ്വന്ധധിര -
 സ്വരൂപേണ ദർശയാമാസ ലോകസ്യ ॥ 3 ॥

205

തസ്യാപി ഹ വാ ആത്മജസ്യ വിപ്രഃ പുത്രസ്തേഹാനുബദ്ധമനാ
 ആ സമാവർതനാത്സംസ്കാരാൻ യഥോപദേശം വിദധാന
 ഉപനീതസ്യ ച പുനഃ ശൗചാചമനാദീൻ കർമനിയമാ -

നനഭിപ്രേതാനപി സമശിക്ഷയദനുശിഷ്ടേന ഹി ഭാവ്യം
പിതും പുത്രേണേതി || 4 ||

206

സ ചാപി തദു ഹ പിതൃസന്നിധാവേവാസധീചീനമിവ
സു കരോതി ഛന്ദാംസ്യധ്യാപയിഷ്യൻ സഹ വ്യാഹൃതിഭിഃ
സപ്രണവശിരസ്ത്രിപദീം സാവിത്രിം ഗ്രൈഷ്ഠവാസന്തികാൻ
മാസാനധീയാനമപ്യസമവേതരുപം ഗ്രാഹയാമാസ || 5 ||

207

ഏവം സ്വതനുജ ആത്മന്യനുരാഗാവേശിതചിത്തഃ
ശൗചാധ്യയനവ്രതനിയമഗുർവനലശുശ്രൂഷണാദ്യൗപ -
കുർവാണകകർമാണ്യനഭിയുക്താന്യപി സമനുശിഷ്ടേന
ഭാവ്യമിത്യസദാഗ്രഹഃ പുത്രമനുശാസ്യ സ്വയം
താവദനധിഗതമനോരഥഃ കാലേനാപ്രമത്തേന
സ്വയം ഗൃഹ ഏവ പ്രമത്ത ഉപസംഹൃതഃ || 6 ||

208

അഥ യവീയസീ ദ്വിജസതീ സ്വഗർഭജാതം മിമുനം
സപത്ന്യാ ഉപന്യസ്യ സ്വയമനുസംസ്ഥയാപതിലോകമഗാത് || 7 ||

209

പിതർയുപരതേ ഭ്രാതര ഏനമതത്പ്രഭാവവിദസ്തയ്യാം
വിദ്യായാമേവ പര്യവസിതമതയോ ന പരവിദ്യായാം
ജഡമതിരിതി ഭ്രാതൂരനുശാസനനിർബന്ധാന്നവൃത്സന്ത || 8 ||

210

സ ച പ്രാകൃതൈർദ്വിപദപശുഭിരുന്മത്തജഡബധിരേ -
ത്യഭിഭാഷ്യമാണോ യദാ തദനുരൂപാണി പ്രഭാഷതേ കർമാണി
ച സ കാർയമാണഃ പരേച്ഛയാ കരോതി വിഷ്ടിതോ വേതനതോ
വാ യാച്ന്തയാ യദൃച്ഛയാ വോപസാദിതമൽപം ബഹു മൃഷ്ടം
കദന്നം വാദ്യവഹരതി പരം നേന്ദ്രിയപ്രീതിനിമിത്തം |
നിത്യനിവൃത്തനിമിത്തസ്വസിദ്ധവിശുദ്ധാനുഭവാനന്ദ -

സ്വാത്മലാഭാധിഗമഃ സുഖദുഃഖയോർദ്വന്ദ്വനിമിത്തയോ -
രസംഭാവിതദേഹാഭിമാനഃ || 9 ||

211

ശീതോഷ്ണവാതവർഷേഷു വൃഷ ഇവാനാവൃതാംഗഃ പിനഃ
സംഹനനാംഗഃ സ്ഥണ്ഡിലസംവേശനാനുൻമർദ്ദനാമജ്ജന -
രജ്ജസാ മഹാമണിരിവാനഭിവൃക്തബ്രഹ്മവർചസഃ
കുപ്സാവൃതകടിരുപവീതേനോരുമഷിണാ ദ്വിജാതിരിതി
ബ്രഹ്മബന്ധുരിതി സംജ്ഞയാതജ്ജ്ഞാനാവമതോ വിചചാര || 10 ||

212

യദാ തു പരത ആഹാരം കർമ്മവേതനത ഇഹമാനഃ
സ്വഭ്രാത്യഭിരപി കേദാരകർമ്മണി നിരൂപിതസ്തദപി
കരോതി കിന്തു ന സമം വിഷമം ന്യൂനമധികമിതി
വേദ കണപിഞ്ചയാകഫലീകരണകുൽമാഷസ്ഥാലീ -
പുരീഷാദീന്യപ്യമൃതവദഭ്യവഹരതി || 11 ||

213

അഥ കദാചിത്കശ്ചിദ്വൃഷലപതിർഭദ്രകാൽയൈ പുരുഷപശു -
മാലഭതാപത്യകാമഃ || 12 ||

214

തസ്യ ഹ ദൈവമുക്തസ്യ പശോഃ പദവീം തദനുചരാഃ
പരിധാവന്തോ നിശി നിശീമസമയേ തമസാ -
വ്വൃതായാമനധിഗതപശവ ആകന്തികേന വിധിനാ
കേദാരാൻ വീരാസനേന മൃഗവരാഹാഭിഭൂഃ
സംരക്ഷമാണമംഗിരഃപ്രവരസുതമപശ്യൻ || 13 ||

215

അഥ ത ഏനമനവദ്യലക്ഷണമവമൃശ്യ ഭർതൃകർമ്മ -
നിഷ്ഠത്തിം മന്യമാനാ ബദ്ധ്യാ രശനയാ ചണ്ഡികാ -
ഗൃഹമുപനിന്യൂർമുദാ വികസിതവദനാഃ || 14 ||

216

അഥ പണയസ്തം സ്വവിധിനാഭിഷിച്ഛാഹതേന
വാസസാജ്ജ്വാദ്യ ഭൂഷണാലേപസ്രകുതിലകാഭിഭി -

രുപസ്കൃതം ഭുക്തവന്തം ധൂപദീപമാൽയലാജ -
 കിസലയാങ്കുരഫലോപഹാരോപേതയാ വൈശസ -
 സംസ്ഥയാ മഹതാ ഗീതസ്കൃതിമൃദംഗപണവഘോഷേണ
 ച പുരുഷപശൂം ഭദ്രകാൽയാഃ പുരത ഉപവേശയാമാസുഃ || 15 || 217

അഥ വൃഷലരാജപണിഃ പുരുഷപശോരസ്യഗാസവേന
 ദേവീം ഭദ്രകാലീം യക്ഷ്യമാണസ്തദഭിമന്ത്രിതമസി -
 മതികരാലനിശിതമുപാദദേ || 16 || 218

ഇതി തേഷാം വൃഷലാനാം രജസ്തമഃപ്രകൃതീനാം
 ധനമദരജ ഉത്പിക്തമനസാം ഭഗവത്കലാ -
 വീരകുലം കദർമീകൃത്യോത്പഥേന സൈരം വിഹരതാം
 ഹിംസാവിഹാരാണാം കർമാതിദാരുണം യദ്ബ്രഹ്മഭൂതസ്യ
 സാക്ഷാദ്ബ്രഹ്മർഷിസുതസ്യ നിർവൈരസ്യ സർവഭൂത -
 സുഹൃദഃ സൂനായാമപ്യനുമതമാലംഭനം തദുപലഭ്യ
 ബ്രഹ്മതേജസാതിദുർവിഷഹേണ ദന്ദഹ്യമാനേന വപുഷാ
 സഹസോച്ചചാട സൈവ ദേവീ ഭദ്രകാലീ || 17 || 219

ഭൃശമർഷരോഷാവേശരദസവിലസിതഭൂകുടി -
 വിടപകുടിലദംശ്ചാരുണേക്ഷണാടോപാതിഭയാനക -
 വദനാ ഹന്തുകാമേവേദം മഹാട്ടഹാസമതിസംരംഭേണ
 വിമുഞ്ചന്തീ തത ഉത്പത്യ പാപീയസാം ദുഷ്ടാനാം
 തേനൈവാസിനാ വിവൃക്തഗുണശീർഷ്ണാം ഗലാത്രസവന്തമ -
 സ്യഗാസവമത്യുഷ്ണം സഹ ഗണേന നിപീയാതിപാനമദ -
 വിഹൃലോച്ചൈസ്തരാം സ്വപാർഷദൈഃ സഹ ജഗൗ
 നനർത ച വിജഹാര ച ശിരഃ കന്ദുകലീലയാ || 18 || 220

ഏവമേവ ഖലു മഹദഭിചാരാതിക്രമഃ
 കാർത്ത്യന്യേനാത്മനേ ഫലതി || 19 || 221

ന വാ ഏതദ്വിഷ്ണുദന്ത മഹദ്ഭൂതം യദസംഭ്രമഃ
 സ്വശിരശ്ചരദന ആപതിത്യേപി വിമുക്തദേഹാദ്യാത്മഭാവ -
 സുദ്യുഘൃദയഗ്രന്ഥീനാം സർവസത്ത്വസുഹൃദാത്മനാം
 നിർവൈരാണാം സാക്ഷാദ്ഭഗവതാനിമിഷാരിവരായുധേനാ -
 പ്രമത്തേന തൈസ്തൈർഭാവൈഃ പരിരക്ഷ്യമാണാനാം തത്പാദമൂല -
 മകുതശ്ചിദ്ഭയമുപസൃതാനാം ഭാഗവത -
 പരമഹംസാനാം || 20 ||

222

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ജഡഭരതചരിതേ നവമോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ദശമോദ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

അഥ സിന്ധുസൗവീരപതേ രഹുഗണസ്യ വ്രജത
 ഇക്ഷുമത്യാസ്തേ തത്കുലപതിനാ ശിബികാവാഹപുരുഷാ -
 ന്വേഷണസമയേ ദൈവേനോപസാദിതഃ സ ദ്വിജവര ഉപലബ്ധ
 ഏഷ പീവാ യുവാ സംഹനനാംഗോ ഗോഖരവദ്ധൂരം വോഽശു -
 മലമിതി പൂർവവിഷ്ണുഗൃഹീതൈഃ സഹ ഗൃഹീതഃ പ്രസഭ -
 മതദർഹ ഉവാഹ ശിബികാം സ മഹാനുഭാവഃ ॥ 1 ॥

223

യദാ ഹി ദ്വിജവരസ്യേഷുമാത്രാവലോകാനുഗതേർന
 സമാഹിതാ പുരുഷഗതിസ്തദാ വിഷമഗതാം സ്വശിബികാം
 രഹുഗണ ഉപധാർയ പുരുഷാനധിവഹത ആഹ ഹേ വോഽഹാരഃ
 സാധ്യതിക്രമത കിമിതി വിഷമമുഹ്യതേ യാനമിതി ॥ 2 ॥

224

അഥ ത ഇൗശ്വരവചഃ സോപാലംഭമുപാകർണ്ണോപായതുരീയാ -
 ച്ചക്രിതമനസസ്തം വിജ്ഞാപയാം ബഭൂവുഃ ॥ 3 ॥

225

ന വയം നരദേവ പ്രമത്താ ഭവന്നിയമാനുപമാഃ സാധ്യേവ
 വഹാമഃ അയമധുനൈവ നിയുക്തോഽപി ന ദ്രുതം വ്രജതി
 നാനേന സഹ വോഽശുമു ഹ വയം പാരയാമ ഇതി ॥ 4 ॥

226

സാംസർഗികോ ഭാഷ ഏവ നൂനമേകസ്യാപി സർവേഷാം
 സാംസർഗികാണാം ഭവിതുമർഹതീതി നിശ്ചിത്യ
 നിശമ്യ കൃപണവചോ രാജാ രഹുഗണ ഉപാസിത -
 വൃദ്ധോഽപി നിസർഗേണ ബലാത്കൃത ഈഷദുത്ഥിത -
 മന്യൂരവിസ്സൃഷ്ടബ്രഹ്മതേജസം ജാതവേദസമിവ
 രജസാഽവൃതമതിരാഹ || 5 ||

227

അഹോ കഷ്ടം ഭ്രാതർവ്യക്തമുരു പരിശ്രാന്തോ ദീർഘ -
 മധ്യാനമേക ഏവ ഊഹിവാൻ സുചിരം നാതിപീവാ ന സംഹന -
 നാംഗോ ജരസാ ചോപദ്രുതോ ഭവാൻ സഖേ നോ ഏവാപര
 ഏതേ സംഘട്ടിന ഇതി ബഹു വിപ്രലബ്ധോഽപ്യവിദ്യയാ
 രചിതദ്രവ്യഗുണകർമാശയസ്വചരമകലേവരേവസ്തൂനി
 സംസ്ഥാനവിശേഷേഷ്ഠഹമ്മമേത്യനധ്യാരോപിതമിഥ്യാ -
 പ്രത്യയോ ബ്രഹ്മഭൂതസ്തൂഷ്ണീം ശിബികാം
 പൂർവവദുവാഹ || 6 ||

228

അഥ പുനഃ സ്വശിബികായാം വിഷമഗതായാം പ്രകുപിത ഉവാച
 രഹുഗണഃ കിമിദമരേ ത്വം ജീവൻമൃതോ മാം കദർമീകൃത്യ
 ഭർതൃശാസനമതിചരസി പ്രമത്തസ്യ ച തേ കരോമി
 ചികിത്സാം ദണ്ഡപാണിരിവ ജനതായാ യഥാ പ്രകൃതിം
 സ്വാം ഭജിഷ്യസ ഇതി || 7 ||

229

ഏവം ബഹുബദ്ധമപി ഭാഷമാണം നരദേവാഭിമാനം
 രജസാ തമസാനുവിദ്ധേന മദേന തിരസ്കൃതാശേഷ -
 ഭഗവത്പ്രിയനികേതം പണ്ഡിതമാനിനം സ ഭഗവാൻ
 ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മഭൂതഃ സർവഭൂതസുഹൃദാത്മാ
 യോഗേശ്വരചർയായാം നാതിവ്യുത്പന്നമതിം സുയമാന ഇവ
 വിഗതസുയ ഇദമാഹ || 8 ||

230

ബ്രാഹ്മണ ഉവാച

ത്വയോദിതം വ്യക്തമവിപ്രലബ്ധം

ഭർതൂഃ സ മേ സ്യാദ്യദി വീര ഭാരഃ |

ഗന്തുര്യദി സ്യാദധിഗമ്യമധ്യാ

പീവേതി രാശൗ ന വിദാം പ്രവാദഃ || 9 ||

231

സ്ഥൗന്ധ്യം കാർശ്യം വ്യാധയ ആധയശ്ച

ക്ഷുത്തുസ്ഥ്യം കലിരിച്ഛാ ജരാ ച |

നിദ്രാ രതിർമന്യുരഹം മദഃ ശുചോ

ദേഹേന ജാതസ്യ ഹി മേ ന സന്തി || 10 ||

232

ജീവൻമൃതത്വം നിയമേന രാജൻ

ആദ്യന്തവദ്യദികൃതസ്യ ദൃഷ്ടം |

സ്വസ്യാമൃഭാവോ ധ്രുവ ഞ്ഘ്ര ധൃത

തർഹ്യുച്യതേസൗ വിധികൃത്യയോഗഃ || 11 ||

233

വിശേഷബുദ്ധോർവിവരം മനാക് ച

പശ്യാമ യന്ന വ്യവഹാരതോന്യത് |

ക ഞ്ഘ്രരസ്തത്ര കിമീശിതവ്യം

തഥാപി രാജൻ കരവാമ കിം തേ || 12 ||

234

ഉൻമത്തമത്തജഡവത്സ്യസംസ്ഥാം

ഗതസ്യ മേ വീര ചികിത്സിതേന |

അർഥഃ കിയാൻ ഭവതാ ശിക്ഷിതേന

സ്തബ്ധപ്രമത്തസ്യ ച പിഷ്ടപേഷഃ || 13 ||

235

ശ്രീശുക ഉവാച

ഏതാവദനുവാദപരിഭാഷയാ പ്രത്യുദീര്യ മൂനിവര

ഉപശമശീല ഉപരതാനാത്മ്യനിമിത്ത ഉപഭോഗേന
കർമാരബ്ധം വ്യപനയൻ രാജയാനമപി തഥോവാഹ || 14 || 236

സ ചാപി പാണ്ഡവേയ സിന്ധുസൗവീരപതിസ്തത്ത്വ -
ജിജ്ഞാസായാം സമ്യക് ശ്രദ്ധയാധികൃതാധികാര -
സ്തദ്ധ്യദ്യഗ്രന്ഥിമോചനം ദ്വിജവച ആശ്രുത്യ ബഹു
യോഗഗ്രന്ഥസമ്മതം ത്വരയാവരുഹ്യ ശിരസാ
പാദമൂലമുപസ്യതഃ ക്ഷമാപയൻ വിഗത -
നൃപദേവസ്യ ഉവാച || 15 || 237

കസ്ത്വം നിഗൂഢശ്ചരസി ദ്വിജാനാം
ബിഭർഷി സൂത്രം കതമോദ്വധൂതഃ |
കന്യാസി കുത്രത്യ ഇഹാപി കന്യാത്
ക്ഷേമയ നശ്ചേദസി നോത ശുക്ലഃ || 16 || 238

നാഹം വിശങ്കേ സുരരാജവത്സാ -
ന്ന ത്ര്യക്ഷശൂലാന്ന യമസ്യ ദണ്ഡാത് |
നാഗ്യാർകസോമാനിലവിത്തപാ -
സ്താച്ഛങ്കേ ഭൃശം ബ്രഹ്മകുലാവമാനാത് || 17 || 239

തദ് ബ്രൂഹ്യസംഗോ ജഡവന്നിഗൂഢ -
വിജ്ഞാനവീര്യോ വിചരസ്യപാരഃ |
വചാംസി യോഗഗ്രഥിതാനി സാധോ
ന നഃ ക്ഷമന്തേ മനസാപി ഭേത്തും || 18 || 240

അഹം ച യോഗേശ്വരമാത്മതത്ത്വ -
വിദാം മൂനീനാം പരമം ഗുരും വൈ |
പ്രഷ്ടും പ്രവൃത്തഃ കിമിഹാരണം തത്
സാക്ഷാദ്ധരിം ജ്ഞാനകലാവതീർണം || 19 || 241

സ വൈ ഭവാൻ ലോകനിരീക്ഷണാർഥ -

മവ്യക്തലിംഗോ വിചരത്യപി സ്വിത് |

യോഗേശ്വരാണാം ഗതിമന്ധബുദ്ധിഃ

കഥം വിചക്ഷീത ഗൃഹാനുബന്ധഃ || 20 ||

242

ദൃഷ്ടുഃ ശ്രമഃ കർമത ആത്മനോ വൈ

ഭർതൂർഗന്തൂർഭവതശ്ചാനുമന്യേ |

യമാസതോദാനയനാദ്യഭാവാത്

സമൂല ഇഷ്ടോ വ്യവഹാരമാർഗഃ || 21 ||

243

സ്ഥാൽയഗ്നിതാപാത്പയസോഭിതാപ -

സ്തത്താപതസ്തണ്ഡുലഗർഭരന്ധിഃ |

ദേഹേന്ദ്രിയാസ്യാശ്രയസന്നികർഷാത്

തത്സംസൃതിഃ പുരുഷസ്യാനുരോധാത് || 22 ||

244

ശാസ്താഭിഗോപ്താ നൃപതിഃ പ്രജാനാം

യഃ കിങ്കരോ വൈ ന പിനഷ്ടി പിഷ്ടം |

സ്വധർമ്മാരാധനമച്യുതസ്യ

യദീഹമാനോ വിജ്ഞാത്യഘൗഘം || 23 ||

245

തന്മേ ഭവാൻ നരദേവാഭിമാന -

മദേന തുച്ഛീകൃതസത്തമസ്യ |

കൃഷീഷ്ട മൈത്രി ദൃശമാർത്ഥബന്ധോ

യഥാ തരേ സദവധ്യാനമഹഃ || 24 ||

246

ന വിക്രിയാ വിശ്വസുഹൃത്സഖസ്യ

സാമ്യേന വീതാഭിമതേസ്തവാപി |

മഹദ്വിമാനാത്വകൃതാദ്ധി മാദ്യ -

ങ്നക്ഷ്യത്യദൂരാദപി ശൂലപാണിഃ || 25 ||

247

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
പഞ്ചമസ്കന്ധേ ദശമോധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
 ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
 || പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഏകാദശോദ്യായഃ ||

ബ്രാഹ്മണ ഉവാച

അകോവിദഃ കോവിദവാദവാദാൻ
 വദസ്യമോ നാതിവിദാം വരിഷ്ടഃ |
 ന സൂരയോ ഹി വ്യവഹാരമേനം
 തത്ത്വാവമർശേന സഹാമനന്തി || 1 ||

248

തഥൈവ രാജന്നുരുഗാർഹമേധ -
 വിതാനവിദ്യാരുവിജ്യംഭിതേഷു |
 ന വേദവാദേഷു ഹി തത്ത്വവാദഃ
 പ്രായേണ ശുദ്ധോ നു ചകാസ്തി സാധുഃ || 2 ||

249

ന തസ്യ തത്ത്വഗ്രഹണായ സാക്ഷാദ്
 വരീയസീരപി വാചഃ സമാസൻ |
 സ്വപ്നേ നിരൂക്ത്വാ ഗൃഹമേധിസൗഖ്യം
 ന യസ്യ ഹേയാനുചിതം സ്വയം സ്വാത് || 3 ||

250

യാവൻമനോ രജസാ പൂരുഷസ്യ
 സത്തേന വാ തമസാ വാനുരുദ്ധം |
 ചേതോഭിരാകൃതിഭിരാതനോതി
 നിരങ്കുശം കുശലം ചേതരം വാ || 4 ||

251

സ വാസനാത്മാ വിഷയോപരക്തോ

ഗുണപ്രവാഹോ വികൃതഃ ഷോഡശാത്മാ |
ബിഭ്രത്പൃഥ്വന്മാമഭിരൂപഭേദ -

മന്തർബഹിഷ്ഠം ച പുരൈസ്തനോതി || 5 ||

252

ദുഃഖം സുഖം വ്യതിരിക്തം ച തീവ്രം

കാലോപപന്നം ഫലമാവ്യനക്തി |
ആലിംഗ്യ മായാഭിതാന്തരാത്മാ

സ്വഭേഹിനം സംസൃതിചക്രകൂടഃ || 6 ||

253

താവാനയം വ്യവഹാരഃ സദാവിഃ

ക്ഷേത്രജ്ഞസാക്ഷേച്ഛാ ഭവതി സ്ഥൂലസൂക്ഷ്മഃ |
തസ്മാൻമനോ ലിംഗമഭോ വദന്തി

ഗുണാഗുണത്വസ്യ പരാവരസ്യ || 7 ||

254

ഗുണാനുരക്തം വ്യസനായ ജ്ഞോഃ

ക്ഷേമയ നൈർഗുണ്യമമോ മനഃ സ്യാത് |
യഥാ പ്രദീപോ ഘൃതവർതിമശ്ശൻ

ശിഖാഃ സധൂമാ ഭജതി ഹൃന്യദാ സ്വം |

പദം തഥാ ഗുണകർമാനുബദ്ധം

വൃത്തീർമനഃ ശ്രയത്യേന്യത്ര തത്ത്വം || 8 ||

255

ഏകാദശാസൻമനസോ ഹി വൃത്തയ

ആകൃതയഃ പഞ്ച ധിയോഭിമാനഃ |
മാത്രാണി കർമാണി പുരം ച താസാം

വദന്തി ഹൈകാദശ വീര ഭൂമിഃ || 9 ||

256

ഗന്ധാകൃതിസ്തർശരസശ്രവാംസി

വിസർഗരത്യർത്ഥഭിജ്ഞപശിർപാഃ |

ഏകാദശം സ്വീകരണം മമേതി

ശയ്യാമഹം ദ്വാദശമേക ആഹുഃ || 10 ||

257

ദ്രവ്യസ്വഭാവശയകർമ്മകാലൈ -

രേകാദശാമീ മനസോ വികാരാഃ |

സഹസ്രശഃ ശതശഃ കോടിശശ്ച

ക്ഷേത്രജ്ഞതോ ന മിഥോ ന സ്വതഃ സ്വഃ || 11 ||

258

ക്ഷേത്രജ്ഞ ഏതാ മനസോ വിഭൂതി -

ർജീവസ്യ മായാരചിതസ്യ നിത്യാഃ |

ആവിർഹിതാഃ ക്വാപി തിരോഹിതാശ്ച

ശുദ്ധോ വിചഷ്ടേ ഹ്യവിശുദ്ധാകർതുഃ || 12 ||

259

ക്ഷേത്രജ്ഞ ആത്മാ പുരുഷഃ പുരാണഃ

സാക്ഷാത്സ്യയജ്ഞോതിരജഃ പരേശഃ |

നാരായണോ ഭഗവാൻവാസുദേവഃ

സ്വമായയാസ്ത്വിത്വന്യവധീയമാനഃ || 13 ||

260

യഥാനിലഃ സ്ഥാവരജംഗമാനാ -

മാത്മസ്വരൂപേണ നിവിഷ്ട ഇൗശേത് |

ഏവം പരോ ഭഗവാൻ വാസുദേവഃ

ക്ഷേത്രജ്ഞ ആത്മേദമനുപ്രവിഷ്ടഃ || 14 ||

261

ന യാവദേതാം തനുഭ്യുന്നരേന്ദ്ര

വിധൂയ മായാം വയുനോദയേന |

വിമുക്തസംഗോ ജിതഷ്ട്സപതോ

വേദാത്മതത്ത്വം ഭ്രമതീഹ താവത് || 15 ||

262

ന യാവദേതൻമന ആത്മലിംഗം

സംസാരതാപാവപനം ജനസ്യ |

യച്ഛ്വാകമോഹാമയരാഗലോഭ -

വൈരാഗ്യബന്ധം മമതാം വിധത്തേ || 16 ||

263

ഭ്രാതൃവൃന്ദേനം തദഭിഭവീര്യ -

മുപേക്ഷയാധ്യേധിതമപ്രമത്തഃ |

ഗുരോർഹരേശ്വരേണോപാസനാഭ്രസ്മാ

ജഹി വ്യലീകം സ്വയമാത്മമോഷം || 17 ||

264

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം

പഞ്ചമസ്കന്ധേ ബ്രാഹ്മണരഹുഗണസംവാദേ ഏകാദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
 ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
 || പഞ്ചമസ്കന്ധേ ദ്വാദശോധ്യായഃ ||

രഹുഗണ ഉവാച
 നമോ നമഃ കാരണവിഗ്രഹായ
 സ്വരൂപതുച്ഛീകൃതവിഗ്രഹായ |
 നമോവധൂതദ്വിജബന്ധുലിംഗ -
 നിഗൂഢനിത്യാനുഭവായ തുഭ്യം || 1 ||

265

ജ്വരാമയാർത്ഥസ്യ യഥാഗദം സ -
 നിദാഘദഗ്ധസ്യ യഥാ ഹിമാന്ദഃ |
 കുദേഹമാനാഹിവിദഷ്ടദൃഷ്ടേ -
 ര്ബ്രഹ്മൻ വചസ്തേമൃതമൗഷധം മേ || 2 ||

266

തസ്മാദ്ഭവന്തം മമ സംശയാർഥം
 പ്രക്ഷ്യാമി പശ്ചാദധുനാ സുബോധം |
 അധ്യാത്മയോഗഗ്രഥിതം തവോക്ത -
 മാഖ്യാഹി കൗതൂഹലചേതസോ മേ || 3 ||

267

യദാഹ യോഗേശ്വര ദൃശ്യമാനം
 ക്രിയാഫലം സദ്യവഹാരമൂലം |
 ന ഹ്യഞ്ജസാ തത്ത്വവിമർശനായ
 ഭവാനമുഷ്മിൻ ഭദതേ മനോ മേ || 4 ||

268

ബ്രാഹ്മണ ഉവാച

അയം ജനോ നാമ ചലൻ പൃഥിവ്യാം

യഃ പാർഥിവഃ പാർഥിവ കസ്യ ഹേതോഃ |

തസ്യാപി ചാഢ്രേഘ്യാരധി ഗുൽഫജംഘാ -

ജാനുരുമധ്യോരശിരോധരാംസാഃ || 5 ||

269

അംസ്യേധി ദാർവീ ശിബികാ ച യസ്യാം

സൗവീരരാജേത്യപദേശ ആസ്തേ |

യസ്മിൻ ദവാൻ രൂഢനിജാഭിമാനോ

രാജാസ്മി സിന്ധുഷ്ഠിതി ദുർമദാന്ധഃ || 6 ||

270

ശോചാനിമാംസ്ത്വമധികഷ്ടദീനാൻ

വിഷ്ട്വാ നിഗൃഹ്ണൻ നിരനുഗ്രഹോഽസി |

ജനസ്യ ഗോപ്താസ്മി വികത്ഥമാനോ

ന ശോഭസേ വൃദ്ധാസഭാസു ധൃഷ്ടഃ || 7 ||

271

യദാ ക്ഷിതാവേവ ചരാചരസ്യ

വിദാമ നിഷ്ഠാം പ്രഭവം ച നിത്യം |

തന്നാമത്വോൻയദ് വ്യവഹാരമൂലം

നിരൂപ്യതാം സത് ക്രിയയാനുമേയം || 8 ||

272

ഏവം നിരുകൃതം ക്ഷിതിശബ്ദവൃത്ത -

മസന്നിധാനാത്പരമാണവോ യേ |

അവിദ്യയാ മനസാ കൽപിതാസ്തേ

യേഷാം സമൂഹേന കൃതോ വിശേഷഃ || 9 ||

273

ഏവം കൃശം സ്ഥൂലമണ്ണുർബ്ബഹദ്യ -

ദസച്ച സജ്ജീവമജീവമന്യത് |

ദ്രവ്യസ്വഭാവായകാലകർമ്മ -

നാമ്നാജയാവേഹി കൃതം ദ്വിതീയം || 10 ||

274

ഇതാനം വിശുദ്ധം പരമാർത്ഥമേക -

മനന്തരം ത്വബഹിർബ്രഹ്മ സത്യം |

പ്രത്യക് പ്രശാന്തം ഭഗവച്ഛബ്ദസംജ്ഞം

യദ്വാസുദേവം കവയോ വദന്തി || 11 ||

275

രഹുഗണൈതത്ത്വപസാ ന യാതി

ന ചേജ്യയാ നിർവപണാദ് ഗൃഹാദ്വാ |

നച്ഛന്ദസാ നൈവ ജലാഗ്നിസൂർയൈ -

ർവിനാ മഹത്പാദരജോദ്ഭിഷേകം || 12 ||

276

യത്രോത്തമശ്ലോകഗുണാനുവാദഃ

പ്രസ്തുയതേ ഗ്രാമ്യകമാവിഘാതഃ |

നിഷേവ്യമാണോന്മുദിനം മുമുക്ഷോ -

ർമതിം സതീം യച്ഛതി വാസുദേവേ || 13 ||

277

അഹം പുരാ ഭരതോ നാമ രാജാ

വിമുക്തദൃഷ്ടശ്രുതസംഗബന്ധഃ |

ആരാധനം ഭഗവത ഈഹമാനോ

മൃഗോദ്ഭവം മൃഗസംഗാദ്ധതാർത്ഥഃ || 14 ||

278

സാ മാം സ്മൃതിർമൃഗഭേദഹ്വേപി വീര

കൃഷ്ണാർചനപ്രഭവാ നോ ജഹാതി |

അഥോ അഹം ജനസംഗാദസംഗോ

വിശങ്കമാനോവിവൃതശ്ചരാമി || 15 ||

279

തസ്മാന്നരോത്സംഗസുസംഗജാത -

ഇതാനാസിനേഹൈവ വിവൃക്തമോഹഃ |

ഹരിം തദീഹാകഥനശ്രുതാഭ്യാം

ലബ്ധസ്മൃതിർയാത്യതിപാരമധുനഃ || 16 ||

280

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
പഞ്ചമസ്കന്ധേ ബ്രാഹ്മണരഹുഗണസംവാദേ ദ്വാദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
 ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
 || പഞ്ചമസ്കന്ധേ ത്രയോദശോധ്യായഃ ||

ബ്രാഹ്മണ ഉവാച

ദുരത്യയ്യേധ്യന്യജയാ നിവേശിതോ
 രജസ്തമഃസത്ത്വവിഭക്തകർമ്മദൃക് |
 സ ഏഷ സാർഥോർഥപരഃ പരിഭ്രമൻ
 ഭവാടവീം യാതി ന ശർമ വിനതി || 1 ||

281

യസ്യാമിമേ ഷൺനരദേവ ദസ്യവഃ
 സാർഥം വിലുമ്പന്തി കൂനായകം ബലാത് |
 ഗോമായവോ യത്ര ഹരന്തി സാർഥികം
 പ്രമത്തമാവിശ്യ യഥോരണം വൃകാഃ || 2 ||

282

പ്രഭുതവീരുത്തുണഗുൽമഗഹ്വരേ
 കഠോരദംശൈർമശകൈരുപദ്രുതഃ |
 ക്വചിത്തു ഗന്ധർവപുരം പ്രപശ്യതി
 ക്വചിത്ക്വചിച്ചാശൂരയോൽമുകഗ്രഹം || 3 ||

283

നിവാസതോയദ്രവിണാത്മബുദ്ധി -
 സ്തതസ്തതോ ധാവതി ഭോ അടവ്യാം |
 ക്വചിച്ച വാത്യാത്മിതപാംസുധൂമ്രാ
 ദിശോ ന ജാനാതി രജസ്വലാക്ഷഃ || 4 ||

284

- അഭ്യശൃത്യയിൽലീസ്വനകർണശൂല
 ഉലൂകവാഗ്ഭിർവൃഥിതാന്തരാത്മാ |
 അപുണ്യവൃക്ഷാൻ ശ്രയതേ ക്ഷുധാർദിതോ
 മരീചിതോയാൻയഭിധാവതി ക്വചിത് || 5 || 285
- ക്വചിദിതോയാഃ സരിതോഭിയാതി
 പരസ്വരം ചാലഷതേ നിരന്ധഃ |
 ആസാദ്യ ദാവം ക്വചിദഗ്നിതപ്തോ
 നിർവിദ്യതേ ക്വ ച യക്ഷൈർഹൃതാസുഃ || 6 || 286
- ശൂരൈർഹൃതസുഃ ക്വ ച നിർവിണ്ണചേതാഃ
 ശോചൻ വിമുഹ്യന്നുപയാതി കശലം |
 ക്വചിച്ച ഗന്ധർവപുരം പ്രവിഷ്ടഃ
 പ്രമോദതേ നിർവൃതവൻമുഹൂർത്തം || 7 || 287
- ചലൻ ക്വചിത്കണ്ടകശർകരാംഘ്രി -
 ര്നഗാരുരുകുർവിമനാ ഇവാന്യേ |
 പദേ പദ്യേഭ്യന്തരവഹ്നിനാർദിതഃ
 കൗടുംബികഃ ക്രൂധ്യതി വൈ ജനായ || 8 || 288
- ക്വചിന്നിഗീർണോജഗരാഹിനാ ജനോ
 നാവൈതി കിഞ്ചിദിപിന്യേപവിദ്ധഃ |
 ദഷ്ടഃ സു ശേതേ ക്വ ച ദന്ദശൂകൈ -
 രന്ധോന്ധകുപേ പതിതസ്തമിദ്രേ || 9 || 289
- കർഹി സു ചിത്ക്ഷുദ്രരസാൻ വിചിൻവം -
 സ്തൻമക്ഷികാഭിർവൃഥിതോ വിമാനഃ |
 തത്രാതിക്യച്ഛാത്പ്രതിലബ്ധമാനോ
 ബലാദിലുമ്പന്ത്യഥ തം തതോന്യേ || 10 || 290

കുചിച്ച ശീതാതപവാതവർഷ -

പ്രതിക്രിയാം കർതുമനീശ ആന്യേ |

കുചിൻമിഥോ വിപണൻ യച്ച കിഞ്ചി -

ദ്വിദ്വേഷമുച്ഛത്യുത വിത്തശാഠ്യാത് || 11 ||

291

കുചിത്കുചിത്ക്ഷീണ്യനന്യു തന്മിൻ

ശയ്യാസനസ്ഥാനവിഹാരഹീനഃ |

യാചൻ പരാദപ്രതിലബ്ധകാമഃ

പാരക്യദൃഷ്ടീർലഭത്യേവമാനം || 12 ||

292

അന്യോന്യവിത്തവൃതിഷംഗവൃദ്ധ -

വൈരാന്യബന്ധോ വിവഹൻ മിഥശ്ച |

അധ്യന്യമുഷ്ടിന്നുരുകൃച്ഛവിത്ത -

ബാധോപസർഗൈർവിഹരൻ വിപനഃ || 13 ||

293

താംസ്താൻ വിപന്നാൻ സ ഹി തത്ര തത്ര

വിഹായ ജാതം പരിഗൃഹ്യ സാർഥഃ |

ആവർതത്യേദ്യാപി ന കശ്ചിദത്ര

വീരാധ്യനഃ പാരമുപൈതി യോഗം || 14 ||

294

മനസ്വിനോ നിർജിതദിഗ്ജേന്ദ്രാ

മമേതി സർവേ ഭൂവി ബദ്ധവൈരാഃ |

മൃധേ ശയീരൻ ന തു തദ്വ്രജന്തി

യന്യസ്തദണ്യോ ഗതവൈരോഭിയാതി || 15 ||

295

പ്രസജ്ജതി ക്വാപി ലതാഭൂജാശ്രയ -

സ്തദാശ്രയാവ്യക്തപദദ്വിജസ്സുഹഃ |

കുചിത്കദാചിദ്ധരിചക്രതസ്സസൻ

സഖ്യം വിധത്തേ ബകകങ്കഗുഡ്രൈഃ || 16 ||

296

തൈർവഞ്ചിതോ ഹംസകുലം സമാവിശ -

ന്നരോചയൻ ശീലമുപൈതി വാനരാൻ |

തജ്ജാതിരാസേന സുനിർവൃതേന്ദ്രിയഃ

പരസ്വരോദ്വിക്ഷണവിസ്തൃതാവധിഃ || 17 ||

297

ദ്രുമേഷു രംസ്യൻ സുതദാരവത്സലോ

വ്യവായദീനോ വിവശഃ സ്വബന്ധനേ |

ക്വചിത്പ്രമാദാദ്ഗിരികന്ദരേ പതൻ

വൽലീം ഗൃഹീത്വാ ഗജദീത ആസ്ഥിതഃ || 18 ||

298

അതഃ കഥഞ്ചിത്സ വിമുക്ത ആപദഃ

പുനശ്ച സാർഥം പ്രവിശത്യരിന്ദമ |

അധ്യന്യമുഷ്മിന്നജയാ നിവേശിതോ

ഭ്രമഞ്ജനോദ്യാപി ന വേദ കശ്ചന || 19 ||

299

രഹുഗണ ത്വമപി ഹ്യധ്യനോദ്യസ്യ

സന്യസ്തദണ്ഡഃ കൃതഭൂതമൈത്രഃ |

അസജ്ജിതാത്മാ ഹരിസേവയാ ശിതം

ഇണാനാസിമാദായ തരാതിപാരം || 20 ||

300

രാജോവാച

അഹോ നൃജൻമാഖിലജൻമശോഭനം

കിം ജൻമദിസ്ത്വപരൈരപ്യമുഷ്മിൻ |

ന യദ്യുഷീകേശയശഃകൃതാത്മനാം

മഹാത്മനാം വഃ പ്രചുരഃ സമാഗമഃ || 21 ||

301

ന ഹൃദ്ഭൂതം ത്വച്ചരണാബ്ജരേണുഭി -

ർഹതാംഹസോ ദക്തിരധോക്ഷജ്ജമലാ |

മൗഹൂർതികാഭ്യസ്യ സമാഗമാച്ച മേ

ദുസ്തർകമൂലോപഹതോവിവേകഃ || 22 ||

302

നമോ മഹദ്ഭ്യോസ്തൂ നമഃ ശിശുഭ്യോ

നമോ യുവഭ്യോ നമ ആ വടുഭ്യഃ |

യേ ബ്രാഹ്മണാ ഗാമവധൂതലിംഗാ -

ശ്ചരന്തി തേഭ്യഃ ശിവമസ്തൂ രാജ്ഞാം || 23 ||

303

ശ്രീശുക ഉവാച

ഇത്യേവമുത്തരാമാതഃ സ വൈ ബ്രഹ്മർഷിസുതഃ

സിന്ധുപതയ ആത്മസതത്ത്വം വിഗണയതഃ

പരാനുഭാവഃ പരമകാരുണികതയോപദിശ്യ

രഹുഗണേന സകരുണമഭിവന്ദിതചരണ

ആപൂർണാർണവ ഇവ നിഭൃതകരണോർമ്യാശയോ

ധരണിമിഥാം വിചചാര || 24 ||

304

സൗവീരപതിരപി സുജനസമവഗതപരമാത്മസതത്ത്വ

ആത്മന്യവിദ്യാധ്യാരോപിതാം ച ദേഹാത്മമതിം വിസസർജ്ജ

ഏവം ഹി നൃപ ഭഗവദാശ്രിതാശ്രിതാനുഭാവഃ || 25 ||

305

രാജോവാച

യോ ഹ വാ ഇഹ ബഹുവിദാ മഹാഭാഗവത ത്വയാഭിഹിതഃ

പരോക്ഷേണ വചസാ ജീവലോകഭവാധ്യാ സ ഹ്യാർയ -

മനീഷയാ കൽപിതവിഷയോ നാഞ്ജസാവ്യുത്പന്നലോക -

സമധിഗമഃ അഥ തദേവൈതദുരവഗമം സമവേതാ -

നുകൽപേന നിർദ്ദിശ്യതാമിതി || 26 ||

306

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം

പഞ്ചമസ്കന്ധേ ത്രയോദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ചതുർദശോധ്യായഃ ॥

സ ഹോവാച

യ ഏഷ ദേഹാത്മമാനിനാം സത്ത്യാദിഗുണവിശേഷ -
 വികൽപിതകുശലാകുശലസമവഹാരവിനിർമിതവിവിധ -
 ദേഹാവലിഭിർവിയോഗസംയോഗാദ്യനാദിസംസാരാനു -
 ഭവസ്യ ദ്വാരഭൂതേന ഷഡിന്ദ്രിയവർഗേണ തസ്മിൻ
 ദുർഗാധ്യവദസുഗമേദ്യന്ത്യാപതിത ഈശ്വരസ്യ ഭഗവതോ
 വിഷ്ണോർവശവർതിന്ത്യാ മായയാ ജീവലോകോത്ഥം യഥാ
 വണിക്സാർഥോർഥപരഃ സ്വദേഹനിഷ്ഠാദിതകർമാനുഭവഃ
 ശൃശാനവദശിവതമായാം സംസാരാഽവ്യാം ഗതോ നാദ്യാപി
 വിഫലബഹുപ്രതിയോഗേഹസ്തത്താപോപശമനീം ഹരിഗുരു -
 ചരണാരവിന്ദധുകരാനുപദവീമവരുന്ധേ യത്യാമു ഹ
 വാ ഏതേ ഷഡിന്ദ്രിയനാമാനഃ കർമണാ ദസ്യവ ഏവ തേ ॥ 1 ॥

307

തദ്യഥാ പുരുഷസ്യ ധനം യത്കിഞ്ചിദ്ധർമൗപയികം
 ബഹു കൃച്ഛാധിഗതം സാക്ഷാത്പരമപുരുഷാരാധന -
 ലക്ഷണോ യോസൗ ധർമസ്തം തു സാമ്പരായ ഉദാഹരന്തി |
 തദ്ധർമ്യം ധനം ദർശനസ്സർശനശ്രവണാസ്യാദനാവ -
 പ്രാണസങ്കൽപവ്യവസായഗൃഹഗ്രാമോപദോഗേന
 കൂനാമസ്യാജിതാത്മനോ യഥാ സാർഥസ്യ വിലുമ്പന്തി ॥ 2 ॥

308

അഥ ച യത്ര കൗടുംബികാ ദാരാപത്യാദയോ നാഗ്നാ കർമ്മണാ
വൃകസുഗാലാ ഏവാനിച്ഛതോപി കദർയസ്യ കുടുംബിന
ഉരണകവത്സംരക്ഷ്യമാണം മിഷതോപി ഹരന്തി || 3 || 309

യഥാ ഹ്യനുവത്സരം കൃഷ്യമാണമപ്യദഗ്ധബീജം ക്ഷേത്രം
പുനരേവാവപനകാലേ ഗുൽമത്യുണവീരൂദ്ഭിർഗഹ്വരമിവ
ദവത്യേവമേവ ഗൃഹാശ്രമഃ കർമ്മക്ഷേത്രം യസ്മിൻ ന ഹി
കർമാൺയുത്സീദന്തി യദയം കാമകരണ്യ ഏഷ ആവസഥഃ || 4 || 310

തത്ര ഗതോ ദംശമശകസമാപസദൈർമനുജൈഃ ശലഭ -
ശകുന്തതസ്തരമുഷകാദിഭിരുപരൂധ്യമാനബഹിഃപ്രാണഃ
ക്വചിത്പരിവർതമാനോസ്സിന്നധ്വന്യവിദ്യാകാമകർമ്മഭി -
രുപരക്തമനസാനുപപന്നാർഥം നരലോകം ഗന്ധർവ -
നഗരമുപപന്നമിതി മിഥ്യാഭ്യൂഷിരനുപശ്യതി || 5 || 311

തത്ര ച ക്വചിദാതപോദകനിഭാൻ വിഷയാനുപധാവതി
പാനഭോജനവ്യവായാദിവ്യസനലോലുപഃ || 6 || 312

ക്വചിച്ചാശേഷഭോഷണിഷദനം പുരീഷവിശേഷം
തദ്യർണഗുണനിർമിതമതിഃ സുവർണമുപാദിത്സത്യഗ്നി -
കാമകാതര ഇവോൽമുകപിശാചം || 7 || 313

അഥ കദാചിന്നിവാസപാനീയദ്രവിണാദ്യനേകാത്മോ -
പജീവനാഭിനിവേശ ഏതസ്യാം സംസാരാഽവ്യാമിതസ്തതഃ
പരിധാവതി || 8 || 314

ക്വചിച്ച വാത്യൗപദ്യയാ പ്രമദയാജ്ജ്വരോഹമാരോപിത -
സ്തത്കാലരജസാ രജനീഭൂത ഇവാസാധുമർയാദോ
രജസ്യലാക്ഷോപി ദിദേവതാ അതിരജസ്യലമതിർന
വിജാനാതി || 9 || 315

- ക്വചിത്സുകൃദവഗതവിഷയവൈതഥ്യഃ സ്വയം
 പരാഭിധ്യാനേന വിഭ്രംശിതസ്മൃതിസ്തയൈവ
 മരീചിതോയപ്രായാസ്സാനേവാഭിധാവതി || 10 || 316
- ക്വചിദുലൂകത്ഥിൽലീസ്വനവദതിപരുഷരദസാഭാപം
 പ്രത്യക്ഷം പരോക്ഷം വാ രിപുരാജകുലനിർഭർത്സിതേനാ -
 തിവൃഥിതകർണമൂലഹൃദയഃ || 11 || 317
- സ യദാ ദുഗ്ധപൂർവസുകൃതസ്തദാ കാരസ്തരകാകതുണ്ഡാ -
 ദൃപുൺയദ്രുമലതാവിഷോദപാനവദുഭയാർഥശൂന്യ -
 ദ്രവിണാഞ്ജീവൻമൃതാൻ സ്വയം ജീവൻ മ്രിയമാണ
 ഉപധാവതി || 12 || 318
- ഏകദാസത്പ്രസംഗാനിക്യതമതിർവ്യുദകസ്രോതഃ സ്ഖലനവ -
 ദുഭയതോഽപി ദുഃഖദം പാവണ്യമഭിയാതി || 13 || 319
- യദാ തു പരബാധയാന്ധ ആത്മനേ നോപനമതി തദാ ഹി
 പിതൃപുത്രബർഹിഷ്ഠതഃ പിതൃപുത്രാൻ വാ സ ഖലു
 ഭക്ഷയതി || 14 || 320
- ക്വചിദാസാദ്യ ഗൃഹം ദാവവത്പ്രിയാർഥവിധുരമ -
 സുഖോദർകം ശോകാഗ്നിനാ ദഹ്യമാനോ ഭൃശം
 നിർവേദമുപഗച്ഛതി || 15 || 321
- ക്വചിത്കാലവിഷമിതരാജകുലരക്ഷസാപഹൃതപ്രിയതമ -
 ധനാസുഃ പ്രമൃതക ഇവ വിഗതജീവലക്ഷണ ആസ്തേ || 16 || 322
- കദാചിൻമനോരഥോപഗതപിതൃപിതാമഹാദ്യസത്സദിതി
 സ്വപ്നനിർവൃതിലക്ഷണമനുഭവതി || 17 || 323

- ക്വചിദ്ഗൃഹാശ്രമകർമചോദനാതിഭരഗിരി -
 മാരുരൂക്ഷമാണോ ലോകവ്യസനകർഷിതമനഃ
 കണ്ടകശർകരാക്ഷേത്രം പ്രവിശന്നിവ സീദതി || 18 || 324
- ക്വചിച്ച ദുഃസഹേന കായാഭ്യന്തരവഹിനാ ഗൃഹീതസാരഃ
 സ്വകുടുംബായ ക്രുധ്യതി || 19 || 325
- സ ഏവ പുനർനിദ്രാജഗരഗൃഹീതോന്മേ തമസി മനഃ
 ശൂന്യാരഞ്യേ ഇവ ശേതേ നാൻയത്കിഞ്ചന വേദ ശവ
 ഇവാപവിദ്ധഃ || 20 || 326
- കദാചിദ്ഭഗമാനദംശ്രോ ദുർജനദന്ദശൂകൈരലബ്ധ -
 നിദ്രാക്ഷണോ വൃഥിതഹൃദയേനാനുക്ഷീയമാണവിജ്ഞാ -
 നോന്ധികുപ്യേന്ധവത്പതതി || 21 || 327
- കർഹി സു ചിത്കാമമധുലവാൻ വിചിൻവൻ യദാ
 പരദാരപരദ്രവ്യാഞ്യവരുന്ധാനോ രാജ്ഞാ സ്വാമിഭിർവാ
 നിഹതഃ പതത്യപാരേ നിരയേ || 22 || 328
- അഥ ച തസ്മാദുഭയമാപി ഹി കർമാസ്മിന്നാത്മനഃ
 സംസാരാവപനമുദാഹരന്തി || 23 || 329
- മൂക്തസ്തതോ യദി ബന്ധാദ്ഭവദത്ത ഉപാച്ഛിനന്തി
 തസ്മാദപി വിഷ്ണുമിത്ര ഇത്യനവസ്ഥിതിഃ || 24 || 330
- ക്വചിച്ച ശീതവാതാഭ്യനേകാധിദൈവികഭൗതികാ -
 ത്തീയാനാം ദശാനാം പ്രതിനിവാരണ്യേകൽപോ
 ദുരന്തചിന്തയാ വിഷണ്ണ ആന്യേ || 25 || 331

കൃചിൻമിഥോ വ്യവഹരൻ യത്കിഞ്ചിദാനമന്യേഭ്യോ
വാ കാകിണികാമാത്രമപ്യപഹരൻ യത്കിഞ്ചിദ്വാ
വിദ്വേഷമേതി വിത്തശാഠ്യാത് || 26 ||

332

അധ്യന്യമുഷ്ടിന്നിമ ഉപസർഗാസ്തഥാ സുഖദുഃഖ -
രാഗദ്വേഷഭയാഭിമാനപ്രമാദോന്മാദശോകമോഹലോഭ -
മാത്സര്യേർഷ്യാവമാനക്ഷുത്പിപാസാധിവാധിജന്മ -
ജരാമരണാദയഃ || 27 ||

333

കൃപി ദേവമായയാ സ്ത്രിയാ ഭുജലതോപഗുഡഃ പ്രസ്തന്ന -
വിവേകവിജ്ഞാനോ യദ്വിഹാരഗൃഹാരംഭാകുലഹൃദയ -
സ്തദാശ്രയാവസകൃതസുതദുഹിതുകലത്രഭാഷിതാവലോക -
വിചേഷിതാപഹൃതഹൃദയ ആത്മാനമജിതാത്മാപാര്യേന്ധേ
തമസി പ്രഹിണോതി || 28 ||

334

കദാചിദീശ്വരസ്യ ഭഗവതോ വിഷ്ണോശ്ചക്രാത്പരമാൺവാദി
ദ്വിപരാർധാപവർഗകാലോപലക്ഷണാത്പരിവർതിതേന വയസാ
രംഹസാ ഹരത ആബ്രഹ്മതൃണസ്തംബാദീനാം ഭൂതാനാ -
മനിമിഷതോ മിഷതാം വിത്രസ്തഹൃദയസ്തമേവേശ്വരം
കാലചക്രനിജായുധം സാക്ഷാദ്ഭഗവന്തം യജ്ഞപുരുഷമനാ -
ദ്ഭുത്യ പാവണ്യദേവതാഃ കങ്കഗൃധ്രബകവടപ്രായാ
ആർയസമയപരിഹൃതാഃ സാങ്കേത്യേനാഭിധത്തേ || 29 ||

335

യദാ പാവണ്യഭിരാത്മവഞ്ചിതൈസ്തൈരൂരുവഞ്ചിതോ
ബ്രഹ്മകുലം സമാവസംസ്തേഷാം ശീലമുപനയനാദി
ശ്രൗതസ്താർത്ഥകർമാനുഷ്ഠാനേന ഭഗവതോ യജ്ഞ -
പുരുഷസ്യാരാധനമേവ തദരോചയൻ ശൂദ്രകുലം ഭജതേ
നിഗമാചാര്യേശുദ്ധിതോ യസ്യ മിഥുനീഭാവഃ കുടുംബഭരണം
യഥാ വാനരജാതേഃ || 30 ||

336

- തത്രാപി നിരവരോധഃ സ്വൈരേണ വിഹരന്നതികൃപണബുദ്ധി -
രന്യോന്യമുഖനിരീക്ഷണാദിനാ ഗ്രാമ്യകർമ്മണൈവ
വിസ്തൃതകാലാവധിഃ ||31 || 337
- കൃചിദ്രൂമവദൈഹികാർഥേഷു ഗൃഹേഷു രംസ്യൻ യഥാ
വാനരഃ സുതദാരവത്സലോ വ്യവായക്ഷണം ||32 || 338
- ഏവമധ്യന്യവരുന്ധാനോ മൃത്യുഗജഭയാത്തമസി
ഗിരികന്ദരപ്രായേ ||33 || 339
- കൃചിച്ഛീതവാതാദ്യനേകദൈവികഭൗതികാത്മീയാനാം
ദുഃഖാനാം പ്രതിനിവാരണേകൽപോ ദുരന്തവിഷയവിഷണ്ണ
ആസ്തേ ||34 || 340
- കൃചിൻമിഥോ വ്യവഹരൻ യത്കിഞ്ചിദ്ധനമുപയാതി
വിത്തശാഠ്യേന ||35 || 341
- കൃചിത്ക്ഷീണധനഃ ശയ്യാസനാശനാദുപഭോഗവിഹീനോ
യാവദപ്രതിലബ്ധമനോരഥോപഗതാദാന്യേവസിതമതി -
സ്തതസ്തത്ത്വോവമാനാദിനി ജനാദഭിലഭതേ ||36 || 342
- ഏവം വിത്തവൃതിഷംഗവിവൃദ്ധവൈരാഗ്യബന്ധോപി
പൂർവവാസനയാ മിഥ ഉദ്യഹത്യുമാപവഹതി ||37 || 343
- ഏതസ്മിൻ സംസാരാധ്യനി നാനാക്ഷേശോപസർഗബാധിത
ആപന്നവിപന്നോ യത്ര യസ്തമു ഹ വാവേതരസ്തത്ര
വിസൃജ്യ ജാതം ജാതമുപാദായ ശോചൻമുഹ്യൻബിദ്യ -
ദ്വിവദൻ ക്രന്ദൻ സംഹൃഷ്യൻ ഗായന്നഹ്യമാനഃ
സാധുവർജ്ജിതോ നൈവാവർതത്യേദ്യാപി യത ആരബ്ധ
ഏഷ നരലോകസാർഥോ യമധ്യനഃ പാരമുപദിശന്തി ||38 || 344

യദിദം യോഗാനുശാസനം ന വാ ഏതദവരുന്ധതേ
 യന്യസ്തദന്ധാ മൂനയ ഉപശമശീലാ ഉപരതാത്മാനഃ
 സമവഗച്ഛന്തി || 39 ||

345

യദപി ദിഗിദജയിനോ യജ്യിനോ യേ വൈ രാജർഷയഃ കിം തു
 പരം മൃധേ ശയീരന്നന്യാമേവ മമേയമിതി കൃതവൈരാസു -
 ബന്ധായാം വിസൃജ്യ സ്വയമുപസംഹൃതാഃ || 40 ||

346

കർമവൽലീമവലംബ്യ തത ആപദഃ കഥഞ്ചിന്നരകാദിമുക്തഃ
 പുനരപ്യേവം സംസാരാധ്വനി വർത്തമാനോ നരലോകസാർഥ -
 മൂപയാതി ഏവമുപരിഗതോഽപി || 41 ||

347

തസ്യേദമുപഗായന്തി —

ആർഷഭസ്യേഹ രാജർഷേർമനസാപി മഹാത്മനഃ |
 നാനുവർത്താർഹതി നൃപോ മക്ഷികേവ ഗരുത്മതഃ || 42 ||

348

യോ ദുസ്ത്യജാൻ ദാരസുതാൻ സുഹൃദ്രാജ്യം
 ഹൃദിസ്സൃശഃ |

ജഹൗ യുവൈവ മലവദുത്തമശ്ലോകഓനേഃ || 43 ||

349

യോ ദുസ്ത്യജാൻ ക്ഷിതിസുതസ്വജനാർഥദാരാൻ
 പ്രാർഥ്യാം ശ്രിയം സുരവരൈഃ സദയാവലോകാം |
 നൈച്ഛന്നുപസ്തദുചിതം മഹതാം മധുദ്വിദ്
 സേവാനുരക്തമനസാമദവോഽപി ഫൽഗുഃ || 44 ||

350

യജ്ഞായ ധർമപതയേ വിധിനൈപുണായ
 യോഗായ സാംഖ്യശിരസേ പ്രകൃതീശ്വരായ |
 നാരായണായ ഹരയേ നമ ഇത്യുദാരം
 ഹാസ്യൻ മൃഗത്വമപി യഃ സമുദാജഹാര || 45 ||

351

യ ഇദം ഭാഗവതസഭാജിതാവദാതഗുണകർമ്മണോ
 രാജർഷേർഭരതസ്യാനുചരിതം സ്വസ്ത്യയനമായുഷ്യം
 ധന്യം യശസ്യം സ്വർഗ്യാപവർഗ്യം വാനുശൃണോ -
 ത്യാഖ്യാസ്യത്യഭിനന്ദതി ച സർവാ ഏവാശിഷ
 ആത്മന ആശാസ്തേ ന കാഞ്ചന പരത ഇതി || 46 ||

352

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ദരതോപാഖ്യാനേ പാരോക്ഷ്യവിവരണം നാമ
 ചതുർദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ പഞ്ചദശോധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

ഭരതസ്യാത്മജഃ സുമതിർനാമാഭിഹിതോ യമു ഹ വാവ
 കേചിത്പാവണ്യനി ഋഷഭപദവീമനുവർത്തമാനം ചാനാർയാ
 അവേദസമാല്ലാതാം ദേവതാം സ്വമനീഷയാ പാപീയസ്യാ
 കലൗ കൽപയിഷ്യന്തി ॥ 1 ॥

353

തസ്മാദ് വൃദ്ധസേനായാം ദേവതാജിന്നാമ
 പുത്രോഭവത് ॥ 2 ॥

354

അമാസുർയാം തത്തനയോ ദേവദൃഗ്ലസ്തോ ധേനുമത്യാം
 സുതഃ പരമേഷീ തസ്യ സുവർചലായാം പ്രതീഹ ഉപജാതഃ ॥ 3 ॥

355

യ ആത്മവിദ്യാമാഖ്യായ സ്വയം സംശുദ്ധോ
 മഹാപുരുഷമനുസസ്മാര ॥ 4 ॥

356

പ്രതീഹാത്സുവർചലായാം പ്രതിഹർത്രാദയസ്ത്രയ ആസന്നിജ്യാ -
 കോവിദാഃ സുനവഃ പ്രതിഹർതുഃ സ്തുത്യാമജ്ജഭൂമാനാ -
 വജനിഷാതാം ॥ 5 ॥

357

ഭൂമു ഋഷികുൽയായാമുദ്ഗീമസ്തതഃ പ്രസ്താവോ
 ദേവകുൽയായാം പ്രസ്താവാനിയുത്സായാം ഹൃദയജ
 ആസീദ്വിഭുർവിഭോ രത്യാം ച പുഥുഷേണസ്തസ്മാനകുത

ആകുത്യാം ജ്ഞേതേ നക്താദ് ഭൂതിപുത്രോ ഗയോ രാജർഷിപ്രവര
 ഉദാരശ്രവാ അജായത സാക്ഷാദ്ഭഗവതോ വിഷ്ണോർജഗദ്രി -
 രക്ഷിഷയാ ഗൃഹീതസത്തൃസ്യ കലാജ്ഞവത്താദി
 ലക്ഷണേന മഹാപുരുഷതാം പ്രാപ്തഃ || 6 ||

358

സ വൈ സ്വധർമേണ പ്രജാപാലനപോഷണപ്രീണനോപലാലനാ -
 നുശാസനലക്ഷണേനേജ്യാദിനാ ച ഭഗവതി മഹാപുരുഷേ
 പരാവരേ ബ്രഹ്മണി സർവാത്മനാർപിതപരമാർഥലക്ഷണേന
 ബ്രഹ്മവിചാരണാനുസേവയാജ്ഞാദിതഭഗവദ്ഭക്തിയോഗേന
 ചാഭീക്ഷണശഃ പരിഭാവിതാതിശുദ്ധമതിരുപരതാനാത്മ്യ
 ആത്മനി സ്വയമുപലഭ്യമാനബ്രഹ്മാത്മാനുഭവോപി
 നിരഭിമാന ഏവാവനിമജ്ജുഗുപത് || 7 ||

359

തസ്യേമാം ഗാമാം പാണ്ഡവേയ പുരാവിദ ഉപഗായന്തി || 8 ||

360

ഗയം നൃപഃ കഃ പ്രതിയാതി കർമഭി -

ർയജ്ഞാദിമാനീ ബഹുവിധാർമഗോപ്താ |

സമാഗതശ്രീഃ സദസസ്തതിഃ സതാം

സത്സേവകോന്യോ ഭഗവത്കലാമൃതേ || 9 ||

361

യമഭ്യുഷിഞ്ചൻ പരയാ മൂദാ സതീഃ

സത്യാശിഷോ ദക്ഷകന്യാഃ സരിദ്ഭിഃ |

യസ്യ പ്രജാനാം ദുദുഹേ ധരാജ്ഞിഷോ

നിരാശിഷോ ഗുണവത്സസ്തുതോധാഃ || 10 ||

362

ഛന്ദാംസ്യകാമസ്യ ച യസ്യ കാമാൻ

ദുദുഹുരാജപ്രഹരമോ ബലിം നൃപാഃ |

പ്രത്യഞ്ചിതാ യുധി ധർമേണ വിപ്രാ

യദാശിഷാം ഷഷ്ടമംശം പരേത്യ || 11 ||

363

യസ്യായുരേ ഭഗവാനധ്യരാതമാ

മഘോനി മാദ്യത്യുരുസോമപീഥേ |

ശ്രദ്ധാ വിശുദ്ധാചലഭക്തിയോഗ -

സമർപിതേജ്യാഫലമാജഹാര || 12 ||

364

യത്പ്രീണനാദ്ബർഹിഷി ദേവതിര്യങ് -

മനുഷ്യവീരുത്തുണമാവിരിഞ്ചാത് |

പ്രിയേത സദ്യഃ സ ഹ വിശ്വജീവഃ

പ്രീതഃ സ്വയം പ്രീതിമഗാദ്ഗയസ്യ || 13 ||

365

ഗയാദ്ഗയന്ത്യാം ചിത്രരഥഃ സുഗതിരവരോധന ഇതി ത്രയഃ

പുത്രാ ബഭൂവുശ്ചിത്രരഥാദൂർണായാം സമാധജനിഷ്ട || 14 ||

366

തത ഉത്കലായാം മരീചിർമരീചേർബിന്ദുമത്യാം ബിന്ദുമാ -

നുദപദ്യത തസ്മാത്സരഘായാം മധൂർനാമാഭവൻമധോഃ

സുമനസി വീരവ്രതസ്തതോ ഭോജായാം മന്മുപ്രമന്മു

ജ്ഞതേ മന്മോഃ സത്യായാം ഭൗവനസ്തതോ

ദുഷണായാം തൃഷ്ണാജനിഷ്ട തൃഷ്ണൂർവീരോചനായാം

വീരജോ വിരജസ്യ ശതജിത്പ്രവരം പുത്രശതം കന്യാ ച

വിഷുച്യാം കില ജാതം || 15 ||

367

തത്രായം ശ്ലോകഃ —

പ്രൈവ്രതം വംശമിമം വിരജശ്ചരമോദ്ഭവഃ |

അകരോദത്യലം കീർത്യാ വിഷ്ണുഃ സുരഗണം യഥാ || 16 ||

368

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം

പഞ്ചമസ്കന്ധേ പ്രിയവ്രതവംശാനുകീർത്തനം നാമ പഞ്ചദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഷോഡശോദ്യായഃ ॥

രാജോവാച

ഉക്തസ്ത്വയാ ഭൂമണ്ഡലായാമവിശേഷോ യാവദാദിത്യ -
 സ്തപതി യത്ര ചാസൗ ജ്യോതിഷാം ഗണൈശ്ചന്ദ്രമാ വാ
 സഹ ദൃശ്യതേ ॥ 1 ॥

369

തത്രാപി പ്രിയവ്രതരഥചരണപരിവാതൈഃ സപ്തഭിഃ
 സപ്ത സിന്ധവ ഉപക്ലൃപ്താ യത ഏതസ്യാഃ സപ്തദ്വീപ -
 വിശേഷവികൽപസ്ത്വയാ ഭഗവൻ ഖലു സൂചിത
 ഏതദേവാഖിലമഹം മാനതോ ലക്ഷണതശ്ച സർവം
 വിജിജ്ഞാസാമി ॥ 2 ॥

370

ഭഗവതോ ഗുണമയേ സ്ഥൂലരൂപ ആവേശിതം മനോ
 ഹൃഗുണ്ണേപി സൂക്ഷ്മതമ ആത്മജ്യോതിഷി പരേ
 ബ്രഹ്മണി ഭഗവതി വാസുദേവാഖ്യേ ക്ഷമമാവേശിതും
 തദു ഹൈതദ്ഗുരോർഭാസ്യനുവർണയിതുമിതി ॥ 3 ॥

371

ഋഷിരുവാച

ന വൈ മഹാരാജ ഭഗവതോ മായാഗുണവിഭൂതേഃ
 കാഷ്ഠാം മനസാ വചസാ വാധിഗന്തുമലം
 വിബുധായുഷാപി പുരുഷസ്തസ്മാത്പ്രാധാന്യേനൈവ

ഭുഗോലകവിശേഷം നാമരുപമാനലക്ഷണതോ

വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ || 4 ||

372

യോ വായം ദ്വീപഃ കുവലയകമലകോശാഭ്യന്തര -

കോശോ നിയുതയോജനവിശാലഃ സമവർതുലോ

യഥാ പുഷ്കരപത്രം || 5 ||

373

യസ്മിൻ നവ വർഷാണി നവയോജനസഹസ്രായാമാ -

ന്യഷ്ടഭിർമർയാദാഗിരിഭിഃ സുവിഭക്താനി ഭവന്തി || 6 ||

374

ഏഷാം മധ്യേ ഇലാവൃതം നാമാഭ്യന്തരവർഷം യസ്യ

നാഭ്യാമവസ്ഥിതഃ സർവതഃ സൗവർണ്ണഃ കുലഗിരിരാജോ

മേരുർദ്വീപായാമസമുന്നാഹഃ കർണികാഭൂതഃ കുവലയ -

കമലസ്യ മൂർധനി ദ്വാത്രിംശത്സഹസ്രയോജനവിതതോ

മൂലേ ഷോഡശസഹസ്രം താവതാന്തർഭൂമ്യാം പ്രവിഷ്ടഃ || 7 ||

375

ഉത്തരോത്തരേണേലാവൃതം നീലഃ ശ്വേതഃ ശൃംഗവാനിതി

ത്രയോ രമ്യകഹിരൺമയകുരുണാം വർഷാണാം മർയാദാഗിരയഃ

പ്രാഗായതാ ഉഭയതഃ ക്ഷാരോദാവധയോ ദ്വിസഹസ്രപൃഥ്വ

ഏകൈകശഃ പൂർവസ്മാത്പൂർവസ്മാദുത്തര ഉത്തരോ ദശാംശാധി -

കാംശേന ദൈർഘ്യ ഏവ ഹ്രസന്തി || 8 ||

376

ഏവം ദക്ഷിണേണേലാവൃതം നിഷധോ ഹേമകൂടോ ഹിമാലയ

ഇതി പ്രാഗായതാ യഥാ നീലാഭയോധുതയോജനോത്സേധാ

ഹരിവർഷകിമ്പുരുഷഭാരതാനാം യഥാസംഖ്യം || 9 ||

377

തമൈവേലാവൃതമപരേണ പൂർവേണ ച മാൽയവദ്ഗന്ധമാദനാ -

വാനീലനിഷധായതൗ ദ്വിസഹസ്രം പപ്രഥതഃ കേതുമാല -

ഭദ്രാശ്വയോഃ സീമാനം വിദധാതേ || 10 ||

378

മന്ദരോ മേരുമന്ദരഃ സുപാർശ്വഃ കുമുദ ഇത്യയുതയോജന -
 വിസ്താരോന്നാഹാ മേരോശ്ചതുർദിശമവഷ്ടംഭഗീരയ
 ഉപക്ലൃപ്താഃ || 11 ||

379

ചതുർഷ്വേതേഷു ചൂതജംബുകദംബന്യഗ്രോധാശ്ചത്വാരഃ
 പാദപ്രവരാഃ പർവതകേതവ ഇവാധിസഹസ്ര -
 യോജനോന്നാഹാസ്താവദ് വിടപവിതതയഃ
 ശതയോജനപരിണാഹാഃ || 12 ||

380

ഹ്രദാശ്ചത്വാരഃ പയോമധ്യിക്ഷുരസമൃഷ്ടജലാ
 യദുപസ്തർശിന ഉപദേവഗണാ യോഗൈശ്ചുർയാണി
 സ്വാഭാവികാനി ഭരതർഷഭ ധാരയന്തി || 13 ||

381

ദേവോദ്യാനാനി ച ഭവന്തി ചത്വാരീ നന്ദനം ചൈത്രരഥം
 വൈഭ്രാജകം സർവതോഭദ്രമിതി || 14 ||

382

യേഷ്ചമരപരിവൃദ്ധാഃ സഹ സുരലലനാലലാമയുമപതയ
 ഉപദേവഗണൈരുപഗീയമാനമഹിമാനഃ കില വിഹരന്തി || 15 ||

383

മന്ദരോത്സംഗ ഏകാദശശതയോജനോത്തുംഗദേവചൂത -
 ശിരസോ ഗിരിശിഖരസ്ഥൂലാനി ഫലാൻയമൃതകൽപാനി
 പതന്തി || 16 ||

384

തേഷാം വിശീര്യമാണാനാമതിമധുരസുരഭിസുഗന്ധി -
 ബഹുലാരുണരസോദേനാരുണോദാ നാമ നദീ മന്ദരഗിരി -
 ശിഖരാനിപതന്തീ പൂർവേണേലാവൃതമുപപ്ലാവയതി || 17 ||

385

യദുപജോഷണാദ്ഭവാൻയാ അനുചരീണാം പുണ്യജനവധൂനാ -
 മവയവസ്തർശസുഗന്ധവാതോ ദശയോജനം സമന്താദനു -
 വാസയതി || 18 ||

386

ഏവം ജംബൂഫലാനാമത്യുച്ചനിപാതവിശീർണാനാമനസ്ഥി -
 പ്രായാണാമിദകായനിഭാനാം രസേന ജംബൂ നാമ നദീ
 മേരുമന്ദരശിഖരാദയുതയോജനാദവനിതലേ നിപതന്തി
 ദക്ഷിണേനാത്മാനം യാവദിലാവൃതമുപസ്യന്ദധതി || 19 || 387

താവദുദയോരപി രോധസോർയാ മൃത്തികാ തദ്രസേനാനു -
 വിധ്യമാനാ വായുർകസംയോഗവിപാകേന സദാമരലോകാ -
 ദരണം ജാംബൂനദം നാമ സുവർണം ഭവതി || 20 || 388

യദു ഹ വാവ വിബുധാദയഃ സഹ യുവതിഭിർമുകുടകടക -
 കടിസൂത്രാദ്യാദരണരൂപേണ ഖലു ധാരയന്തി || 21 || 389

യസ്തു മഹാകദംബഃ സുപാർശ്വനിരുഘോ യാസ്തസ്യ
 കോടരേഭ്യോ വിനിഃസൃതാഃ പഞ്ചായാമപരിണാഹാഃ
 പഞ്ച മധുധാരാഃ സുപാർശ്വശിഖരാത്പതന്ത്യാ -
 ഛ്വരേണാത്മാനമിലാവൃതമനുമോദധന്തി || 22 || 390

യാ ഹ്യുപയുഞ്ജാനാനാം മുഖനിർവാസിതോ വായുഃ സമന്താ -
 ച്ഛതയോജനമനുവാസധതി || 23 || 391

ഏവം കുമുദനിരുഘോ യഃ ശതവൽശോ നാമ വടസ്തസ്യ
 സ്തന്ധേഭ്യോ നീചീനാഃ പയോദധി മധുഘൃതഗുഡാനാ -
 ദ്യംബരശയ്യാസനാദരണാദയഃ സർവ ഏവ കാമദുഘാ നദാഃ
 കുമുദാഗ്രാത്പതന്തസ്തമുത്തരേണേലാവൃതമുപ -
 യോജധന്തി || 24 || 392

യാനുപജുഷാണാനാം ന കദാചിദപി പ്രജാനാം
 വലീപലിതക്ലമന്വേദദൗർഗന്ധ്യജരാമയ -
 മൃത്യുശീതോഷ്ണവൈവർണ്ണ്യാപസർഗാദയസ്താപ -
 വിശേഷാ ഭവന്തി യാവജ്ജീവം സുഖം നിരതിശയമേവ || 25 || 393

കുരംഗകുരരകുസുംഭവൈകങ്കത്രികൂടശിശിരപതംഗ -
 രുചകനിഷധശിനീവാസകപിലശംഖവൈദൂർയജ്ജാരുധി -
 ഹംസർഷഭനാഗകാലഞ്ജരനാരദാദയോ വിംശതി ഗിരയോ
 മേരോഃ കർണികായാ ഇവ കേസരഭൂതാ മൂലദേശേ
 പരിത ഉപക്ലൃപ്താഃ || 26 ||

394

ജഠരദേവകൂടൗ മേരും പൂർവേണാഷ്ടാദശയോജനസഹസ്ര -
 മുദഗായത്ത ദ്വിസഹസ്രം പൃഥുതുംഗൗ ഭവതഃ |
 ഏവമപരേണ പവനപാരിയാത്രൗ ദക്ഷിണേന കൈലാസകരവീരൗ
 പ്രാഗായതാവേവമുത്തരതന്ത്രിശൃംഗമകരാവഷ്ടഭിരേതൈഃ
 പരിസ്യുത്വോഗ്നിരിവ പരിതശ്ചകാസ്തി കാഞ്ചനഗിരിഃ || 27 ||

395

മേരോർമൂർധനി ഭഗവത ആത്മയോനേർമധ്യത ഉപക്ലൃപ്താം
 പുരീമയുതയോജനസാഹസ്രീം സമചതുരസ്രാം ശാതകൗംഭീം
 വദന്തി || 28 ||

396

താമനു പരിതോ ലോകപാലാനാമഷ്ടാനാം യമാദിശം
 യമാരുപം തുരീയമാനേന പുരോഷ്ഠാവുപക്ലൃപ്താഃ || 29 ||

397

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഭുവനകോശവർണനം നാമ ഷോഡശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ സപ്തദശോധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

തത്ര ഭഗവതഃ സാക്ഷാദ്യുത്തലിംഗസ്യ വിഷ്ണോർവിക്രമതോ
 വാമപാദാംഗുഷ്ഠനഖനിർഭിന്നോർധ്വാഘ്രകടാഹവിവരേണാ -
 ന്തഃപ്രവിഷ്ടാ യാ ബാഹ്യജലധാരാ തച്ചരണപങ്കജാ -
 വനേജനാരുണകിഞ്ജൽകോപരഞ്ജിതാഖിലജഗദഘ -
 മലാപഹോപസ്തർശനാമലാ സാക്ഷാദ്ഭഗവത്പദീ -
 ത്യനുപലക്ഷിതവചോദ്ഭിധീയമാനാതിമഹതാ
 കാലേന യുഗസഹസ്രോപലക്ഷണേന ദിവോ
 മുർധന്യവതന്താര യത്തദ്വിഷ്ണുപദമാഹുഃ ॥ 1 ॥

398

യത്ര ഹ വാവ വീരവ്രത ഔത്താനപാദിഃ പരമഭാഗവതോ -
 ഽസ്മത്കുലദേവതാചരണാരവിന്ദോദകമിതി യാമനുസവന -
 മുത്കൃഷ്ടമാണഭഗവദ്ഭക്തിയോഗേന ദൃഢം
 ക്ലിദ്യമാനാന്തർഹൃദയ ഔത്കന്ദുവിവശാമീലിത -
 ലോചനയുഗലകുഡ്മല -വിഗലിതാമലബാഷ്പകലയാഭിവൃജ്യ -
 മാനരോമപുലകകുലകോദ്യുനാപി പരമാദരേണ ശിരസാ
 ബിഭർതി ॥ 2 ॥

399

തതഃ സപ്ത ഋഷയസ്തത്പ്രഭാവാഭിജ്ഞാ യാം നനു തപസ
 ആത്യന്തികീ സിദ്ധിരേതാവതീ ഭഗവതി സർവാത്മനി

- വാസുദേവ്യേനൂപരതദക്തിയോഗലാഭേനൈവോ -
 പേക്ഷിതാൻയാർമാത്മഗതയോ മുക്തിമിവാഗതാം മുമുക്ഷവ
 ഇവ സബഹുമാനമദ്യാപി ജ്ഞാജ്ഞൈരുദ്യഹന്തി || 3 || 400
- തത്ത്വേനേകസഹസ്രകോടിവിമാനാനീകസങ്കുലഭവയാനേനാ -
 വതരന്തിന്ദുമണ്ഡലമാവാർയ ബ്രഹ്മസദനേ നിപതതി || 4 || 401
- തത്ര ചതുർധാ ഭിദ്യമാനാ ചതുർഭിർനാമഭിശ്ചതുർഭിശ്ച -
 മഭിസ്സന്ദന്തി നദനദീപതിമേവാഭിനിവിശതി
 സീതാലകനന്ദാ ചക്ഷുർഭദ്രേതി || 5 || 402
- സീതാ തു ബ്രഹ്മസദനാത്കേസരാചലാദി ഗിരിശിഖരേഭ്യോ -
 ഽയോധ്യഃപ്രസ്രവന്തീ ഗന്ധമാദനമൂർധസു പതിത്വാന്തരേണ
 ഭദ്രാശ്വവർഷം പ്രാച്യാം ദിശി ക്ഷാരസമുദ്ര -
 മഭിപ്രവിശതി || 6 || 403
- ഏവം മാൽയവച്ഛിഖരാനിഷ്ഠതന്തി തത്ത്വേനൂപരതവേഗാ
 കേതുമാലമഭി ചക്ഷുഃ പ്രതീച്യാം ദിശി സരിത്പതിം
 പ്രവിശതി || 7 || 404
- ഭദ്രാ ചോത്തരതോ മേരുശിരസോ നിപതിതാ ഗിരിശിഖരാ -
 ദ്ഗിരിശിഖരമതിഹായ ശൃംഗവതഃ ശൃംഗാദവസ്യന്ദ -
 മാനാ ഉത്തരാംസ്തൂ കുരൂനഭിത ഉദീച്യാം ദിശി ജലധി -
 മഭിപ്രവിശതി || 8 || 405
- തഥൈവാലകനന്ദാ ദക്ഷിണേന ബ്രഹ്മസദനാദ്ബഹൂനി
 ഗിരികൂടാൻയതിക്രമ്യ ഹേമകൂടാദ്യൈമകൂടാൻയതി -
 രദസതരരംഹസാ ലുഠയന്തി ഭാരതമഭിവർഷം
 ദക്ഷിണസ്യാം ദിശി ജലധിമഭിപ്രവിശതി യസ്യാം സ്താനാർഥം

ചാഗച്ഛതഃ പുംസഃ പദേ പദേദ്വിശ്വമേധരാജസുയാദീനാം
ഫലം ന ദുർലഭമിതി || 9 ||

406

അന്യേ ച നദാ നദ്യശ്ച വർഷേ വർഷേ സന്തി ബഹുശോ
മേർവാദിഗിരിദുഹിതരഃ ശതശഃ || 10 ||

407

തത്രാപി ഭാരതമേവ വർഷം കർമക്ഷേത്രമന്യാന്യഷു
വർഷാണി സ്വർഗിണാം പുണ്യശേഷോപഭോഗസ്ഥാനാനി
ഭൗമാനി സ്വർഗപദാനി വ്യപദിശന്തി || 11 ||

408

ഏഷു പുരുഷാണാമയുതപുരുഷായുർവർഷാണാം ദേവ -
കൽപാനാം നാഗായുതപ്രാണാനാം വജ്രസംഹനനബലവയോമോദ -
പ്രമുദിതമഹാസൗരതമിമുനവ്യവായാപവർഗവർഷധൃതൈക -
ഗർഭകലത്രാണാം തത്ര തു ത്രേതായുഗസമഃ കാലോ വർത്തതേ || 12 ||

409

യത്ര ഹ ദേവപതയഃ സ്വൈഃ സ്വൈർഗണനായകൈർവിഹിത -
മഹാർഹണാഃ സർവർതുകുസുമസ്തബകഫലകിസലയ -
ശ്രിയാസ്ത്വനമ്യമാനവിടപലതാവിടപിദിരുപശുംഭമാന -
രുചിരകാനനാശ്രമായതനവർഷഗിരിഭ്രാണീഷു തഥാ
ചാമലജലാശയേഷു വികചവിവിധനവവനരുഹാമോദമുദിത -
രാജഹംസജലകുക്കുടകാരണ്യവസാരസചക്രവാകാദിഭിഃ
മധുകരനികരാകൃതിഭിരുപകുഞ്ചിതേഷു ജലക്രീഡാദിഭി -
ർവിചിത്രവിനോദൈഃ സുലലിതസുരസുന്ദരീണാം
കാമകലിലവിലാസഹാസലീലാവലോകാകൃഷ്ടമനോ -
ദ്യഷ്ടയഃ സ്വൈരം വിഹരന്തി || 13 ||

410

നവസ്വപി വർഷേഷു ഭഗവാൻ നാരായണോ മഹാപുരുഷഃ
പുരുഷാണാം തദനുഗ്രഹയാത്മതത്ത്വവ്യുഹേനാത്മനാ -
ദ്യാപി സന്നിധീയതേ || 14 ||

411

ഇലാവൃതേ തു ഭഗവാൻ ഭവ ഏക ഏവ പുമാൻ ന ഹ്യന്യ -
സ്തത്രാപരോ നിർവിശതി ഭവാൻയാഃ ശാപനിമിത്തജ്ഞാ
യത്പ്രവേക്ഷ്യതഃ സ്ത്രീഭാവസ്തത്പശ്ചാദ്യക്ഷ്യാമി || 15 ||

412

ഭവാനീനാമൈഃ സ്ത്രീഗണാർബുദസഹസ്രൈഃസരവരൂഢയാനോ
ഭഗവതശ്ചതുർമൂർത്തേർമഹാപുരുഷസ്യ തുരീയാം താമസിം
മൂർതിം പ്രകൃതിമാത്മനഃ സങ്കർഷണസംജ്ഞാമാത്മസമാധി -
രൂപേണ സന്നിധാപ്യേതദഭിഗൃണൻ ഭവ ഉപധാവതി || 16 ||

413

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ഓം നമോ ഭഗവതേ മഹാപുരുഷായ സർവഗുണസംഖ്യാ -
നായാനന്തായാവ്യക്തായ നമ ഇതി || 17 ||

414

ഭജേ ഭജൻയാരണപാദപങ്കജം

ഭഗസ്യ കൃത്സ്നസ്യ പരം പരായണം |

ഭക്തേഷ്വലം ഭാവിതഭൂതഭാവനം

ഭവാപഹം ത്വാ ഭവഭാവമീശ്വരം || 18 ||

415

ന യസ്യ മായാഗുണചിത്തവൃത്തിഭി -

ർനിരീക്ഷതോ ഹ്യൺവപി ദൃഷ്ടിരജ്യതേ |

ഈശേ യഥാ നോജ്ജിതമന്യുരംഹസാം

കസ്തം ന മന്യേത ജിഗീഷുരാത്മനഃ || 19 ||

416

അസദ്യശോ യഃ പ്രതിഭാതി മായയാ

ക്ഷീബേവ മധ്യാസവതാമ്രലോചനഃ |

ന നാഗവധ്യാദ്ഭഹണ ഈശിരേ ഹ്രിയാ

യത്പാദയോഃ സ്തർശനധർഷിതേന്ദ്രിയാഃ || 20 ||

417

യമാഹുരസ്യ സ്ഥിതിജ്ഞമസംയമം

ത്രിഭിർവിഹീനം യമനന്തമൃഷയഃ |

ന വേദ സിദ്ധാർഥമിവ ക്വചിത്സ്മിതം

ഭൂമണ്ഡലം മുർധസഹസ്രധാമസു || 21 ||

418

യത്യാദ്യ ആസീദ്ഗുണവിഗ്രഹോ മഹാൻ

വിജ്ഞാനധിഷ്ഠോ ഭഗവാനജഃ കില |

യത്സംഭവോഽഹം ത്രിവൃതാ സ്വതേജസാ

വൈകാരികം താമസമൈന്ദ്രിയം സൃജേ || 22 ||

419

ഏതേ വയം യസ്യ വശേ മഹാത്മനഃ

സ്ഥിതാഃ ശകുന്താ ഇവ സൂത്രയന്ത്രിതാഃ |

മഹാനഹം വൈകൃതതാമസേന്ദ്രിയാഃ

സൃജാമ സർവേ യദനുഗ്രഹാദിദം || 23 ||

420

യന്നിർമിതാം കർഹ്യപി കർമപർവണീം

മായാം ജനോഽയം ഗുണസർഗമോഹിതഃ |

ന വേദ നിസ്താരണയോഗമഞ്ജസാ

തസ്മൈ നമസ്തേ വിലയോദയാത്മനേ || 24 ||

421

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാദമഹംസ്യാം സംഹിതായാം

പഞ്ചമസ്കന്ധേ സപ്തദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ അഷ്ടാദശോധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച
 തഥാ ച ഭദ്രശ്രവാ നാമ ധർമസുതസ്തത്കുലപതയഃ
 പുരുഷാ ഭദ്രാശ്വവർഷേ സാക്ഷാദ്ഭഗവതോ
 വാസുദേവസ്യ പ്രിയാം തനും ധർമമയീം ഹയശീർഷാ -
 ഭിധാനാം പരമേണ സമാധിനാ സന്നിധാപ്യേദമഭി -
 ഗുണന്ത ഉപധാവന്തി || 1 || 422

ഭദ്രശ്രവസ ഉഘച്ഛഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ ധർമായാത്മവിശോധനായ നമ ഇതി || 2 || 423

അഹോ വിചിത്രം ഭഗവദ്വിചേഷിതം
 ഘ്ലന്തം ജനോദ്യം ഹി മിഷന്ന പശ്യതി |
 ധ്യായന്നസദ്യർഹി വികർമ സേവിതും
 നിർഹൃത്യ പുത്രം പിതരം ജിജീവിഷതി || 3 || 424

വദന്തി വിശ്വം കവയഃ സു നശ്വരം
 പശ്യന്തി ചാധ്യാത്മവിഭോ വിപശ്ചിതഃ |
 തഥാപി മുഹ്യന്തി തവാജ മായയാ
 സുവിസ്തൃതം കൃത്യമജം നതോന്യസ്മി തം || 4 || 425

വിശ്വാദ്ഭവസ്ഥാനനിരോധകർമ തേ

ഹൃകർതൂരംഗീകൃതമപ്യപാവൃതഃ |

യുക്തം ന ചിത്രം ത്യയി കാർയകാരണേ

സർവാത്മനി വ്യതിരിക്തേ ച വസ്തുതഃ || 5 ||

426

വേദാൻ യുഗാന്തേ തമസാ തിരസ്കൃതാൻ

രസാതലാദ്യോ നൃതൂരംഗവിഗ്രഹഃ |

പ്രത്യാദദേ വൈ കവയേഭിയാചതേ

തസ്മൈ നമസ്തേവിതഥേഹിതായ ഇതി || 6 ||

427

ഹരിവർഷേ ചാപി ഭഗവാൻ നരഹരിരൂപേണാസ്തേ

തദ്രൂപഗ്രഹണനിമിത്തമുത്തരത്രാഭിധാസ്യേ |

തദ്യതിതം രൂപം മഹാപുരുഷഗുണഭാജനോ മഹാ -

ഭാഗവതോ ദൈത്യദാനവകുലതീർഥീകരണശീലാചരിതഃ

പ്രഹ്ലാദോവ്യവധാനാനന്ദയഭക്തിയോഗേന സഹ

തദ്വർഷപുരുഷൈരുപാസ്തേ ഇദം ചോദാഹരതി || 7 ||

428

ഓം നമോ ഭഗവതേ നരസിംഹായ നമസ്തേജസ്തേജസേ

ആവിരാവിർഭവ വജ്രനഖ വജ്രദംശ്രു കർമാശയാൻ

രന്ധയ രന്ധയ തമോ ഗ്രസ ഗ്രസ ഓം സ്വാഹാ |

അഭയമഭയമാത്മനി ഭൂയിഷ്ഠാ ഓം ക്ഷൗം || 8 ||

429

സ്വസ്ത്യസ്തു വിശ്വസ്യ ഖലഃ പ്രസിദതാം

ധ്യായന്തു ഭൂതാനി ശിവം മിഥോ ധിയാ |

മനശ്ച ഭദ്രം ഭജതാദധോക്ഷജേ

ആവേശ്യതാം നോ മതിരപ്യഹൈതുകീ || 9 ||

430

മാഗാരദാരാത്മജവിത്തബന്ധുഷു

സംഗോ യദി സ്വാദ്ഭഗവത്പ്രിയേഷു നഃ |

യഃ പ്രാണവൃത്തത്യാ പരിതൃഷ്ട ആത്മവാൻ
സിദ്ധ്യത്യഭൂരാന തഥേന്ദ്രിയപ്രിയഃ || 10 || 431

യത്സംഗലബ്ധം നിജവീര്യവൈഭവം
തീർഥം മുഹൂഃ സംസ്കൃശതാം ഹി മാനസം |
ഹരത്യജ്ഞാനഃ ശ്രുതിഭിർഗതോഽഗജം
കോ വൈ ന സേവേത മുകുന്ദവിക്രമം || 11 || 432

യത്യാസ്തി ഭക്തിർഭഗവത്യകിഞ്ചനാ
സർവൈർഗുണൈസ്തത്ര സമാസതേ സുരാഃ |
ഹരാവഭക്തസ്യ കൃതോ മഹദ്ഗുണാ
മനോരഥേനാസതി ധാവതോ ബഹിഃ || 12 || 433

ഹരിർഹി സാക്ഷാദ്ഭഗവാൻ ശരീരിണാ -
മാത്മാ ത്യാഷാണാമിവ തോയമീപ്ലിതം |
ഹിത്യാ മഹാംസ്തം യദി സജ്ജതേ ഗൃഹേ
തദാ മഹത്ത്വം വയസാ ദമ്പതിനാം || 13 || 434

തത്സാദ്രജോരാഗവിഷാദമന്യു -
മാനസ്സുഹൃദയദൈന്യയാധിമൂലം |
ഹിത്യാ ഗൃഹം സംസൃതിചക്രവാലം
നൃസിംഹപാദം ഭജതാകൃതോഭയമിതി || 14 || 435

കേതുമാല്യേപി ഭഗവാൻ കാമദേവസ്വരൂപേണ ലക്ഷ്യാഃ
പ്രിയചികീർഷയാ പ്രജാപതേർഭൂഹിതൃണാം പുത്രാണാം
തദ്വർഷപതിനാം പുരുഷായുഷാഹോരാത്രപരിസംഖ്യാനാനാം
യാസാം ഗർഭാ മഹാപുരുഷമഹാസ്രുതേജസോഭ്യജിത -
മനസാം വിധുസ്താ വ്യസവഃ സംവത്സരാന്തേ
വിനിപതന്തി || 15 || 436

അതീവ സുലലിതഗതിവിലാസവിലസിതരുചിരഹാസ -
 ലേശാവലോകലീലയാ കിഞ്ചിദുത്തംഭിതസുന്ദരഭൂമണ്ഡല -
 സുഭഗവദനാരവിന്ദശ്രിയാ രമാം രമയന്നിന്ദ്രിയാണി
 രമയതേ || 16 ||

437

തദ്ഭഗവതോ മായാമയം രൂപം പരമസമാധിയോഗേന
 രമാദേവീ സംവത്സരസ്യ രാത്രിഷു പ്രജാപതേർദുഹിത്യഭി -
 രൂപേതാഹഃസു ച തദ്ഭർത്യഭിരുപാസ്തേ ഇദം
 ചോദാഹരതി || 17 ||

438

ഓം ഹ്രാം ഹ്രീം ഹ്രും ഓം നമോ ഭഗവതേ ഹൃഷീകേശായ
 സർവഗുണവിശേഷൈർവിലക്ഷിതാത്മനേ ആകുതീനാം
 ചിത്തീനാം ചേതസാം വിശേഷാണാം ചാധിപതയേ
 ഷോഡശകലായച്ഛന്ദോമയാനമയായാമൃതമായായ
 സർവമയായ സഹസേ ഓജസേ ബലായ കാന്തായ കാമായ
 നമസ്തേ ഉഭയത്ര ഭൂയാത് || 18 ||

439

സ്ത്രീയോ വ്രതൈസ്ത്വാ ഹൃഷീകേശ്വരം സ്വതോ
 ഹ്യാരാധ്യ ലോകേ പതിമാശാസത്യേന്ദ്രം |
 താസാം ന തേ വൈ പരിപാന്ത്യപത്യം
 പ്രിയം ധനായുഷി യത്ത്വോത്സൃതന്ത്രാഃ || 19 ||

440

സ വൈ പതിഃ സ്വാദകുതോഭയഃ സ്വയം
 സമന്തതഃ പാതി ഭയാതൂരം ജനം |
 സ ഏക ഏവേതരമാ മിഥോ ഭയം
 നൈവാത്മലാഭാദധി മന്ദയതേ പരം || 20 ||

441

യാ തസ്യ തേ പാദസരോരുഹാർഹണം
 നികാമയേത്സാഖിലകാമലമ്പടാ |

- തദേവ രാസീഷ്ഠിതമീഷ്ഠിതോർചിതോ
യദ്ഭഗന്യാച്ഛാ ഭഗവൻ പ്രതപ്യതേ || 21 || 442
- മത്പ്രാപ്തയേജ്ഞേശസുരാസുരാദയ -
സ്തപ്യന്ത ഉഗ്രം തപ ഐന്ദ്രിയേധിയഃ |
ഋതേ ഭവത്പാദപരായണാന്ന മാം
വിനന്ത്യഹം ത്വദ്ധ്യദയാ യതോജ്ജിത || 22 || 443
- സ ത്വം മമാപ്യച്യുത ശീർഷ്ഠി വന്ദിതം
കരാംബുജം യത്ത്വദധായി സാത്വതാം |
ബിഭർഷി മാം ലക്ഷ്യ വരേൺയ മായയാ
ക ഈശ്വരസ്യേഹിതമൂഹിതും വിഭുരിതി || 23 || 444
- രമ്യകേ ച ഭഗവതഃ പ്രിയതമം മാത്സ്യമവതാരരൂപം
തദ്വർഷപുരുഷസ്യ മനോഃ പ്രാകപ്രദർശിതം സ ഇദാനീമപി
മഹതാ ഭക്തിയോഗേനാരാധയതീദം ചോദാഹരതി || 24 || 445
- ഓം നമോ ഭഗവതേ മുഖ്യതമായ നമഃ സത്ത്വായ
പ്രാണായൗജസേ സഹസേ ബലായ മഹാമത്സ്യായ
നമ ഇതി || 25 || 446
- അന്തർബഹിശ്ചാഖിലലോകപാലകൈ -
രഭ്യുഷ്മരൂപോ വിചരന്ധുരുന്ധനഃ |
സ ഈശ്വരസ്ത്വം യ ഇദം വശ്യേനയ -
ന്നാല്ലാ യഥാ ദാരുമയിം നരഃ സ്ത്രിയം || 26 || 447
- യം ലോകപാലാഃ കില മത്സരജ്വരാ
ഹിത്വാ യതന്തോപി പൃഥ ക്സമേത്യ ച |
പാതും ന ശേകൂർദ്വിപദശ്ചതുഷ്പദഃ
സരീസൃപം സ്ഥാണു യദത്ര ദൃശ്യതേ || 27 || 448

ഭവാൻ യുഗാന്താർണവ ഊർചിമാലിനി

ക്ഷോണീചിമാമോഷധിവീരൂധാം നിധിം |

മയാ സഹോരു ക്രമത്യേജ ഓജസാ

തസ്മൈ ജഗത്പ്രാണഗണാത്മനേ നമ ഇതി || 28 ||

449

ഹിരൺമയേപി ഭഗവാൻ നിവസതി കുർമതനും

ബിഭ്രാണസ്തസ്യ തത്പ്രിയതമാം തനുമർയമാ സഹ

വർഷപുരുഷൈഃ പിതൃഗണാധിപതിരുപധാവതി

മന്ത്രമിമം ചാനുജപതി || 29 ||

450

ഓം നമോ ഭഗവതേ അകുപാരായ സർവസത്ത്വഗുണ -

വിശേഷണായാനുപലക്ഷിതസ്ഥാനായ നമോ വർഷണേ

നമോ ഭൂല്ലേ നമോ നമോവസ്ഥാനായ നമസ്തേ || 30 ||

451

യദ്രൂപമേതന്നിജമായയാർപിത -

മർമസ്വരൂപം ബഹുരൂപരൂപിതം |

സംഖ്യാ ന യത്യാസ്ത്യയഥോപലംഭനാ -

ത്തസ്മൈ നമസ്തേവ്യപദേശരൂപിണേ || 31 ||

452

ജരായുജം സ്വേദജമണ്ഡജോദ്ഭിദം

ചരാചരം ദേവർഷിപിതൃഭൂതമൈന്ദ്രിയം |

ദ്യൗഃ ഖം ക്ഷിതിഃ ശൈലസരിത്സമുദ്ര -

ദ്വിപഗ്രഹർക്ഷേത്യഭിധേയ ഏകഃ || 32 ||

453

യസ്മിന്നസംഖ്യേയവിശേഷനാമ -

രൂപാകൃതൗ കവിഭിഃ കൽപിതേയം |

സംഖ്യാ യയാ തത്ത്വദ്യശാപനീയതേ

തസ്മൈ നമഃ സാംഖ്യനിദർശനായ തേ ഇതി || 33 ||

454

ഉത്തരേഷു ച കുരുഷു ഭഗവാൻ യജ്ഞപുരുഷഃ
 കൃതവരാഹരൂപ ആസ്തേ തം തു ദേവീ ഹൈഷാ ഭൂഃ
 സഹ കുരുഭിരസ്പലിതഭക്തിയോഗേനോപധാവതി
 ഇമാം ച പരമാമുപനിഷദമാവർത്തയതി || 34 ||

455

ഓം നമോ ഭഗവതേ മന്ത്രതത്ത്വലിംഗായ
 യജ്ഞക്രതവേ മഹാധ്വരാവയവായ മഹാപുരുഷായ
 നമഃ കർമശുക്ലായ ത്രിയുഗായ നമസ്തേ || 35 ||

456

യസ്യ സ്വരൂപം കവയോ വിപശ്ചിതോ
 ഗുണേഷു ദാരുഷ്ഠിവാ ജാതവേദസം |
 മഥ്നന്തി മഥ്നാ മനസാ ദിദൃക്ഷുവോ
 ഗുഢം ക്രിയാർഥൈർനമ ഹുരിതാത്മനേ || 36 ||

457

ദ്രവ്യക്രിയാഹേത്യയനേശകർതൃഭി -
 ര്മായാഗുണൈർവസ്തുനിരീക്ഷിതാത്മനേ |
 അൻവീക്ഷയാംഗാതിശയാത്മബുദ്ധിഭി -
 ര്നിരസ്തമായാകൃതയേ നമോ നമഃ || 37 ||

458

കരോതി വിശ്വസ്ഥിതിസംയമോദയം
 യസ്യേഷ്ഠിതം നേഷ്ഠിതമീക്ഷിതൂർഗുണൈഃ |
 മായാ യഥായോ ഭദതേ തദാശ്രയം
 ഗ്രാപ്ണോ നമസ്തേ ഗുണകർമസാക്ഷിണേ || 38 ||

459

പ്രമഥ്യ ദൈത്യം പ്രതിവാരണം മൃഡേ
 യോ മാം രസായാ ജഗദാദിസൂകരഃ |
 കൃത്യാഗ്രഭംശേഷു നിരഗാദുദൻവതഃ
 ക്രീഡന്നിവേദഃ പ്രണതാസ്തി തം വിദുമിതി || 39 ||

460

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം

പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഭുവനകോശവർണനം നാമ അഷ്ടാദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഏകോനവിംശോദ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

കിമ്പുരുഷേ വർഷേ ഭഗവന്തമാദിപുരുഷം ലക്ഷ്മണാഗ്രജം
സീതാഭിരാമം രാമം തച്ചരണസന്നികർഷാഭിരതഃ
പരമഭാഗവതോ ഹനുമാൻ സഹ കിമ്പുരുഷൈരവിരത -
ഭക്തിരൂപാഞ്ജേ ॥ 1 ॥

461

ആർഷീഷേണേന സഹ ഗന്ധർവൈരനുഗീയമാനാം
പരമകൽയാണീം ഭർതൃഭഗവത്കഥാം സമുപശൃണോതി
സ്വയം ചേദം ഗായതി ॥ 2 ॥

462

ഓം നമോ ഭഗവതേ ഉത്തമശ്ലോകഓനേ നമ ആർയലക്ഷണ -
ശീലവ്രതായ നമ ഉപശിക്ഷിതാത്മന ഉപാസിതലോകായ നമഃ
സാധുവാദനികഷണായ നമോ ബ്രഹ്മൺയദേവായ
മഹാപുരുഷായ മഹാരാജായ നമ ഇതി ॥ 3 ॥

463

യത്തദ്വിശുദ്ധാനുഭവമാത്രമേകം

സ്വതേജസാ ധ്വസ്തഗുണവ്യവസ്ഥം ।

പ്രത്യക് പ്രശാന്തം സുധിയോപലംഭനം

ഹൃനാമരൂപം നിരഹം പ്രപദ്യേ ॥ 4 ॥

464

മർത്യാവതാരസ്ത്വിഹ മർത്യശിക്ഷണം

രക്ഷാവധായൈവ ന കേവലം വിഭാഃ |

കുത്വോന്മയമാ സ്യാദ്രമതഃ സ്വ ആത്മനഃ

സീതാകൃതാനി വ്യസനാനീശ്വരസ്യ || 5 ||

465

ന വൈ സ ആത്മാർത്ഥവതാം സുഹൃത്തമഃ

സക്തസ്ത്രിലോക്യാം ഭഗവാൻവാസുദേവഃ |

ന സ്ത്രികൃതം കശ്ചലമശ്നുവീത

ന ലക്ഷണം ചാപി വിഹാതുമർഹതി || 6 ||

466

ന ജൻമ നൂനം മഹതോ ന സൗഭഗം

ന വാങ് ന ബുദ്ധിർനാകൃതിസ്തോഷഹേതുഃ |

തൈര്യദിസൃഷ്ടാനപി നോ വനൗകസ -

ശ്ചകാര സഖ്യേ ബത ലക്ഷണാഗ്രജഃ || 7 ||

467

സുരോസുരോ വാപ്യഥ വാനരോ നരഃ

സർവാത്മനാ യഃ സുകൃതജ്ഞമുത്തമം |

ഭജേത രാമം മനുജാകൃതിം ഹരിം

യ ഉത്തരാനനയത്കോസലാൻ ദിവചിതി || 8 ||

468

ഭാരതേപി വർഷേ ഭഗവാൻ നരനാരായണാഖ്യ ആകൽപാന്ത -

മുപചിതധർമ ഇത്താനവൈരാഗ്യേശ്വര്യോപശരോപരമാത്മാപ -

ലംഭനമനുഗ്രഹായാത്മവതാമനുകമ്പയാ തപോവ്യക്ത -

ഗതിശ്ചരതി || 9 ||

469

തം ഭഗവാൻ നാരദോ വർണാശ്രമവതീദിർഭാരതീദിഃ പ്രജാദി -

ർഭഗവത്പ്രോക്താഭ്യാം സാംഖ്യയോഗാഭ്യാം ഭഗവദ -

നുഭാവോപവർണനം സാവർണേരുപദേക്ഷ്യമാണഃ പരമഭക്തി -

ഭാവേനോപസരതി ഇദം ചാഭിഗൃണാതി || 10 ||

470

ഓം നമോ ഭഗവതേ ഉപശമശീലായോപരതാനാത്മ്യായ
 നമോക്രിഞ്ചനവിത്തായ ഋഷിഋഷഭായ നരനാരായണായ
 പരമഹംസ പരമഗുരവേ ആത്മാരാമാധിപതയേ
 നമോ നമ ഇതി || 11 ||

471

ഗായതി ചേദം —

കർതാസ്യ സർഗാദിഷു യോ ന ബധ്യതേ
 ന ഹന്യതേ ദേഹഗത്യാപി ദൈഹീകൈഃ |
 ഭ്രഷ്ടൂർന ദൃഗ്യസ്യ ഗുണൈർവിദുഷ്യതേ
 തസ്മൈ നമോസ്കൃതവിവിക്തസാക്ഷിണേ || 12 ||

472

ഇദം ഹി യോഗേശ്വര യോഗനൈപുണം
 ഹിരണ്യഗർഭോ ഭഗവാഞ്ജഗാദ യത് |
 യദന്തകാലേ ത്യയി നിർഗുണേ മനോ
 ഭക്ത്യാ ദധീതോജ്ജ്വലിതദുഷ്കലേവരഃ || 13 ||

473

യഥൈഹികാമുഷ്ടികകാമലമ്പടഃ
 സുതേഷു ദാരേഷു ധനേഷു ചിന്തയൻ |
 ശങ്കേത വിദ്വാൻ കുകലേവരാത്യയാദ്
 യസ്തസ്യ യതഃ ശ്രമ ഏവ കേവലം || 14 ||

474

തന്നഃ പ്രഭോ ത്വം കുകലേവരാർപിതാം
 ത്വൻമായയാഹമ്മതാമധോക്ഷജ് |
 ഭിന്യാമ യേനാശു വയം സുദുർഭിദാം
 വിധേഹി യോഗം ത്യയി നഃ സ്വഭാവമിതി || 15 ||

475

ഭാരത്യേപ്യസ്മിൻ വർഷേ സരിച്ഛെലാഃ സന്തി ബഹവോ
 മലയോ മംഗലപ്രസ്ഥോ മൈനാകസ്ത്രികൂട ഋഷഭഃ കൂടകഃ
 കോൽലകഃ സഹ്യോ ദേവഗിരിരൂഷ്യമുകഃ ശ്രീശൈലോ

വേങ്കടോ മഹേന്ദ്രോ വാരിധാരോ വിന്ധ്യഃ ശുക്ലതിമാ -
 നൃക്ഷഗിരിഃ പാരിയാത്രോ ദ്രോണശ്ചിത്രകുടോ ഗോവർധനോ
 ദൈവതകഃ കകുഭോ നീലോ ഗോകാമുഖ ഇന്ദ്രകീലഃ
 കാമഗിരിരിതി ചാൻയേ ച ശതസഹസ്രശഃ ശൈലാസ്തേഷാം
 നിതംബപ്രഭവാ നദാ നദ്യശ്ച സന്ത്യസംഖ്യാതാഃ || 16 ||

476

ഏതാസാമപോ ഭാരത്യഃ പ്രജാ നാമഭിരേവ പുനന്തീനാ -
 മാത്മനാ ചോപസ്സുശന്തി || 17 ||

477

ചന്ദ്രവസാ താമ്രപർണീ അവടോദാ കൃതമാലാ വൈഹായസീ
 കാവേരീ വേണീ പയസ്വിനീ ശർകരാവർതാ തുംഗഭദ്രാ കൃഷ്ണാ
 വേൺയാ ഭീമരഥീ ഗോദാവരീ നിർവിന്ധ്യാ പയോഷ്ണീ താപീ
 രേവാ സുരസാ നർമദാ ചർമൺവതീ സിന്ധുരന്ധഃ ശോണശ്ച
 നദൗ മഹാനദീ വേദസ്യുതിരൂഷികുൽയാ ത്രിസാമാ
 കൗശികീ മന്ദാകിനീ യമുനാ സരസ്വതീ ദൃഷദ്വതീ
 ഗോമതീ സരയു രോധസ്വതീ സപ്തവതീ സുഷോമാ
 ശതദ്രുശ്ചന്ദ്രഭാഗാ മരുദ്വധാ വിതസ്താ അസിക്നീ
 വിശ്വേതി മഹാനദഃ || 18 ||

478

അസ്മിന്നേവ വർഷേ പുരുഷൈർലബ്ധജന്മഭിഃ ശുക്ലലോഹിത -
 കൃഷ്ണവർണേന സ്വാരണ്യേന കർമണാ ദിവ്യമാനുഷനാരക -
 ഗതയോ ബഹ്യ ആത്മന ആനുപൂർവ്വേണ സർവാ ഹ്യേവ
 സർവേഷാം വിധീയന്തേ യഥാ വർണവിധാനമപവർഗശ്ചാപി
 ഭവതി || 19 ||

479

യോഽസൗ ഭഗവതി സർവഭൂതാത്മന്യനാത്മേഽനിരുക്തേ -
 ഽ്നിലയനേ പരമാത്മനി വാസുദേവേഽനന്യനിമിത്തേ -
 ഭക്തിയോഗലക്ഷണോ നാനാഗതിനിമിത്താവിദ്യാഗ്രന്ഥി -
 രന്ധനദ്വാരേണ യദാ ഹി മഹാപുരുഷപുരുഷപ്രസംഗഃ || 20 ||

480

ഏതദേവ ഹി ദേവാ ഗായന്തി —

അഹോ അമീഷാം കിമകാരി ശോഭനം

പ്രസന്ന ഏഷാം സ്വിദുത സ്വയം ഹരിഃ |

യൈർജുനമ ലബ്ധം നൃഷു ഭാരതാജിരേ

മുകുന്ദസേവൗപയികം സ്സഹാ ഹി നഃ || 21 ||

481

കിം ദുഷ്കരൈർനഃ ക്രതുഭിസ്തപോവ്രതൈ -

ർഭാനാദിഭിർവാ ദുജയേന ഫൽഗുനാ |

ന യത്ര നാരായണപാദപങ്കജ -

സ്സൃതിഃ പ്രമുഷ്ടാതിശയേന്ദ്രിയോത്സവാത് || 22 ||

482

കൽപായുഷാം സ്ഥാനജയാത്പുനർഭവാത്

ക്ഷണായുഷാം ഭാരതദുജയോ വരം |

ക്ഷണേന മർത്യേന കൃതം മനസിനഃ

സന്യസ്യ സംയാന്ത്യഭയം പദം ഹരേഃ || 23 ||

483

ന യത്ര വൈകുണ്ഠകുമാസുധാപഗാ

ന സാധവോ ഭാഗവതാസ്തദാശ്രയാഃ |

ന യത്ര യജ്ഞേശമവാ മഹോത്സവാഃ

സുരേശലോകോഽപി ന വൈ സ സേവ്യതാം || 24 ||

484

പ്രാപ്താ നൃജാതിം ത്വിഹ യേ ച ജന്തവോ

ഇണാനക്രിയാഭവ്യകലാപസംഭൃതാം |

ന വൈ യതേരന്നപുനർഭവായ തേ

ഭൂയോ വനൗകാ ഇവ യാന്തി ബന്ധനം || 25 ||

485

യൈഃ ശ്രദ്ധയാ ബർഹിഷി ഭാഗശോ ഹവി

ർനിരുപ്ലമീഷ്ടം വിധിമന്ത്രവസ്തുതഃ |

ഏകഃ പൃഥങ് നാമഭിരാഹുതോ മുദാ

ഗൃഹ്ണാതി പൂർണ്ണഃ സ്വയമാശിഷാം പ്രഭുഃ || 26 ||

486

സത്യം ദിശത്യർഥിതമർഥിതോ നൃണാം

നൈവാർഥഭോ യത്പുനരർഥിതാ യതഃ |

സ്വയം വിധത്തേ ഭജതാമനിച്ഛതാ -

മിച്ഛാപിധാനം നിജപാദപൽലവം || 27 ||

487

യദ്യത്ര നഃ സ്വർഗസുഖാവശേഷിതം

സ്വിഷ്ടസ്യ സൂക്തസ്യ കൃതസ്യ ശോഭനം |

തേനാജനാഭേ സ്മൃതിമജ്ജന്മ നഃ സ്യാദ്

വർഷേ ഹരിർയദ്ഭജതാം ശം തനോതി || 28 ||

488

ശ്രീശുക ഉവാച

ജംബൂദ്വീപസ്യ ച രാജന്നുപദ്വീപാനഷ്ടൗ ഹൈക

ഉപദിശന്തി സഗരാത്മജൈരശ്വാൻവേഷണ ഇമാം മഹീം

പരിതോ നിഖനദ്ഭിരുപകൽപിതാൻ || 29 ||

489

തദ്യഥാ സ്വർണപ്രസ്ഥശ്ചന്ദ്രശുക്ല ആവർതനോ രമണകോ

മന്ദരഹരിണഃ പാഞ്ചജന്യഃ സിംഹലോ ലങ്കേതി || 30 ||

490

ഏവം തവ ഭാരതോത്തമ ജംബൂദ്വീപവർഷവിഭാഗോ

യഥോപദേശമുപവർണിത ഇതി || 31 ||

491

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം

പഞ്ചമസ്കന്ധേ ജംബൂദ്വീപവർണനം നാമ ഏകോനവിംശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
 ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
 || പഞ്ചമസ്കന്ധേ വിംശോധ്യായഃ ||

ശ്രീശുക ഉവാച

അതഃ പരം പ്ലക്ഷാദീനാം പ്രമാണലക്ഷണസംസ്ഥാനതോ
 വർഷവിഭാഗ ഉപവർണ്യതേ || 1 ||

492

ജംബുദ്വീപോഽയം യാവത്പ്രമാണവിസ്താരസ്താവതാ
 ക്ഷാരോദധിനാ പരിവേഷിതോ യഥാ മേരുർജംബ്യാവ്യേന
 ലവണോദധിരപി തതോ ദ്വിഗുണവിശാലേന പ്ലക്ഷാവ്യേന
 പരിക്ഷിപ്തോ യഥാ പരിഖാ ബാഹ്യാപവനേന |
 പ്ലക്ഷോ ജംബുപ്രമാണോ ദ്വിപാഖ്യാകരോ ഹിരൺമയ
 ഉത്ഥിതോ യത്രാഗ്നിരുപാസ്തേ സപ്തജിഹ്വസ്തസ്യാധിപതിഃ
 പ്രിയവ്രതാത്മജ ഇധ്വജിഹ്വഃ സ്വം ദ്വിപം സപ്തവർഷാണി
 വിഭജ്യ സപ്തവർഷനാമഭ്യ ആത്മജേഭ്യ ആകലയ
 സ്വയമാത്മയോഗേനോപരരാമ || 2 ||

493

ശിവം യവസം സുഭദ്രം ശാന്തം ക്ഷേമമമൃതമഭയമിതി
 വർഷാണി തേഷു ഗിരയോ നദ്യശ്ച സപ്തൈവാഭിജ്ഞാതാഃ || 3 ||

494

മണികൂടോ വജ്രകൂട ഇന്ദ്രസേനോ ജ്യോതിഷ്ഠാൻ
 സുപർണോ ഹിരൺയഷ്ടീവോ മേഘമാല ഇതി സേതുശൈലാഃ |
 അരുണാ നൃദ്ണാഗ്നിരസീ സാവിത്രി സുപ്രഭാതാ ഋതംഭരാ
 സത്യംഭരാ ഇതി മഹാനദഃ |

യാസാം ജലോപസ്തർശനവിധൂതരജസ്തമസോ
 ഹംസപതംഗോർധ്വായനസത്യാംഗസംജ്ഞാശ്ചത്വാരോ
 വർണാഃ സഹസ്രായുഷോ വിബുധോപമസന്ദർശനപ്രജനനാഃ
 സ്വർഗദ്വാരം ത്രയാ വിദ്യയാ ഭഗവന്തം ത്രയിമയം
 സൂര്യമാത്മാനം യജന്തേ || 4 || 495

പ്രതസ്യ വിഷ്ണോ രൂപം യത്സത്യസ്യർതസ്യ ബ്രഹ്മണം |
 അമൃതസ്യ ച മൃത്യോശ്ച സൂര്യമാത്മാനമീമഹീതി || 5 || 496

പ്ലക്ഷാദിഷു പഞ്ചസു പുരുഷാണാമയുരിന്ദ്രിയമോജഃ
 സഹോ ബലം ബുദ്ധിർവിക്രമ ഇതി ച സർവേഷാമൗത്പത്തികീ
 സിദ്ധിരവിശേഷേണ വർതതേ || 6 || 497

പ്ലക്ഷഃ സ്വസമാനേനേക്ഷുരസോദേനാവൃതോ യഥാ
 തഥാ ദ്വിപോപി ശാൽമലോ ദ്വിഗുണവിശാലഃസമാനേന
 സുരോദേനാവൃതഃ പരിവൃക്തേ || 7 || 498

യത്ര ഹ വൈ ശാൽമലീ പ്ലക്ഷായാമാ യസ്യാം വാവ കില
 നിലയമാഹുർഭഗവതശ്ചരന്ദഃ സ്കൂതഃ പതന്ത്രതിരാജസ്യ സാ
 ദ്വിപഹൂതയേ ഉപലക്ഷ്യതേ || 8 || 499

തദ്വിപാധിപതിഃ പ്രിയവ്രതാത്മജോ യജ്ഞബാഹുഃ
 സ്വസുതേഭ്യഃ സപ്തഭ്യസ്തന്നാമാനി സപ്തവർഷാണി
 വ്യഭജത്സുരോചനം സൗമനസ്യം രമണകം ദേവവർഷം
 പാരിഭദ്രമാപ്യായനമവിജ്ഞാതമിതി || 9 || 500

തേഷു വർഷാഭ്യോ നദ്യശ്ച സപ്തൈവാഭിജ്ഞാതാഃ
 സ്വരസഃ ശതശൃംഗോ വാമദേവഃ കുമ്പോ മുക്തനഃ
 പുഷ്പവർഷഃ സഹസ്രശൃതിരിതി അനുമതിഃ സിനീവാലീ സരസ്വതീ
 കുഹൂ രജനീ നന്ദാ രാകേതി || 10 || 501

തദ്വർഷപുരുഷാഃ ശ്രുതധരവീര്യധരവസുന്ധരേഷന്ധര -

സംജ്ഞാ ഭഗവന്തം വേദമയം സോമമാത്മാനം

വേദേന യജ്ഞേ || 11 ||

502

സ്വഗോഭിഃ പിതൃദേവേഭ്യോ വിഭജൻ കൃഷ്ണശുക്ലയോഃ |

പ്രജാനാം സർവാസാം രാജാന്ധഃ സോമോ ന ആസ്തിതി || 12 ||

503

ഏവം സുരോദാദ്ബഹിസ്തദ്വിഗുണഃ സമാനേനാവൃതോ

ഘൃതോദേന യഥാ പൂർവഃ കുശദ്വിപോ യന്മിൻ കുശസ്തംബോ

ദേവകൃതസ്തദ്വിപാഖ്യാകരോ ജ്വലന ഇവാപരഃ

സ്വശശ്ചരോചിഷാ ദിശോ വിരാജയതി || 13 ||

504

തദ്വിപപതിഃ പ്രൈവത്രോ രാജൻ ഹിരണ്യരേതാ നാമ

സ്വം ദ്വിപം സപ്തഭ്യഃ സ്വപുത്രേഭ്യോ യഥാഭാഗം

വിഭജ്യ സ്വയം തപ ആതിഷ്ഠത വസുവസുദാനഭ്യഃ -

രുചിനാഭിഗുപ്തസ്തുത്യവ്രതവിവിക്തവാമദേവനാമഭ്യഃ || 14 ||

505

തേഷാം വർഷേഷു സീമാഗിരയോ നദ്യശ്ചാഭിജ്ഞാതാഃ

സപ്ത സപ്തൈവ ചക്രശ്ചതുഃശൃംഗഃ കപിലശ്ചിത്രകുടോ

ദേവാനീക ഊർധ്വരോമാ ദ്രവിണ ഇതി |

രസകുൽയാ മധുകുൽയാ മിത്രവിന്ദാ ശ്രുതവിന്ദാ

ദേവഗർഭാ ഘൃതചുതാ മന്ത്രമാലേതി || 15 ||

506

യാസാം പയോഭിഃ കുശദ്വിപൗകസഃ കുശലകോവിദാഭിയുക്ത -

കുലകസംജ്ഞാ ഭഗവന്തം ജാതവേദസരുപിണം

കർമകൗശലേന യജ്ഞേ || 16 ||

507

പരസ്യ ബ്രഹ്മണഃ സാക്ഷാജ്ഞാതവേദോസി ഹവ്യവാദ് |

ദേവാനാം പുരുഷാംഗാനാം യജ്ഞേന പുരുഷം യജ്ഞേതി || 17 ||

508

തഥാ ഘൃതോദാദ്ബഹിഃ ക്രൗഞ്ചദ്വീപോ ദ്വിഗുണഃ
 സ്വമാനേന ക്ഷീരോദേന പരിത ഉപക്ലൃഷ്ടോ വൃതോ യഥാ
 കുശദ്വീപോ ഘൃതോദേന യന്മീൻ ക്രൗഞ്ചോ നാമ
 പർവതരാജോ ദ്വീപനാമനിർവർതക ആസ്തേ || 18 || 509

യോഽസൗ ഗുഹപ്രഹരണോൻമഥിതനിതംബകുഞ്ജോഽപി
 ക്ഷീരോദേനാസിച്യമാനോ ഭഗവതാ വരുണേനാഭിഗുപ്തോ
 വിദയോ ബഭൂവ || 19 || 510

തസ്മിന്നപി പ്രൈയവ്രതോ ഘൃതപൃഷ്ടോ നാമാധിപതിഃ
 സ്വേ ദ്വീപേ വർഷാണി സപ്ത വിഭജ്യ തേഷു പുത്രനാമസു
 സപ്ത രിക്തമാദാൻ വർഷപാൻ നിവേശ്യ സ്വയം ഭഗവാൻ
 ഭഗവതഃ പരമകൽയാണയശസ ആത്മഭൂതസ്യ
 ഹരേശ്വരണാരവിന്ദമുപജഗാമ || 20 || 511

ആമോ മധുരൂഹോ മേഘപൃഷ്ടഃ സുധാമാ ഭ്രാജിഷ്ടോ
 ലോഹിതാർണോ വനസ്തരിരിതി ഘൃതപൃഷ്ട -
 സുതാസ്തേഷാം വർഷഗിരയഃ സപ്ത സപ്തൈവ
 നദ്യശ്ചാഭിഖ്യാതാഃ ശുക്ലോ വർധമാനോ ഭോജന
 ഉപബർഹിണോ നന്ദോ നന്ദനഃ സർവതോദന്ദ ഇതി
 അഭയാ അമൃതൗഘാ ആർയകാ തീർഥവതീ വൃത്തിരൂപവതീ
 പവിത്രവതീ ശുക്ലേതി || 21 || 512

യാസാമന്ദഃ പവിത്രമലമുപയുഞ്ജാനാഃ പുരുഷ ഋഷഭ -
 ദ്രവിണദേവകസംജ്ഞാ വർഷപുരുഷാ ആപോമയം
 ദേവമപാം പൂർണേനാഞ്ജലിനാ യജന്തേ || 22 || 513

ആപഃ പുരുഷവീരയാഃ സ്ഥ പുനന്തീർഭൂർഭൂവഃ സുവഃ |
 താ നഃ പുനീതാമീവഹ്നിഃ സ്വശതാമാത്മനാ ഭൂവ ഇതി || 23 || 514

ഏവം പുരസ്താത്ക്ഷീരോദാത്പരിത ഉപവേശിതഃ ശാകദ്വീപോ
 ദ്വാത്രിംശൽലക്ഷയോജനായാമഃ സമാനേന ച
 ദധിമണ്ഡോദേന പരീതോ യസ്മിൻ ശാകോ നാമ മഹീരുഹഃ
 സ്വക്ഷേത്രവ്യപദേശകോ യസ്യ ഹ മഹാസുരഭി -
 ഗന്ധസ്തം ദ്വീപമനുവാസയതി || 24 ||

515

തത്ത്യാപി പ്രൈവ്രത ഏവാധിപതിർനാമ്നാ മേധാതിമിഃ സോഽപി
 വിഭജ്യ സപ്ത വർഷാണി പുത്രനാമാനി തേഷു സ്വാത്മജാൻ
 പുരോജവമനോജവപവമാനധൂമാനീക - ചിത്രരേഫബഹുരൂപ -
 വിശ്വധാരസംജ്ഞാൻ നിധാപ്യാധിപതീൻ സ്വയം
 ഭഗവത്യനന്ത ആവേശിതമതിസ്തപോവനം പ്രവിവേശ || 25 ||

516

ഏതേഷാം വർഷമർയാദാഗിരയോ നദ്യശ്ച സപ്ത
 സപ്തൈവ ഈശാന ഉരുശുംഗോ ബലഭദ്രഃ ശതകേസരഃ
 സഹസ്രസ്രോതോ ദേവപാലോ മഹാനസ ഇതി അനഘാജ്ജിതോ
 ഉഭയസ്സൃഷ്ടിരപരാജിതാ പഞ്ചപദീ സഹസ്ര -
 സ്രുതിർനിജധൃതിരിതി || 26 ||

517

തദ്വർഷപുരുഷാ ഋതവ്രതസത്യവ്രതദാനവ്രതാനുവ്രത -
 നാമാനോ ഭഗവന്തം വായ്യാത്മകം പ്രാണായാമവിധൂത -
 രജസ്തമസഃ പരമസമാധിനാ യജ്ഞേ || 27 ||

518

അന്തഃ പ്രവിശ്യ ഭൂതാനി യോ ബിഭർത്യാത്മകേതുഭിഃ |
 അന്തർയാമീശ്വരഃ സാക്ഷാത്പാതു നോ യദ്യശേ സ്തൂടം || 28 ||

519

ഏവമേവ ദധിമണ്ഡോദാത്പരതഃ പുഷ്കരദ്വീപസ്തതോ
 ദ്വിഗുണായാമഃ സമന്തത ഉപകൽപിതഃ സമാനേന
 സ്വാദുദകേന സമുദ്രേണ ബഹിരാവൃതോ യസ്മിൻ

ബൃഹത്പുഷ്കരം ജ്വലനശിഖാമലകനകപത്രായുതായുതം
ഭഗവതഃ കമലാസനസ്യാധ്യാസനം പരികൽപിതം || 29 || 520

തദ്വിപമധ്യേ മാനസോത്തരനാമൈക ഏവാർവാചീനപരാചീന -
വർഷയോർമർയാദാചലോഽയുതയോജനോച്ഛായായാമോ
യത്ര തു ചതസ്യുഷു ദിക്ഷു ചത്വാരി പുരാണി
ലോകപാലാനാമിന്ദ്രാദീനാം യദുപരിഷ്കാത്സുർയരഥസ്യ
മേരും പരിഭ്രമതഃ സംവത്സരാത്മകം ചക്രം
ദേവാനാമഹോരാത്രാഭ്യാം പരിഭ്രമതി || 30 || 521

തദ്വിപസ്യാപ്യധിപതിഃ പ്രൈയവ്രതോ വീതിഹോത്രോ
നാമൈതസ്യാത്മജൗ രമണകധാതകിനാമാനൗ വർഷപതീ
നിയുജ്യ സ സ്വയം പൂർവജവദ്ഭഗവത്കർമശീല ഏവാന്യേ || 31 || 522

തദ്വർഷപുരുഷാ ഭഗവന്തം ബ്രഹ്മരൂപിണം സകർമകേണ
കർമണാഽഽരാധയന്തീദം ചോദാഹരന്തി || 32 || 523

യത്തത്കർമമയം ലിംഗം ബ്രഹ്മലിംഗം ജനോഽർചയേത് |
ഏകാന്തമദ്വയം ശാന്തം തസ്മൈ ഭഗവതേ നമ ഇതി || 33 || 524

ഋഷിരുവാച
തതഃ പരസ്താൽലോകാലോകനാമാചലോ ലോകാലോകയോ -
രന്തരാലേ പരിത ഉപക്ഷിപ്തഃ || 34 || 525

യാവൻമാനസോത്തരമേർവോരന്തരം താവതീ ഭൂമിഃ
കാഞ്ചന്യൻയാഽഽദർശതലോപമാ യസ്യാം പ്രഹിതഃ
പദാർഥോ ന കമഞ്ചിത്പുനഃ പ്രത്യുപലഭ്യതേ
തസ്മാത്സർവസത്ത്വപരിഹൃത്യാഽസീത് || 35 || 526

ലോകാലോക ഇതി സമാഖ്യാ യദനേനാചലേന
ലോകാലോകസ്യാന്തർവർതിനാവസ്ഥാപ്യതേ || 36 ||

527

സ ലോകത്രയാന്തേ പരിത ഈശ്വരേണ വിഹിതോ
യസ്താത്സൂർയാദീനാം ധ്രുവാപവർഗാണാം
ജ്യോതിർഗണാനാം ഗദസ്തയോർവാചീനാംസ്തീൻ
ലോകാനാവിതൻവാനാ ന കദാചിത്പരാചീനാ ഭവിതുമുത്സഹന്തേ
താവദുനഹനായാമഃ || 37 ||

528

ഏതാവാൻ ലോകവിൻയാസോ മാനലക്ഷണസംസ്ഥാഭിർവിചിന്തിതഃ
കവിഭിഃ സ തു പഞ്ചാശത്കോടിഗണിതസ്യ ഭൂഗോലസ്യ
തുരീയഭാഗ്യോയം ലോകാലോകാചലഃ || 38 ||

529

തദുപരിഷ്ഠാച്ചതസൃഷ്ടാശാസ്യാത്മയോനിനാഖില -
ജഗദ്ഗുരുണാധിനിവേശിതാ യേ ദ്വിരദപതയ ഋഷഭഃ
പുഷ്കരചൂഡോ വാമനോപരാജിത ഇതി സകലലോക -
സ്ഥിതിഹേതവഃ || 39 ||

530

തേഷാം സ്വവിഭൂതിനാം ലോകപാലാനാം ച വിവിധവീര്യോ -
പബ്ധംഹണായ ഭഗവാൻ പരമമഹാപുരുഷോ
മഹാവിഭൂതിപതിരന്തർയാത്മാത്മനോ വിശുദ്ധസത്ത്വം
ധർമജ്ഞാനവൈരാഗ്യേശ്വർയാദ്യഷ്ടമഹാസിദ്ധ്യുപ -
ലക്ഷണം വിഷ്വകുസേനാദിഭിഃ സ്വപാർഷദപ്രവരൈഃ
പരിവാരിതോ നിജവരായുധോപശോഭിതൈർനിജഭൂജഭണ്ഡൈഃ
സന്ധാരയമാണസ്തസ്മിൻ ഗിരിവരേ സമന്താത്സകലലോക -
സ്വസ്തയ ആനേ || 40 ||

531

ആകൽപമേവം വേഷം ഗത ഏഷ ഭഗവാനാത്മയോഗമായയാ
വിരചിതവിവിധലോകയാത്രാഗോപീയായേത്യർഥഃ || 41 ||

532

യോന്തിർവിസ്താര ഏതേന ഹൃലോകപരിമാണം ച വ്യാഖ്യാതം
യദ്ബഹിർലോകാലോകാചലാത് |

തതഃ പരസ്താദ്യോഗേശ്വരഗതിം വിശുദ്ധാമുദാ -
ഹരന്തി || 42 ||

533

അണ്ഡമധ്യഗതഃ സൂര്യോ ദ്വാവാഭൂമ്യോർയദന്തരം |
സൂര്യാണ്ഡഗോലയോർമധ്യേ കോട്യഃ സ്വഃ
പഞ്ചവിംശതിഃ || 43 ||

534

മൃത്യേണ്യ ഏഷ ഏതസ്മിൻ യദഭൂത്തതോ മാർതണ്ഡ ഇതി
വ്യപദേശഃ |
ഹിരണ്യഗർഭ ഇതി യദ്ധിരണ്യയാണ്ഡസമുദ്ഭവഃ || 44 ||

535

സൂര്യേണ ഹി വിഭജ്യന്തേ ദിശഃ ഖം ദ്യൗർമഹീ ഭിദാ |
സ്വർഗാപവർഗൗ നരകാ രസൗകാംസി ച സർവശഃ || 45 ||

536

ദേവതിര്യങ് മനുഷ്യാണാം സരീസൃപസവിരുധാം |
സർവജീവനികായാനാം സൂര്യ ആത്മാ ദൃഗീശ്വരഃ || 46 ||

537

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യം സംഹിതായാം
പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഭുവനകോശവർണനേ
സമുദ്രവർഷസന്നിവേശപരിമാണലക്ഷണോ
വിംശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
 ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
 || പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഏകവിംശോദ്യായഃ ||

ശ്രീശുക ഉവാച

ഏതാവാനേവ ഭൂവലയസ്യ സന്നിവേശഃ പ്രമാണലക്ഷതോ
 വ്യാഖ്യാതഃ || 1 ||

538

ഏതേന ഹി ദിവോ മണ്ഡലമാനം തദ്വിദ ഉപദിശന്തി
 യഥാ ദ്വിദലയോർനിഷ്ഠാവാദീനാം തേ അന്തരേണാന്തരിക്ഷം
 തദുഭയസന്ധിതം || 2 ||

539

യന്മധ്യഗതോ ഭഗവാംസ്തപതാമ്പതിസ്തപന ആതപേന
 ത്രിലോകീം പ്രതപത്യവഭാസയത്യാത്മഭാസാ സ ഏഷ
 ഉദഗയനദക്ഷിണായനവൈഷുവതസംജ്ഞാദിർമാന്ദ്യ -
 ശൈഘ്ര്യമാനാദിർഗതിഭിരാഭോഹണാവരോഹണസമാന -
 സ്ഥാനേഷു യഥാസവനമഭിപദ്യമാനോ മകരാദിഷു
 രാശിഷ്യഹോരാത്രാണി ദീർഘഹ്രസ്വസമാനാനി
 വിധത്തേ || 3 ||

540

യദാ മേഷതുലയോർവർതതേ തദാഹോരാത്രാണി
 സമാനാനി ഭവന്തി യദാ വൃഷഭാദിഷു പഞ്ചസു
 ച രാശിഷു ചരതി തദാഹാൻയേവ വർധന്തേ ഹ്രസതി
 ച മാസി മാസ്യേകൈകാ ഘടികാ രാത്രിഷു || 4 ||

541

യദാ വൃശ്ചികാദിഷു പഞ്ചസു വർത്തതേ തദാഹോരാത്രാണി
വിപര്യയാണി ഭവന്തി || 5 ||

542

യാവദുക്ഷിണായനമഹാനി വർധന്തേ യാവദുദഗയനം
രാത്രയഃ || 6 ||

543

ഏവം നവ കോടയ ഏകപഞ്ചാശൽലക്ഷാണി യോജനാനാം
മാനസോത്തരഗിരിപരിവർത്തനസ്യോപദിശന്തി
തസ്മിന്നൈന്ദ്രീം പുരീം പൂർവസ്താൻമേരോർഭവധാനീം നാമ
ദക്ഷിണതോ യാത്യാം സംയമനീം നാമ പശ്ചാദ്യാരുണീം
നില്ലോചനീം നാമ ഉത്തരതഃ സൗത്യാം വിഭാവരീം നാമ
താസുദയമധ്യാഹ്നാസ്തമയനിശീമാനീതി ഭൂതാനാം
പ്രവൃത്തിനിവൃത്തിനിമിത്താനി സമയവിശേഷേണ
മേരോശ്ചതുർദിശം || 7 ||

544

തത്രത്യാനാം ദിവസമധ്യംഗത ഏവ സദ്യദ്വിദിത്യസ്തപതി
സവേ്യനാചലം ദക്ഷിണേന കരോതി || 8 ||

545

യത്രോദേതി തസ്യ ഹ സമാനസൂത്രനിപാതേ നില്ലോചതി
യത്ര ക്വചന സ്യന്ദേനാഭിതപതി തസ്യ ഹൈഷ
സമാനസൂത്രനിപാതേ പ്രസ്യാപയതി തത്ര ഗതം
ന പശ്യന്തി യേ തം സമനുപശ്യേരൻ || 9 ||

546

യദാ ചൈന്ദ്രയാഃ പൂർയാഃ പ്രചലതേ പഞ്ചദശ് -
ഘടികാഭിർയാത്യാം സപാദകോടിദ്വയം യോജനാനാം
സാർധദ്വാദശലക്ഷാണി സാധികാനി ചോപയാതി || 10 ||

547

ഏവം തതോ വാരുണീം സൗത്യാമൈന്ദ്രീം ച
പുനസ്തമാൻയേ ച ഗ്രഹാഃ സോമാദയോ നക്ഷത്രൈഃ സഹ
ജ്യോതിശ്ചക്രേ സമദ്യുദ്യന്തി സഹ വാ നില്ലോചന്തി || 11 ||

548

ഏവം മുഹൂർത്തേന ചതുസ്ത്രിംശൽലക്ഷയോജനാനായഷ്ട -
ശതാധികാനി സൗരോ രഥസ്ത്രയിമയോഽസൗചതസ്യഷ്ട
പരിവർത്തതേ പുരീഷു || 12 ||

549

യസ്യൈകം ചക്രം ദ്വാദശാരം ഷൺനേമി ത്രിണാഭി
സംവത്സരാത്മകം സമാമനന്തി തസ്യാക്ഷോ മേരോർമൂർധനി
കൃതോ മാനസോത്തരേ കൃതേതരഭാഗോ യത്ര പ്രോതം
രവിരഥചക്രം തൈലയന്ത്രചക്രവദ്ഭ്രമൻ
മാനസോത്തരഗിരൗ പരിഭ്രമതി || 13 ||

550

തസ്തിന്നക്ഷേ കൃതമൂലോ ദ്വിതീയോഽക്ഷസ്തൂർയമാനേന
സമ്മിതസ്തൈലയന്ത്രാക്ഷവദ് ധ്രുവേ കൃതോപരിഭാഗഃ || 14 ||

551

രഥനീഡസ്തു ഷട്ത്രിംശൽലക്ഷയോജനായതസ്തത്തുരീയഭാഗ -
വിശാലസ്താവാനു രവിരഥയുഗോ യത്ര ഹയാശ്ചരന്ദോ
നാമാനഃ സപ്താരുണയോജിതാ വഹന്തി ദേവമാദിത്യം || 15 ||

552

പുരസ്താത്സവിതുരരുണഃ പശ്ചാച്ച നിയുക്തഃ സൗത്യേ
കർമ്മണി കിലാസ്തേ || 16 ||

553

തഥാ ബാലവിൽയാ ഋഷയോംഗുഷ്പർവമാത്രാഃ
ഷഷ്ടിസഹസ്രാണി പുരതഃ സൂര്യം സൂക്തവാകായ
നിയുക്താഃ സംസ്തുവന്തി || 17 ||

554

തഥാൻയേ ച ഋഷയോ ഗന്ധർവാപ്ലരസോ നാഗാ
ഗ്രാമൺയോ യാതുകാനാ ദേവാ ഇത്യേകൈകശോ ഗണാഃ
സപ്ത ചതുർദശ മാസി മാസി ഭഗവന്തം സൂര്യമാത്മാനം
നാനാനാമാനം പൃഥങ്നാനാനാമാനഃ പൃഥക്ക്കർമ്മ -
ഭിർദ്വന്ദ്വശ ഉപാസതേ || 18 ||

555

ലക്ഷോത്തരം സാർധനവകോടിയോജനപരിമണ്ഡലം
ഭൂവലയസ്യ ക്ഷണേന സഗവ്യുത്യുത്തരം
ദ്വിസഹസ്രയോജനാനി സ ഭൂക്തേ || 19 ||

556

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാദമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
പഞ്ചമസ്കന്ധേ ജ്യോതിശ്ചക്രസൂര്യരഥമണ്ഡലവർണനം നാമ
ഏകവിംശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
 ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
 || പഞ്ചമസ്കന്ധേ ദ്വാവിംശോദ്യായഃ ||

രാജോവാച

യദേതദ്ഭഗവത ആദിത്യസ്യ മേരും ധ്രുവം ച
 പ്രദക്ഷിണേന പരിക്രാമതോ രാശീനാമഭിമുഖം പ്രചലിതം
 ചാപ്രദക്ഷിണം ഭഗവതോപവർണിതമമുഷ്യ വയം
 കഥമനുമിമീമഹീതി || 1 ||

557

സ ഹോവാച

യഥാ കുലാലചക്രേണ ഭ്രമതാ സഹ ഭ്രമതാം
 തദാശ്രയാണാം പിപീലികാദീനാം ഗതിരന്യൈവ
 പ്രദേശാന്തരേഷ്വപ്യുപലഭ്യമാനത്യാദേവം
 നക്ഷത്രരാശിഭിരുപലക്ഷിതേന കാലചക്രേണ ധ്രുവം
 മേരും ച പ്രദക്ഷിണേന പരിധാവതാ സഹ
 പരിധാവമാനാനാം തദാശ്രയാണാം സൂർയാദീനാം
 ഗ്രഹാണാം ഗതിരന്യൈവ നക്ഷത്രാന്തരേ
 രാശ്യന്തരേ ചോപലഭ്യമാനത്യാത് || 2 ||

558

സ ഏഷ ഭഗവാനാദിപുരുഷ ഏവ സാക്ഷാന്നാരായണോ
 ലോകാനാം സ്വസ്തയ ആത്മാനം ത്രയീമയം കർമവിശുദ്ധി -
 നിമിത്തം കവിഭിരപി ച വേദേന വിജിജ്ഞാസ്യമാനോ

ദ്വാദശധാ വിഭജ്യ ഷട്സു വസന്താദിഷ്യതുഷു
യഥോപജ്ഞോഷമൃതുഗുണാൻ വിദധാതി || 3 ||

559

തമേതമിഹ പുരുഷാസ്ത്രയാ വിദ്യയാ വർണാശ്രമാ -
ചാരാനുപമാ ഉച്ചാവചൈഃ കർമ്മഭിരാജ്ഞാതൈർയോഗവിതാനൈശ്ച
ശ്രദ്ധയാ യജ്ഞോത്ത്വജ്ഞസാ ശ്രേയഃ സമധിഗച്ഛന്തി || 4 ||

560

അഥ സ ഏഷ ആത്മാ ലോകാനാം ദ്വാവാപൃഥിവ്യോരന്തരേണ
നഭോവലയസ്യ കാലചക്രഗതോ ദ്വാദശ മാസാൻ ഭുക്തേ
രാശിസംഹുന്താൻ സംവത്സരാവയവാൻ മാസഃ പക്ഷദ്വയം ദിവ
നകൃതം ചേതി സപാദർക്ഷദ്വയമുപദിശന്തി യാവതാ
ഷഷ്ടമംശം ഭുഞ്ജീത സ വൈ ഋതുരിത്യുപദിശ്യതേ
സംവത്സരാവയവഃ || 5 ||

561

അഥ ച യാവതാർധേന നഭോവീഥ്യാം പ്രചരതി തം
കാലമയനമാചക്ഷതേ || 6 ||

562

അഥ ച യാവന്നഭോമണ്ഡലം സഹ ദ്വാവാപൃഥിവ്യോ -
ർമണ്ഡലാഭ്യാം കാർത്ത്യന്യേന സ ഹ ഭുഞ്ജീത തം കാലം
സംവത്സരം പരിവത്സരമിധാവത്സരമനുവത്സരം
വത്സരമിതി ഭാനോർമാന്യശൈശ്രവ്യസമഗതിഭിഃ
സമാമനന്തി || 7 ||

563

ഏവം ചന്ദ്രമാ അർകഗഭസ്തിദ്യ ഉപരിഷ്ഠാൽപക്ഷയോജനത
ഉപലഭ്യമാനോർഭസ്യ സംവത്സരഭുക്തിം പക്ഷാഭ്യാം
മാസഭുക്തിം സപാദർക്ഷാഭ്യാം ദിനേനൈവ
പക്ഷഭുക്തിമഗ്രചാരി ദ്രുതതരഗമനോ ഭുക്തേ || 8 ||

564

അഥ ചാപൂർവമാണാദിശ്ച കലാദിരമരാണാം
ക്ഷീയമാണാദിശ്ച കലാഭിഃ പിതൃണാമഹോരാത്രാണി

പൂർവപക്ഷാപരപക്ഷാഭ്യാം വിതൻവാനഃ സർവജീവ -
 നിവഹപ്രാണോ ജീവശ്ചൈകമേകം നക്ഷത്രം ത്രിംശതാ
 മുഹൂർത്തൈർഭുക്തേ || 9 ||

565

യ ഏഷ ഷോഡശകലഃ പുരുഷോ ഭഗവാൻ മനോമയോ -
 ഽന്നമയോമൃതമയോ ദേവപിതൃമനുഷ്യഭൂതപശുപക്ഷി -
 സരീസ്യപവീര്യധാം പ്രാണാപ്യായനശീലത്യാത്സർവമയ
 ഇതി വർണയന്തി || 10 ||

566

തത ഉപരിഷ്ടാത്രതിലക്ഷയോജനതോ നക്ഷത്രാണി മേരും
 ദക്ഷിണേനൈവ കാലായന ഈശ്വരയോജിതാനി
 സഹാഭിജിതാഷ്ടാവിംശതിഃ || 11 ||

567

തത ഉപരിഷ്ടാദുശനാ ദ്വിലക്ഷയോജനത ഉപലഭ്യതേ
 പുരതഃ പശ്ചാത്തുഹൈവ വാർകസ്യ ശൈഘ്രമാന്യ -
 സാമ്യാഭിർഗതിഭിരർകവചൂരതി ലോകാനാം
 നിത്യദാനുകൂല ഏവ പ്രായേണ വർഷയംശ്ചാരേണാനു -
 മീയതേ സ വൃഷ്ടിവിഷ്ടംഭഗ്രഹോപശമനഃ || 12 ||

568

ഉശനസാ ബുധോ വ്യാഖ്യാതസ്തത ഉപരിഷ്ടാദ് ദ്വിലക്ഷ -
 യോജനതോ ബുധഃ സോമസുത ഉപലഭ്യമാനഃപ്രായേണ
 ശുഭകൃദ്യദാർകാദ് വ്യതിരിച്ഛേത തദാതിവാതാഭ്രപ്രായാ -
 നാവൃഷ്ട്യാദി ഭയമാശംസതേ || 13 ||

569

അത ഊർധ്വമംഗാരകോപി യോജനലക്ഷദ്വിതയ
 ഉപലഭ്യമാനസ്ത്രിഭിസ്ത്രിഭിഃ പക്ഷൈരേകൈകശോ
 രാശീൻ ദ്വാദശാനുഭുക്തേ യദി ന വക്രേണാഭിവർത്തതേ
 പ്രായേണാശുഭഗ്രഹോഽഘശംസഃ || 14 ||

570

തത ഉപരിഷ്ടാദ് ദ്വിലക്ഷയോജനാന്തരഗതോ
 ഭഗവാൻ ബൃഹസ്പതിരേകൈകസ്തിൻ രാശൗ
 പരിവത്സരം പരിവത്സരം ചരതി യദി ന വക്രഃ
 സ്യാത്പ്രായേണാനുകൂലോ ബ്രാഹ്മണകുലസ്യ || 15 ||

571

തത ഉപരിഷ്ടാദ്യോജനലക്ഷദ്വയാത്പ്രതീയമാനഃ
 ശന്നൈശ്ചര ഏകൈകസ്തിൻ രാശൗ ത്രിംശൻമാസാൻ
 വിലംബമാനഃ സർവാനേവാനുപര്യേതി താവദ്ഭി -
 രനുവത്സരൈഃ പ്രായേണ ഹി സർവേഷാമശാന്തികരഃ || 16 ||

572

തത ഉത്തരസ്താദ്യുഷയ ഏകാദശലക്ഷയോജനാന്തര
 ഉപലഭ്യന്തേ യ ഏവ ലോകാനാം ശമനുഭാവയന്തോ
 ഭഗവതോ വിഷ്ണോർയത്പരമം പദം പ്രദക്ഷിണം
 പ്രക്രമന്തി || 17 ||

573

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ജ്യോതിശ്ചക്രവർണനേ ദ്വാവിംശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ത്രയോവിംശോദ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

അഥ തസ്മാത്പരതസ്ത്രയോദശലക്ഷയോജനാന്തരതോ
യത്തദ്വിഷ്ണോഃ പരമം പദമഭിവദന്തി യത്ര ഹ മഹാ -
ഭാഗവതോ ധ്രുവ ഔത്താനപാദിരഗ്നിനേന്ദ്രേണ
പ്രജാപതിനാ കശ്യപേന ധർമേണ ച സമകാലയുഗ്ഭിഃ
സബഹുമാനം ദക്ഷിണതഃ ക്രിയമാണ ഇദാനീമപി
കൽപജീവിനാമാജീവ്യ ഉപാസ്തേ തസ്യേഹാനുഭാവ
ഉപവർണിതഃ ॥ 1 ॥

574

സ ഹി സർവേഷാം ജ്യോതിർഗണാനാം ഗ്രഹനക്ഷത്രാ -
ദീനാമനിമിഷേണാവ്യക്തരംഹസാ ഭഗവതാ കാലേന
ഭ്രാമ്യമാണാനാം സ്ഥാണുരിവാവഷ്ടംഭ ഇൗശ്വരേണ
വിഹിതഃ ശശ്വദവഭാസതേ ॥ 2 ॥

575

യഥാ മേഘീസ്തംഭ ആക്രമണപശവഃ സംയോജിതാ -
സ്ത്രിഭിസ്ത്രിഭിഃ സവനൈര്യഥാസ്ഥാനം മണ്ഡലാനി
ചരന്ത്യേവം ഭഗണാ ഗ്രഹാദയ ഏതസ്മിൻ -
നന്തർബഹിർയോഗേന കാലചക്ര ആയോജിതാ ധ്രുവമേവാവ -
ലംബ്യ വായുനോദീർയമാണാ ആകൽപാന്തം
പരിചക്രമന്തി നഭസി യഥാ മേഘാഃ ശ്യേനാദയോ

വായുവശാഃ കർമസാരമയഃ പരിവർത്തന്തേ ഏവം
 ജ്യോതിർഗണാഃ പ്രകൃതിപുരുഷസംയോഗാനുഗൃഹീതാഃ
 കർമനിർമിതഗതയോ ഭൂവി ന പതന്തി || 3 ||

576

കേചനൈതജ്ജ്യോതിരനീകം ശിശുമാരസംസ്ഥാനേന ഭഗവതോ
 വാസുദേവസ്യ യോഗധാരണായാമനുവർണയന്തി || 4 ||

577

യസ്യ പുച്ഛാഗ്രേവാക്ശിരസഃ കുണ്ഡലീഭൂതദേഹസ്യ
 ധ്രുവ ഉപകൽപിതസ്തസ്യ ലാംഗൂലേ പ്രജാപതിരഗ്നിരിന്ദ്രോ
 ധർമ ഇതി പുച്ഛമൂലേ ധാതാ വിധാതാ ച കട്യാം
 സപ്തർഷയഃ |

തസ്യ ദക്ഷിണാവർതകുണ്ഡലീഭൂതശരീരസ്യ
 യാൻയുദഗയനാനി ദക്ഷിണപാർശ്വേ തു നക്ഷത്രാൺയുപ -
 കൽപയന്തി ദക്ഷിണായനാനി തു സവ്യേ |
 യഥാ ശിശുമാരസ്യ കുണ്ഡലാഭോഗസന്നിവേശസ്യ
 പാർശ്വയോരുദയോരപ്യവയവാഃ സമസംഖ്യാ ഭവന്തി |
 പൃഷ്ഠേ ത്വജവീഥീ ആകാശഗംഗാ ചോദരതഃ || 5 ||

578

പുനർവസുപുഷ്യൗ ദക്ഷിണവാമയോഃ ശ്രോൺയോ -
 രാർദ്രാശ്ലേഷേ ച ദക്ഷിണവാമയോഃ പശ്ചിമയോഃ
 പാദയോരഭിജിദുത്തരാഷാഡേ ദക്ഷിണവാമയോർനാസി -
 കയോർയഥാസംഖ്യം ശ്രവണപൂർവാഷാഡേ
 ദക്ഷിണവാമയോർലോചനയോർധനിഷ്ഠാ
 മൂലം ച ദക്ഷിണവാമയോഃ കർണയോർമഘാദീന്യഷ്ട
 നക്ഷത്രാണി ദക്ഷിണായനാനി വാമപാർശ്വവക്രിഷു
 യുഞ്ജീത തഥൈവ മൃഗശീർഷാദീന്യുദഗയനാനി
 ദക്ഷിണപാർശ്വവക്രിഷു പ്രാതിലോച്യേന പ്രയുഞ്ജീത

ശതഭിഷാ ജ്യേഷ്ഠേ സ്തന്ധയോർദക്ഷിണ -
വാമയോർന്യസേത് || 6 ||

579

ഉത്തരാഹനാവഗസ്തിരധരാഹനൗ യമോ മുഖേഷു ചാംഗാരകഃ
ശന്നൈശ്ചര ഉപസ്ഥേ ബൃഹസ്തിഃ കകുദി വക്ഷസ്യാദിത്യോ
ഹൃദയേ നാരായണോ മനസി ചന്ദ്രോ നാഭ്യാമുശനാ
സ്തനയോരശ്ചിനൗ ബുധഃ പ്രാണാപാനയോ രാഹുർഗലേ
കേതവഃ സർവാംഗേഷു രോമസു സർവേ താരാഗണാഃ || 7 ||

580

ഏതദു ഹൈവ ഭഗവതോ വിഷ്ണോഃ സർവദേവതാമയം
രൂപമഹരഹഃ സന്ധ്യായാം പ്രയതോ വാഗ്യതോ
നിരീക്ഷമാണ ഉപതിഷ്ഠേത നമോ ജ്യോതിർലോകായ
കാലായനായാനിമിഷാം പതയേ മഹാപുരുഷായാ -
ഭിധീമഹീതി || 8 ||

581

ഗ്രഹർക്ഷതാരാമയമാധിദൈവികം
പാപാപഹം മന്ത്രകൃതാം ത്രികാലം |
നമസ്യതഃ സൂരതോ വാ ത്രികാലം
നശ്യേത തത്കാലജമാശു പാപം || 9 ||

582

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
പഞ്ചമസ്കന്ധേ ശിശുമാരസംസ്ഥാവർണനം നാമ
ത്രയോവിംശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ചതുർവിംശോധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

അധസ്താത്സവിതൂർയോജനായുതേ സ്വർഭാനുർനക്ഷത്രവ -
ച്ചരതീത്യേകേ യോസാവമരത്നം ഗ്രഹത്വം ചാലഭത |
ഭഗവദനുകമ്പയാ സ്വയമസുരാപസദഃ സൈംഹികേയോ
ഹൃതദർഹസ്തസ്യ താത ജൻമ കർമാണി ചോപരിഷ്ടാ -
ദ്യക്ഷ്യാമഃ ॥ 1 ॥

583

യദദസ്തരണേർമണ്ഡലം പ്രതപതസ്തദ്വിസ്തരതോ
യോജനായുതമാചക്ഷതേ ദ്വാദശസഹസ്രം സോമസ്യ
ത്രയോദശസഹസ്രം രാഹോർയഃ പർവണി
തദ്യവധാനകൃദ്വൈരാനുബന്ധഃ
സൂർയാചന്ദ്രമസാവദിധാവതി ॥ 2 ॥

584

തന്നിശമോദയത്രാപി ഭഗവതാ രക്ഷണായ പ്രയുക്തം
സുദർശനം നാമ ഭാഗവതം ദയിതമസ്ത്രം തന്തേജസാ
ദുർവിഷഹം മുഹൂഃ പരിവർതമാനമഭ്യവസ്ഥിതോ
മുഹൂർതമുദ്വിജമാനശ്ചകിതഹൃദയ ആരാദേവ നിവർതതേ
തദുപരാഗമിതി വദന്തി ലോകാഃ ॥ 3 ॥

585

തതോഽധസ്താത്സിദ്ധചാരണവിദ്യാധരാണാം
സദനാനി താവൻമാത്ര ഏവ ॥ 4 ॥

586

തത്ത്വോദ്യസ്താദ്യക്ഷരക്ഷഃപിശാചപ്രേതഭൂതഗണാനാം
 വിഹാരാജിരമന്തരിക്ഷം യാവദ്യായുഃ പ്രവാതി യാവൻമേഘാ
 ഉപലഭ്യന്തേ || 5 ||

587

തത്ത്വോദ്യസ്താച്ഛതയോജനാന്തര ഇയം പൃഥിവീ യാവ -
 ദ്ധംസഭാസശ്യേനസുപർണാദയഃ പതന്ത്രിപ്രവരാ
 ഉത്പതന്തിതി || 6 ||

588

ഉപവർണിതം ഭൂമേര്യഥാ സന്നിവേശാവസ്ഥാനമവനേര -
 പൃഥസ്താത് സപ്തഭൂവിവരാ ഏകൈകശോ യോജനായു -
 താന്തരേണായാമവിസ്താരേണോപക്ലപ്താ അതലം വിതലം
 സുതലം തലാതലം മഹാതലം രസാതലം
 പാതാലമിതി || 7 ||

589

ഏതേഷു ഹി ബിലസ്വർഗേഷു സ്വർഗാദപ്യധികകാമ -
 ഭോഗൈശ്ചർയാനന്ദഭൂതിവിഭൂതിഭിഃ
 സുസമൃദ്ധഭവനോദ്യാനാക്രീഡാവിഹാരേഷു
 ദൈത്യദാനവകാദ്രവേയാ നിത്യപ്രമുദിതാ -
 നൂരക്തകലത്രാപത്യബന്ധുസുഹൃദനുചരാ ഗൃഹപതയ
 ഈശ്വരാദപ്യപ്രതിഹതകാമാ മായാവിനോദാ നിവസന്തി || 8 ||

590

യേഷു മഹാരാജ മയേന മായാവിനാ വിനിർമിതാഃ
 പുരോ നാനാമണിപ്രവരപ്രവേകവിരചിതവിചിത്രഭവന -
 പ്രാകാരഗോപുരസഭാചൈത്യചത്വരായതനാദിഭി -
 ര്നാഗാസുരമിമൂനപാരാവതശുകസാരികാകീർണകൃത്രിമ -
 ഭൂമിഭിർവിവരേശ്വരഗൃഹോത്തമൈഃ സമലങ്കൃതാശ്ച -
 കാസതി || 9 ||

591

ഉദ്യാനാനി ചാതിതരാം മന ഇന്ദ്രിയാനന്ദിഭിഃ
 കുസുമഫലസ്തബകസുഭഗകിസലയാവനതരുചിര -
 വിടപവിടപിനാം ലതാംഗാലിംഗിതാനാം ശ്രീഭിഃ
 സമിമുനവിവിധവിഹംഗമജ്ജലാശയാനാമമല -
 ജലപൂർണാനാം ഝഷകുലോൽലംഘനക്ഷുഭിതനീരനീരജ -
 കുമുദകുവലയകപ്ലാരനീലോത്പലലോഹിതശതപത്രാദി
 വനേഷു കൃതനികേതനാനാമേകവിഹാരാകുലമധുര -
 വിവിധസ്വനാദിഭിരിന്ദ്രിയോത്സവൈരമരലോകശ്രിയ -
 മതിശയിതാനി || 10 ||

592

യത്ര ഹ വാവ ന ഭയമഹോരാത്രാദിഭിഃ
 കാലവിഭാഗൈരുപലക്ഷ്യതേ || 11 ||

593

യത്ര ഹി മഹാഹിപ്രവരശിരോമന്യഃ സർവം
 തമഃ പ്രബാധന്തേ || 12 ||

594

ന വാ ഏതേഷു വസതാം ദിവ്യൗഷധിരസരസായനാനപാന -
 സ്നാനാദിഭിരാധയോ വ്യാധയോ വലീപലിതജരാദയശ്ച
 ദേഹവൈവർണ്യദൗർഗന്ധ്യസ്പേദക്ലമഗ്ലാനിരിതി
 വയോവസ്ഥാശ്ച ഭവന്തി || 13 ||

595

ന ഹി തേഷാം കൽയാണാനാം പ്രഭവതി കുതശ്ചന മൃത്യുർവിനാ
 ഭഗവന്തേജസശ്ചക്രാപദേശാത് || 14 ||

596

യസ്തിൻ പ്രവിഷ്ട്വേസുരവധൂനാം പ്രായഃ പുംസവനാനി
 ഭയാദേവ സ്രവന്തി പതന്തി ച || 15 ||

597

അമാതലേ മയപുത്രോത്സുരോ ബലോ നിവസതി യേന ഹ വാ
 ഇഹ സൃഷ്ടാഃ ഷണ്ണവതിർമായാഃ കാശ്ചനാദ്യാപി
 മായാവിനോ ധാരയന്തി യസ്യ ച ജ്യോഭമാണസ്യ മുഖതസ്തൃയഃ

സ്ത്രീഗണാ ഉദപദ്യന്ത സ്വൈരിഞ്ചയഃ കാമിഞ്ചയഃ പുംശ്ചത്വയ
 ഇതി യാ വൈ ബിലായനം പ്രവിഷ്ടം പുരുഷം രസേന
 ഹാടകാവ്യേന സാധയിത്വാ
 സ്വവിലാസാവലോകനാനുരാഗസ്തിതസംലാപോപഗൃഹണാഭിഭിഃ
 സ്വൈരം കില രമയന്തി യസ്തിന്നുപയുക്തേ പുരുഷ ഇൗശ്വരോദ്യഹം
 സിദ്ധോദ്യഹമിത്യയുതമഹാഗജബലമാത്മാനമഭിമന്യമാനഃ
 കത്ഥതേ മദാസ ഇവ || 16 ||

598

തത്ത്വോദ്യസ്താദിതലേ ഹരോ ഭഗവാൻ ഹാടകേശ്വരഃ
 സ്വപാർഷദഭൂതഗണാവൃതഃ പ്രജാപതിസർഗോപ -
 ബൃംഹണായ ഭവോ ഭവാൻയാ സഹ മിമുനീഭൂത
 ആസ്തേ യതഃ പ്രവൃത്താ സരിത്പ്രവരാ ഹാടകീ നാമ
 ഭവയോർവീർയേണ യത്ര ചിത്രഭാനുർമാതരിശ്വനാ
 സമിധ്യമാന ഓജസാ പിബതി തന്നിഷ്ടുതം ഹാടകാവ്യം
 സുവർണം ഭൂഷണേനാസുരേന്ദ്രാവരോധേഷു പുരുഷാഃ
 സഹ പുരുഷീഭിർധാരയന്തി || 17 ||

599

തത്ത്വോദ്യസ്താത്സുതലേ ഉദാരശ്രവാഃ പുണ്യശ്ലോകോ
 വിരോചനാത്മജോ ബലിർഭഗവതാ മഹേന്ദ്രസ്യ പ്രിയം
 ചികീർഷമാണേനാദിതേർലബ്ധകായോ ഭൂത്വാ
 വടുവാമനരുപേണ പരാക്ഷിപ്തലോകത്രയോ ഭഗവദനു -
 കമ്പയൈവ പുനഃ പ്രവേശിത ഇന്ദ്രാദിഷ്ടവിദ്യമാനയാ
 സുസമൃദ്ധയാ ശ്രിയാഭിജുഷുഃ
 സ്വധർമ്മേണാരാധയംസ്തമേവ
 ഭഗവന്തമാരാധനീയമപഗത -
 സാധ്യസ ആസ്തേധുനാപി || 18 ||

600

നോ ഏവൈതത്സാക്ഷാത്കാരോ ഭൂമിദാനസ്യ
 യത്തദ്ഭഗവത്യശേഷജീവനികായാനാം ജീവഭൂതാത്മഭൂതേ
 പരമാത്മനി വാസുദേവേ തീർഥതമേ പാത്ര ഉപപന്നേ പരയാ
 ശ്രദ്ധയാ പരമാദരസമാഹിതമനസാ സമ്പ്രതിപാദിതസ്യ
 സാക്ഷാദപവർഗദ്വാരസ്യ യദ്ബിലനിലയൈശ്വര്യം || 19 ||

601

യസ്യ ഹ വാവ ക്ഷുതപതനപ്രസ്ഖലനാദിഷു വിവശഃ
 സകൃന്നാമാദിഗൃണൻ പുരുഷഃ കർമബന്ധനമഞ്ജസാ
 വിധുനോതി യസ്യ ഹൈവ പ്രതിബാധനം മുമുക്ഷുവോ -
 ഽന്യമൈവോപലഭന്തേ || 20 ||

602

തദ്ഭക്താനാമാത്മവതാം സർവേഷാമാത്മന്യാത്മദ
 ആത്മതയൈവ || 21 ||

603

ന വൈ ഭഗവാൻ നൂനമമുഷ്യാനുജഗ്രാഹ യദുത
 പുനരാത്മാനുസ്മൃതിമോഷണം മായാമയഭോഗൈ -
 ശ്വര്യമേവാതനുതേതി || 22 ||

604

യത്തദ്ഭഗവതാനധിഗതാൻയോപായേന
 യാച്ഛാച്ഛലേനാപഹൃത സ്വശരീരാവശേഷിതലോകത്രയോ
 വരുണപാശൈശ്ച സമ്പ്രതിമുക്തോ
 ഗിരിദർയാം ചാപവിദ്ധ ഇതി ഹോവാച || 23 ||

605

നൂനം ബതായം ഭഗവാനർഥേഷു ന നിഷ്ണാതോ
 യോസാവിന്ദ്രോ യസ്യ സചിവോ മന്ത്രായ വൃത
 ഏകാന്തതോ ബൃഹസ്പതിസ്തമതിഹായ സ്വയമു -
 പേന്ദ്രേണാത്മാനമയാചതാത്മനശ്ചാശിഷോ നോ ഏവ
 തദ്ദാസ്യമതിഗംഭീരവയസഃ കാലസ്യ
 മൻവന്തരപരിവൃത്തം കിയൽലോകത്രയമിദം || 24 ||

606

യസ്യാനുദാസ്യമേവാസ്മത്പിതാമഹഃ കില വഭ്രവ ന തു
 സ്വപിത്ര്യം യദുതാകുതോഭയം പദം ദീയമാനം
 ഭഗവതഃ പരമിതി ഭഗവതോപരതേ ഖലു സ്വപിതരി || 25 ||

607

തസ്യ മഹാനുദാവസ്യാനുപഥമമൃജിതകഷായഃ കോ
 വാസുദ്വിധഃ പരിഹീണഭഗവദനുഗ്രഹ
 ഉപജിഗമിഷതീതി || 26 ||

608

തസ്യാനുചരിതമുപരിഷ്ടാദ്വിസ്തരിഷ്യതേ യസ്യ
 ഭഗവാൻ സ്വയമഖിലജഗദ്ഗുരുർനാരായണോ ദ്വാരി
 ഗദാപാണിരവതിഷ്ഠതേ നിജ്ജനാനുകമ്പിതഹൃദയോ
 യേനാംഗുഷ്ഠേന പദാ ദശകന്ധരോ യോജനാ -
 യുതായുതം ദിഗ്വിജയ ഉച്ഛാദിതഃ || 27 ||

609

തത്ത്വോദ്യസ്താത്തലാതലേ മയോ നാമ ദാനവേന്ദ്രസ്ത്രി -
 പുരാധിപതിർഭഗവതാ പുരാരിണാ ത്രിലോകീശം
 ചികീർഷുണാ നിർദഗ്ധസ്വപുരത്രയഃ തത്പ്രസാദാൽലബ്ധ -
 പദോ മായാവിനാമാചാർയോ മഹാഭേദവേന പരിരക്ഷിതോ
 വിഗതസുദർശനഭയോ മഹീയതേ || 28 ||

610

തത്ത്വോദ്യസ്താൻമഹാതലേ കാദ്രവേയാണാം സർപാണാം
 നൈകശിരസാം ക്രോധവശോ നാമ ഗണഃ കുഹകതക്ഷക -
 കാലിയസുഷേണാദിപ്രധാനാ മഹാഭോഗവന്തഃ
 പതന്ത്രിരാജാധിപതേഃ പുരുഷവാഹാദനവരതമുദ്വിജമാനഃ
 സ്വകലത്രാപത്യസുഹൃത്കുടുംബസംഗേന ക്വചിത്പ്രമത്താ
 വിഹരന്തി || 29 ||

611

തത്ത്വോദ്യസ്താദ്രസാതലേ ദൈതേയാ ദാനവാഃ പണയോ നാമ
 നിവാതകവചാഃ കാലേയാ ഹിരണ്യപുരവാസിന ഇതി

വിബുധപ്രത്യനീകാ ഉത്പത്താ മഹൗജസോ മഹാസാഹ -
 സീനോ ഭഗവതഃ സകലലോകാനുഭാവസ്യ ഹരേരേവ തേജസാ
 പ്രതിഹതബലാവലേപാ ബിലേശയാ ഇവ വസന്തി യേ വൈ
 സരമയേന്ദ്രഭൂത്യാ വാഗ്ഭിർമന്ത്രവർണാഭി -
 രിന്ദ്രാദ്ബിഭൃതി || 30 ||

612

തത്ത്വോദ്യസ്താത്പാതാലേ നാഗലോകപതയോ വാസുകിപ്രമുഖാഃ
 ശംഖകുലികമഹാശംഖശ്ചൈതന്യമയധൃതരാഷ്ട്രശംഖ -
 ചൂഡകംബലാശ്ചതരദേവദത്താദയോ മഹാഭാഗീനോ
 മഹാമർഷാ നിവസന്തി യേഷാമു ഹ വൈ
 പഞ്ചസപ്തദശശതസഹസ്രശീർഷാണാം
 ഫണാസു വിരചിതാ മഹാമണയോ രോചിഷ്ണവഃ
 പാതാലവിവരതിമിരനികരം സ്വരോചിഷാ വിധമന്തി || 31 ||

613

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ രാഹ്യാദിസ്ഥിതിബിലസ്വർഗമർയാദാനിരൂപണം
 നാമ ചതുർവിംശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
 ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ പഞ്ചവിംശോധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

തസ്യ മൂലദേശേ ത്രിംശദ്യാജനസഹസ്രാന്തര ആസ്തേ
 യാ വൈ കലാ ഭഗവതസ്താമസീ സമാഖ്യാതാനന്ത
 ഇതി സാത്വതീയാ ദ്രഷ്ടുദ്യശ്യയോഃ സങ്കർഷണ -
 മഹമിത്യഭിമാനലക്ഷണം യം സങ്കർഷണ -
 മിത്യാചക്ഷതേ ॥ 1 ॥

614

യസ്യേദം ക്ഷിതിമണ്ഡലം ഭഗവതോന്മുഖേ
 സഹസ്രശിരസ ഏകസ്മിന്നേവ ശീർഷണി ധ്രിയമാണം
 സിദ്ധാർഥ ഇവ ലക്ഷ്യതേ ॥ 2 ॥

615

യസ്യ ഹ വാ ഇദം കാലേനോപസഞ്ജിഹീർഷതോമർഷ -
 വിരചിതരുചിരദ്രമദ്ഭൂവോരന്തരേണ സാങ്കർഷണോ
 നാമ രൂദ്ര ഏകാദശവ്യൂഹസ്തർയക്ഷസ്ത്രിശിഖം
 ശൂലമുത്തംഭയന്നുദതിഷ്ഠത് ॥ 3 ॥

616

യസ്യാംഘ്രികമലയുഗലാരുണവിശദനവ -
 മണിഷണ്ഡമണ്ഡലേഷ്വഹിപതയഃ സഹ
 സാത്വതർഷഭൈരേകാന്തദക്തിയോഗേനാവനമന്തഃ
 സ്വവദനാനി പരിസ്തൂരത്കുണ്ഡലപ്രഭാ -

മണ്ഡിതഗണ്ഡസ്ഥലാൻയതിമനോഹരാണി

പ്രമുദിതമനസഃ ഖലു വിലോകയന്തി || 4 ||

617

യസ്യൈവ ഹി നാഗരാജകുമാർയ ആശിഷ ആശാസാനാ -

ശ്വാർവംഗവലയവിലസിതവിശദവിപുലധവലസുഭഗ -

രുചിരഭുജരജതസ്തംഭേഷ്യഗുരുചന്ദനകുങ്കുമപങ്കാനു -

ലേപേനാവലിമ്പമാനാസ്തദഭിമർശനോൻമഥിതഹൃദയ -

മകരധ്വജാവേശരുചിരലലിതസ്തിതാസ്തദനുരാഗ -

മദമുദിതമദവിഘൂർണിതാരുണകരുണാവലോകനയന -

വദനാരവിന്ദം സപ്രീഡം കില വിലോകയന്തി || 5 ||

618

സ ഏവ ഭഗവാനനന്തോന്നന്തഗുണാർണവ ആദിഭേദ

ഉപസംഹൃതാമർഷരോഷവേഗോ ലോകാനാം സ്വസ്തയ

ആസ്തേ || 6 ||

619

ധ്വായമാനഃ സുരാസുരോരഗസിദ്ധഗന്ധർവവിദ്യാധര -

മുനിഗണൈരനവരതമദമുദിതവികൃതവിഹ്വലലോചനഃ

സുലലിതമുഖരികാമൃതേനാപ്യായമാനഃ സ്വപാർഷദ -

വിബുധയുമപതീനപരിച്ഛന്നരാഗനവതുലസികാമോദ -

മധ്യാസവേന മാദ്യൻ മധുകരവ്രാതമധുരഗീതശ്രിയം

വൈജയന്തിം സ്വാം വനമാലാം നീലവാസാ ഏകകുണ്ഡലോ

ഹലകകുദി കൃതസുഭഗസുന്ദരഭുജോ ഭഗവാൻ

മാഹേന്ദ്രോ വാരണേന്ദ്ര ഇവ കാഞ്ചനീം കക്ഷാമുദാരലീലോ

ബിഭർതി || 7 ||

620

യ ഏഷ ഏവമനുശ്രുതോ ധ്വായമാനോ മുമുക്ഷുണാമനാദി -

കാലകർമവാസനാഗ്രഥിതമവിദ്യാമയം ഹൃദയഗ്രന്ഥിം

സത്ത്വരജസ്തമോമയമന്തർഹൃദയം ഗത ആശു നിർഭിനന്തി

തസ്യാനുഭാവാൻ ഭഗവാൻ സ്വായംഭുവോ നാരദഃ സഹ
തുംബുരുണാ സഭായാം ബ്രഹ്മണഃ സംശ്ലോകയാമാസ || 8 ||

621

ഉത്പത്തിസ്ഥിതിലയഹേതവോഽസ്യ കൽപാഃ
സത്ത്വാദ്യാഃ പ്രകൃതിഗുണാ യദീക്ഷയാഽസൻ |
യദ്രൂപം ധ്രുവമകൃതം യദേകമാത്മൻ
നാനാധാത്കഥമു ഹ വേദ തസ്യ വർത്ഥ || 9 ||

622

മൂർതിം നഃ പുരുകൃപയാ ബഭാര സത്ത്വം
സംശുദ്ധം സദസദിദം വിഭാതി യത്ര |
യൽലീലാം മൃഗപതിരാദഭ്യേനവദ്യാ -
മാദാതും സ്വജനമനാംസ്യുദാരവീര്യഃ || 10 ||

623

യന്നാമ ശ്രുതമനുകീർതയേദകസ്മാ -
ഭാർതോ വാ യദി പതിതഃ പ്രലംഭനാദ്യാ |
ഹന്ത്യംഹഃ സപദി നൃണാമശേഷമന്യം
കം ശേഷാദ്ഭഗവത ആശ്രയേൻമുമുക്ഷുഃ || 11 ||

624

മൂർധന്യർപിതമണുവത്സഹസ്രമൂർധ്വനോ
ഭൃഗോലം സഗിരിസരിത്സമുദ്രസത്ത്വം |
ആനന്ത്യാദനിമിതവിക്രമസ്യ ഭൂമ്നഃ
കോ വീരയാൺയധിഗണയേത്സഹസ്രജിഹ്വഃ || 12 ||

625

ഏവബ്രഹ്മഭാവോ ഭഗവാനനന്തോ
ദുരന്തവീര്യോരുഗുണാനുഭാവഃ |
മൂലേ രസായാഃ സ്ഥിത ആത്മതന്ത്രോ
യോ ലീലയാ ക്ഷ്യാം സ്ഥിതയേ ബിഭർതി || 13 ||

626

ഏതാ ഹ്യേവേഹ നൃഭിരുപഗന്തവ്യാ ഗതയോ യഥാ
 കർമവിനിർമിതാ യഥോപദേശമനുവർണിതാഃ കാമാൻ
 കാമയമാനൈഃ || 14 ||

627

ഏതാവതീർഹി രാജൻ പുംസഃ പ്രവൃത്തിലക്ഷണസ്യ ധർമസ്യ
 വിപാകഗതയ ഉച്ചാവചാ വിസദൃശാ യഥാപ്രശ്നം
 വ്യാചഖ്യേ കിമന്യത്കഥയാമ ഇതി || 15 ||

628

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഭൂവിവരവിധുപവർണനം നാമ പഞ്ചവിംശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഷഡ്വിംശോദ്യായഃ ॥

രാജോവാച

മഹർഷ ഏതദ്വൈചിത്ര്യം ലോകസ്യ കഥമിതി ॥ 1 ॥

629

ഋഷിരുവാച

ത്രിഗുണത്യാത്കർതൃഃ ശ്രദ്ധയാ കർമഗതയഃ പൃഥഗ്വിധാഃ
 സർവാ ഏവ സർവസ്യ താരതമ്യേന ഭവന്തി ॥ 2 ॥

630

അഥേദാനീം പ്രതിഷ്ഠാലക്ഷണസ്യാധർമസ്യ തഥൈവ
 കർതൃഃ ശ്രദ്ധായാ വൈസാദൃശ്യാത്കർമഫലം
 വിസദൃശം ഭവതി യാ ഹ്യനാദൃവിദ്യയാ കൃതകാമാനാം
 തത്പരിണാമലക്ഷണാഃ സൂതയഃ സഹസ്രശഃ
 പ്രവൃത്താന്താസാം പ്രാചുർയേണാനുവർണയിഷ്യാമഃ ॥ 3 ॥

631

രാജോവാച

നരകാ നാമ ഭഗവൻ കിം ദേശവിശേഷാ അഥവാ
 ബഹിസ്ത്രിലോക്യാ ആഹോസ്വിദന്തരാല ഇതി ॥ 4 ॥

632

ഋഷിരുവാച

അന്തരാല ഏവ ത്രിജഗത്യാസ്തു ദിശി ദക്ഷിണസ്യാ -
 മധസ്താദ്ഭൂമേരുപരിഷ്ടാച്ച ജലാദ്യസ്യാ -
 മഗ്നിഷ്യാത്താദയഃ പിതൃഗണാ ദിശി സ്യാനാം

ഗോത്രാണാം പരമേണ സമാധിനാ സത്യാ ഏവാശിഷ
ആശാസാനാ നിവസന്തി || 5 ||

633

യത്ര ഹ വാവ ഭഗവാൻ പിതൃരാജോ വൈവസ്വതഃ
സ്വവിഷയം പ്രാപിതേഷു സ്വപുരുഷൈർജന്തുഷു സമ്പരേതേഷു
യഥാ കർമാവദ്യം ദോഷമേവാനുൽലംഘിതഭഗവച്ഛാസനഃ
സഗണോ ദമം ധാരയതി || 6 ||

634

തത്ര ഹൈകേ നരകാനേകവിംശതിം ഗണയന്തി അഥ താംസ്തേ
രാജൻ നാമരൂപലക്ഷണത്വോനുക്രമിഷ്യാമസ്താമിദ്രസാ -
ന്ധതാമിദ്രസാ രൗരവോ മഹാരൗരവഃ കുന്ദീപാകഃ
കാലസൂത്രമസിപത്രവനം സൂകരമുഖമന്ധകുപഃ
കൃമിഭോജനഃ സന്ദംശസ്തപ്തസൂർമിർവജ്രകണ്ടക -
ശാൽമലീ വൈതരണീ പൂയോദഃ പ്രാണരോധോ വിശസനം
ലാലാഭക്ഷഃ സാരമേയാദനമവീചിരയഃപാനമിതി കിഞ്ച |
ക്ഷാരകർദഭോ രക്ഷോഗണഭോജനഃ ശൂലപ്രേതോ
ദന്ദശൂകോവടനിരോധനഃ പർയാവർതനഃ സൂചീമുഖമി -
ത്യഷ്ടാവിംശതിർനരകാ വിവിധയാതനാഭൂമയഃ || 7 ||

635

തത്ര യസ്തു പരവിത്താപത്യകലത്രാൺയപഹരതി സ ഹി
കാലപാശബദ്ധോ യമപുരുഷൈരതിഭയാനകൈസ്താമിദ്രസ
നരകേ ബലാന്നിപാത്യതേ അനശനാനുദപാനദണ്ഡ -
താഡനസന്തർജ്ജനാദിഭിർയാതനാഭിർയാത്യമാനോ
ജന്തുർയത്ര കശൂലമാസാദിത ഏകദൈവ മൂർച്ഛാമുപയാതി
താമിസ്രപ്രായേ || 8 ||

636

ഏവമേവാന്ധതാമിദ്രസ യസ്തു വഞ്ചയിത്യാ പുരുഷം ദാരാദി -
നുപയുക്തേ യത്ര ശരീരീ നിപാത്യമാനോ യാതനാസ്ഥോ

വേദനയാ നഷ്ടമതിർനഷ്ടദൃഷ്ടിശ്ച ഭവതി യഥാ വനസ്സതി -
ർവൃശ്ചയാനമൂലസ്തസ്മാദന്ധതാമിസ്രം തമുപദിശന്തി || 9 ||

637

യസ്ത്വിഹ വാ ഏതദഹമിതി മമേദമിതി ഭൂതദ്രോഹേണ
കേവലം സ്വകുടുംബമേവാനുദിനം പ്രപുഷ്ണാതി സ തദിഹ
വിഹായ സ്വയമേവ തദശുഭേന രൗരവേ നിപതതി || 10 ||

638

യേ ത്വിഹ യഥൈവാമുനാ വിഹിംസിതാ ജന്തവഃ പരത്ര
യമയാതനാമുപഗതം ത ഏവ രുരവോ ഭൂത്യാ തഥാ
തമേവ വിഹിംസന്തി തസ്മാദ്രൗരവമിത്യാഹു രുരുരിതി
സർപാദതിക്രൂരസത്ത്വസ്യാപദേശഃ || 11 ||

639

ഏവമേവ മഹാരൗരവോ യത്ര നിപതിതം പുരുഷം ക്രവ്യാദാ
നാമ രുരവസ്തം ക്രവ്യേണ ഘാതയന്തി യഃ കേവലം
ദേഹംഭരഃ || 12 ||

640

യസ്ത്വിഹ വാ ഉഗ്രഃ പശൂൻ പക്ഷിണോ വാ പ്രാണത
ഉപരന്ധയതി തമപകരുണം പുരുഷാദൈരപി വിഗർഹിതമുത്ര
യമാനുചരാഃ കുംഭിപാകേ തപ്തതൈലേ ഉപരന്ധയന്തി || 13 ||

641

യസ്ത്വിഹ പിതൃവിപ്രബ്രഹ്മധൃക് സ കാലസൂത്രസംജ്ഞകേ
നരകേ അയുതയോജനപരിമണ്ഡലേ താമ്രമയേ തപ്തഖലേ
ഉപർയധസ്താദന്യർകാഭ്യാമതിതപ്യമാന്വേദിനിവേശിതഃ
ക്ഷുത്പിപാസാഭ്യാം ച ദഹ്യാമാനാന്തർബഹിഃശരീര ആസ്തേ
ശേതേ ചേഷ്ടത്യേവതിഷ്ഠതി പരിധാവതി ച
യാവന്തി പശുരോമാണി താവദ്യർഷസഹസ്രാണി || 14 ||

642

യസ്ത്വിഹ വൈ നിജവേദപമാദനാപദ്യപഗതഃ പാഖണ്ഡം
ചോപഗതസ്തമസിപത്രവനം പ്രവേശ്യ കശയാ പ്രഹരന്തി
തത്ര ഹാസാവിതസ്തതോ ധാവമാന ഉഭയതോ ധാരൈ -

സ്താലവനാസിപത്രൈശ്ചരിദ്യമാനസർവാംഗോ ഹാ ഹതോ -
 ിസ്തീതി പരമയാ വേദനയാ മുർച്ഛിതഃ പദേ പദേ
 നിപതതി സ്വധർമഹാ പാവണ്യാനുഗതം ഫലം ഭുങ്ക്തേ || 15 ||

643

യസ്ത്വിഹ വൈ രാജാ രാജപുരുഷോ വാ അദണ്ഡ്യ ദണ്ഡം
 പ്രണയതി ബ്രാഹ്മണേ വാ ശരീരദണ്ഡം സ പാപീയാൻ
 നരകേദ്യുത്ര സുകരമുഖേ നിപതതി തത്രാതിബലൈ -
 ര്വിനിഷ്ഠിഷ്യമാണാവയവോ യമൈവേഹേക്ഷുവണ്ഡ
 ആർതസ്വരേണ സ്വനയൻ ക്വചിൻമുർച്ഛിതഃ
 കശ്ചലമുപഗതോ യമൈവേഹാദൃഷ്ടദോഷാ
 ഉപരുദ്ധാഃ || 16 ||

644

യസ്ത്വിഹ വൈ ഭൂതാനാമീശ്വരോപകൽപിതവൃത്തിനാ -
 മവിവിക്തപരവ്യമാനാം സ്വയം പുരുഷോപകൽപിത -
 വൃത്തിർവിവിക്തപരവ്യഥോ വ്യഥാമാചരതി സ
 പരത്രാസകൂപേ തദഭിദ്രോഹേണ നിപതതി തത്ര ഹാസൗ
 തൈർജന്തുഭിഃ പശുമുഗപക്ഷിസരീസ്യുപൈർമശകയുകാ -
 മത്കുണമക്ഷികാദിഭിര്യേ കേ ചാഭിദ്രുഗ്ധാസ്തൈഃ
 സർവതോഭിദ്രുഹ്യമാണസ്തമസി വിഹതനിദ്രാനിർവൃതി -
 രലബ്ധാവസ്ഥാനഃ പരിക്രാമതി യഥാ കുശരീരേ ജീവഃ || 17 ||

645

യസ്ത്വിഹ വാ അസംവിഭജ്യാശ്ഛാതി യത്കിഞ്ചനോ -
 പനതമനിർമിതപഞ്ചയജ്ഞോ വായസസംസ്കൃതഃ സ
 പരത്ര കൃമിഭോജനേ നരകാധമേ നിപതതി തത്ര
 ശതസഹസ്രയോജനേ കൃമികുണ്ഡേ കൃമിഭൂതഃ സ്വയം
 കൃമിഭിരേവ ദക്ഷ്യമാണഃ കൃമിഭോജനോ യാവത്ത -
 ദപ്രത്താപ്രഹുതാഭ്യോനിർവേശമാത്മാനം യാതയതേ || 18 ||

646

യസ്ത്വിഹ വൈ സ്തേയേന ബലാദ്യാ ഹിരണ്യരത്താദീനി
 ബ്രാഹ്മണസ്യ വാപഹരത്യന്യസ്യ വാനാപദി പുരുഷ -
 സ്തമമുത്ര രാജൻ യമപുരുഷാ അയസ്മയൈരഗ്നിപിണ്ഡൈഃ
 സന്ദംശൈസ്ത്വചി നിഷ്കുഷന്തി || 19 ||

647

യസ്ത്വിഹ വാ അഗദ്യാം സ്ത്രിയമഗദ്യാം വാ പുരുഷം
 യോഷിദഭിഗച്ഛതി താവമുത്ര കശയാ താഡയന്ത -
 സ്ത്രിമയാ സൂർദ്യാ ലോഹമയ്യാ പുരുഷമാലിംഗയന്തി
 സ്ത്രിയം ച പുരുഷരൂപയാ സൂർദ്യാ || 20 ||

648

യസ്ത്വിഹ വൈ സർവാഭിഗമസ്തമമുത്ര നിരയേ വർത്തമാനം
 വജ്രകണ്ടകശാൽമലീമാരോപ്യ നിഷ്കർഷന്തി || 21 ||

649

യേ ത്വിഹ വൈ രാജന്യായാ രാജപുരുഷാ വാ അപാവണ്ഡാ
 ധർമസേതുൻ ഭിന്ദന്തി തേ സമ്പരേത്യ വൈതരൺയാം
 നിപതന്തി ഭിന്നമർയാദാസ്തസ്യാം നിരയപരിഖാ -
 ഭൂതായാം നദ്യാം യാദോഗണൈരിതസ്തതോ ഭക്ഷ്യമാണാ
 ആത്മനാ ന വിധുജ്യമാനാശ്ചാസുഭിരുഹ്യമാനാഃ
 സ്വാഘേന കർമപാകമനുസ്മരന്തോ വിൺമുത്രപൂയശോണിത -
 കേശനഖാസ്ഥിമേദോമാംസവസാവാഹിന്യാമുപതപ്യന്തേ || 22 ||

650

യേ ത്വിഹ വൈ വൃഷലീപതയോ നഷ്ടശൗചാചാരനിയമാ -
 സ്ത്യക്തലജ്ജാഃ പശുചർയാം ചരന്തി തേ ചാപി പ്രേത്യ
 പൂയവിൺമുത്രശ്ലേഷമലാപൂർണാർണവേ നിപതന്തി
 തദേവാതിബീഭത്സിതമശ്നന്തി || 23 ||

651

യേ ത്വിഹ വൈ ശ്വഗർഭഭപതയോ ബ്രാഹ്മണാദയോ
 മൃഗയാവിഹാരാ അതീർഥേ ച മൃഗാൻ നിഘ്നന്തി

താനപി സമ്പരേതാൻ ലക്ഷ്യഭൂതാൻ യമപുരുഷാ
ഇഷുഭിർവിധൃന്തി || 24 ||

652

യേ ത്വിഹ വൈ ദാർഭികാ ദന്ദയജ്ഞേഷു പശൂൻ
വിശസന്തി താനമുഷ്ഠിൻ ലോകേ വൈശസേ നരകേ പതിതാൻ
നിരയപതയോ യാതയിത്യാ വിശസന്തി || 25 ||

653

യസ്ത്വിഹ വൈ സവർണാം ഭാർയാം ദ്വിജോ രേതഃ പായയതി
കാമമോഹിതസ്തം പാപകൃതമമുത്ര രേതഃകുൽയായാം
പാതയിത്യാ രേതഃ സമ്പായയന്തി || 26 ||

654

യേ ത്വിഹ വൈ ദസ്യവോഗ്നിദാ ഗരദാ ഗ്രാമാൻ
സാർമാൻ വാ വിലുമ്പന്തി രാജാനോ രാജഭടാ വാ
താംശ്ചാപി ഹി പരേത്യ യമദൂതാ വജ്രദംഷ്ട്രാഃ
ശ്യാനഃ സപ്തശതാനി വിംശതിശ്ച സരഭസം
ഖാദന്തി || 27 ||

655

യസ്ത്വിഹ വാ അന്യതം വദന്തി സാക്ഷേദ്വദ്വവിനിമയേ
ദാനേ വാ കഥഞ്ചിത്സ വൈ പ്രേത്യ നരകേവീചിമത്യധഃശിരാ
നിരവകാശേ യോജനശതോച്ഛായാദ്ഗിരിമൂർധ്നഃ സമ്പാത്യതേ
യത്ര ജലമിവ സ്ഥലമശുപൃഷ്ടമവദാസതേ തദവീചിമ -
ത്തിലശോ വിശീര്യമാണശരീരോ ന മ്രിയമാണഃ
പുനരാഭോപിതോ നിപതന്തി || 28 ||

656

യസ്ത്വിഹ വൈ വിപ്രോ രാജന്യോ വൈശ്യോ വാ
സോമപീമസ്തത്കലത്രം വാ സുരാം വ്രതസ്ഥോപി
വാ പിബന്തി പ്രമാദതസ്തേഷാം നിരയം
നീതാനാമുരസി പദാജ്ജിക്രമ്യാസ്യേ വഹിനാ
ദ്രവമാണം കാർഷ്ണായസം നിഷിഞ്ചന്തി || 29 ||

657

അഥ ച യസ്ത്രിഹ വാ ആത്മസംഭാവനേന സ്വയമധമോ
 ജൻമതപോവിദ്യാചാരവർണാശ്രമവതോ വരീയസോ ന
 ബഹുമന്യേത സ മൃതക ഏവ മൃത്യാ ക്ഷാരകർദഭേ നിരയേ -
 ിവാക്ശിരാ നിപാതിതോ ദുരന്താ യാതനാ ഹൃശ്ശൂതേ || 30 ||

658

യേ ത്വിഹ വൈ പുരുഷാഃ പുരുഷമേധേന യജ്ഞേ
 യാശ്ച സ്ത്രിയോ നൃപശൂൻ ഖാദന്തി താശ്ച തേ പശവ
 ഇവ നിഹതാ യമസദനേ യാതയന്തോ രക്ഷോഗണാഃ
 സൗനികാ ഇവ സ്വധിതിനാവദായാസ്യുക് പിബന്തി നൃത്യന്തി
 ച ഗായന്തി ച ഹൃഷ്യമാണാ യഥേഹ പുരുഷാദാഃ || 31 ||

659

യേ ത്വിഹ വാ അനാഗസോദ്രിൺയേ ഗ്രാമേ വാ
 വൈശ്രംഭകൈരുപസ്യുതാനുപവിശ്രംഭയ ജിജീവിഷുൻ
 ശൂലസൂത്രാദിഷുപപ്രോതാൻ ക്രീഡനകതയാ യാതയന്തി
 ത്വേപി ച പ്രേത്യ യമയാതനാസു ശൂലാദിഷു പ്രോതാത്മാനഃ
 ക്ഷുത്തുഡ്ഭ്യാം ചാഭിഹതാഃ ക്കവടാദിഭി -
 ശ്ചേതസ്തതസ്തിമതുണ്ഡൈരാഹന്യമാനാ ആത്മശമലം
 സ്മരന്തി || 32 ||

660

യേ ത്വിഹ വൈ ഭൂതാൻയുദ്യേജയന്തി നരാ
 ഉൽബണസ്വഭാവാ യഥാ ദന്ദശൂകാസ്ത്വേപി പ്രേത്യ നരകേ
 ദന്ദശൂകാഖ്യേ നിപതന്തി യത്ര നൃപ ദന്ദശൂകാഃ
 പഞ്ചമുഖാഃ സപ്തമുഖാ ഉപസ്യുത്യ ഗ്രസന്തി യഥാ
 ബിലേശയാൻ || 33 ||

661

യേ ത്വിഹ വാ അന്ധാവടകുസുലഗുഹാദിഷു
 ഭൂതാനി നിരുന്ധന്തി തഥാമൂത്ര തേഷ്വേവാപവേശ്യ സഗരേണ
 വഹിനാ ധൂമേന നിരുന്ധന്തി || 34 ||

662

യസ്ത്വിഹ വാ അതിമീനഭ്യാഗതാൻ വാ ഗൃഹപതിരസക്യ -
 ദുപഗതമന്യൂർദിധക്ഷുരിവ പാപേന ചക്ഷുഷാ നിരീക്ഷതേ തസ്യ
 ചാപി നിരയേ പാപദ്യഷ്ടേരക്ഷിണീ വജ്രതുണ്ഡാ ഗൃധ്രാഃ
 കങ്കകാകവടാദയഃ പ്രസഹ്യാരുബലാദുത്പാടയന്തി || 35 ||

663

യസ്ത്വിഹ വാ ആഡ്യാദിമതിരഹക്യതിസ്തിർയക്പ്രേക്ഷണഃ
 സർവതോദ്ഭിവിശങ്കീ അർഥവ്യയനാശചിന്തയാ
 പരിശുഷ്യമാണഹൃദയവദനോ നിർവൃതിമനവഗതോ ഗ്രഹ
 ഇവാർഥമഭിരക്ഷതി സ ചാപി പ്രേത്യ തദുത്പാദനോത്കർഷണ
 സംരക്ഷണശമലഗ്രഹഃ സൂചീമുഖേ നരകേ നിപതതി യത്ര
 ഹ വിത്തഗ്രഹം പാപപുരുഷം ധർമരാജപുരുഷാ വായകാ ഇവ
 സർവതോഽംഗേഷു സൂത്രൈഃ പരിവയന്തി || 36 ||

664

ഏവംവിധാ നരകാ യമാലയേ സന്തി ശതശഃ സഹസ്രശസ്തേഷു
 സർവേഷു ച സർവ ഏവാധർമവർതിനോ യേ കേചിദിഹോദിതാ
 അനുദിതാശ്ചാവനിപതേ പർയായേണ വിശന്തി തമൈവ
 ധർമാനുവർതിന ഇതരത്ര ഇഹ തു പുനർഭവേ ത
 ഉഭയശേഷാഭ്യാം നിവിശന്തി || 37 ||

665

നിവൃത്തിലക്ഷണമാർഗ ആദാവേവ വ്യാഖ്യാതഃ |
 ഏതാവാനേവാണധകോശോ യശ്ചതുർദശധാ പുരാണേഷു
 വികൽപിത ഉപഗീയതേ യത്തദ്ഭഗവതോ നാരായണസ്യ
 സാക്ഷാൻമഹാപുരുഷസ്യ സ്ഥവിഷ്ഠം
 രൂപമാത്മമായാഗുണമയമനുവർണിതമാദ്യതഃ പഠതി
 ശൃണോതി ശ്രാവയതി സ ഉപഗേയം ഭഗവതഃ
 പരമാത്മനോഗ്രാഹ്യമപി ശ്രദ്ധാഭക്തിവിശുദ്ധ -
 ബുദ്ധിർവേദ || 38 ||

666

ശ്രുത്വാ സ്ഥൂലം തഥാ സൂക്ഷ്മം രൂപം ഭഗവതോ യതിഃ |

സ്ഥൂലേ നിർജ്ജിതമാത്മാനം ശന്നൈഃ സൂക്ഷ്മം

ധിയാ നയേദിതി || 39 ||

667

ഭൂദ്വിപവർഷസരിദദ്രിനഭഃസമുദ്ര -

പാതാലദിങ്നരകഭാഗണലോകസംസ്ഥാ |

ഗീതാ മയാ തവ നൃപാദ്ഭൂതമീശ്വരസ്യ

സ്ഥൂലം വപുഃ സകലജീവനികായധാമ || 40 ||

668

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ വൈയാസികൃമഷ്ടാദശസാഹസ്ര്യാം

പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം പഞ്ചമസ്കന്ധേ നരകാനുവർണനം

നാമ ഷഡ്വിംശോധ്യായഃ ||